

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

อิทธิพลของสินเชื่อเกษตรต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร

An Influence of Agricultural Credit on Farmer's Housewife Empowerment

โดย

นางสาวพรวิภา พรหมจีน

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พรวิภา พรหมจีน 2555: อิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย, Ph.D. 145 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้าง
ศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส. ในอ.บางเลน จ.นครปฐม จากการเก็บตัวอย่าง
แบบสอบถาม 403 ตัวอย่าง โดยทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลการเสริมสร้างศักยภาพ 5
ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง รวม 26
ตัวชี้วัด โดยใช้แบบจำลองไบนารี โลจิท (Binary logit model)

ผลการศึกษา พบว่า ผู้กู้เงินส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 51 ปี จบการศึกษาระดับ
ประถมศึกษาตอนปลาย มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือน
โดยเป็นสมาชิกที่ช่วยงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรมีจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน มีที่ดินทั้งหมด
เฉลี่ย 25.20 ไร่ต่อครัวเรือน มีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 338,973.17 บาทต่อครัวเรือน เป็นรายได้เงินสดในภาคเกษตร
เฉลี่ย 250,288.34 บาทต่อครัวเรือน และนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 88,684.83 บาทต่อครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายทั้งหมด
เฉลี่ย 289,541.33 บาทต่อครัวเรือน ปริมาณเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดเฉลี่ย 207,816.67 บาทต่อครัวเรือน
เงินกู้ส่วนใหญ่กู้มาจาก ช.ก.ส. เฉลี่ย 190,880.90 บาทต่อครัวเรือน มีระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ช.ก.ส. เฉลี่ย 15
ปี และมีการกู้ยืมเงินจาก ช.ก.ส. ระหว่างการเป็นลูกค้า ช.ก.ส. เฉลี่ย 17 ครั้ง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร
พบว่า เพศผู้กู้ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้สุทธิ รายได้นอกภาคการเกษตร ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร
ช.ก.ส. ระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ช.ก.ส. และจำนวนครั้งในการกู้ยืมผลกระทบต่อทางบวกกับการเสริมสร้าง
ศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ส่วนสัดส่วนการพึ่งพิง สัดส่วนการเช่าที่ดิน การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ มีผลกระทบต่อทาง
ลบกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

ดังนั้น ช.ก.ส. จึงควรควรขยายโอกาสการเข้าถึงสินเชื่อเกษตรกรให้มากขึ้น รวมทั้งมีปริมาณการให้กู้ยืม
เพิ่มมากขึ้นเพื่อลดการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่น โดยเฉพาะแหล่งเงินกู้นอกระบบ ทั้งนี้การเข้าถึงสินเชื่อจะช่วยเพื่อ
เพิ่มรายได้ทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตรให้กับครัวเรือนเกษตรกร อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป
ในอนาคต ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สินเชื่อเกษตรกรมีความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ
แม่บ้านเกษตรกร

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Pornwipa Promjeen 2012: An Influence of Agricultural Credit on Farmer's Housewife Empowerment. Master of Science (Agricultural Economics), Major Field: Agricultural Economics, Department of Agricultural and Resource Economics. Thesis Advisor: Assistant Professor Visit Limsombunchai, Ph.D. 145 pages.

This study aimed to assess an influence of agricultural credit and factors effecting farmer's housewife empowerment of those who were customers of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) in Banglen district, Nakhon Pathom province. This study was obtained the data from interviewing 403 farmer's housewives by using questionnaire and the data set was analyzed via the binary logit models. The empowerment data was classified into 5 dimensions which included 26 indicators in total.

The results indicated that most of the borrowers were female, who were farmer's housewife and the average age was about 51 years old. The major occupation of the samples was agriculture and the education level was primary school. On the average, there are about 5 persons per household and about 4 persons were in the working age. The average farm land was about 25.20 Rai per household and the average net income, cash farm income, off-farm income, and total expenditure were about 338,973.17, 250,288.34, 88,684.83, and 289,541.33 Bath per household. The average total amount of debt was about 207,816.67 Baht per household, which about 190,880.9 Bath were borrowing from BAAC. The samples, on the average, were the BAAC's customer for about 15 years and borrowed from BAAC for about 17 times.

The analysis results revealed that sex, age, education level, occupation, net income, off-farm income, volume of agricultural credit from BAAC, duration of being BAAC's customer, and the number of borrowing had a positive influence on farmer's housewife empowerment. On the other hand, dependency ratio, proportion of hiring land, and borrowing from other funding sources had a negative influence on farmer's housewife empowerment.

The results, therefore, suggest that BAAC should increase the opportunity for farmer to access to the credit and should also increase the amount of credit to reduce the borrowing from other sources, especially illegal sources. The accessibility to credit would increase both farm and off-farm incomes to the household, which would lead to the sustainable development in the future. In short, this study points that agricultural credit plays a crucial role on agricultural development and farmer's housewife empowerment.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบ
ขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่ได้ให้
แนวคิด คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งสละเวลาตรวจทานแก้ไขและให้การอนุเคราะห์เป็น
อย่างดีตลอดระยะเวลาการศึกษานี้ และขอขอบพระคุณอาจารย์กัมปนาท เพ็ญสุภาอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ร่วม กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติม กรุณาชี้แนะข้อบกพร่องและตรวจทานเพื่อให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณแม่บ้านเกษตรกรทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล ซึ่งเป็น
ประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(ธ.ก.ส.) ที่ให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องข้อมูลและอนุญาตให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกษตรกรลูกค้า และ
ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. สาขาบางเลนทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลและช่วยเหลือในการลงพื้นที่ครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และขอบคุณพี่ชายที่ให้การสนับสนุนและ
เป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณพระรัตนสุธี วัดไร่จิง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไร่จิง
ที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จ ขอบคุณนายวรพัฒน์
สายสิญจน์ และเพื่อนทุกๆ คนที่ให้คำแนะนำด้วยดีตลอดมา รวมทั้งขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องที่
ไม่ได้เอ่ยนามทุกท่าน ซึ่งได้มีส่วนช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี จึง
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ และผู้วิจัยขอมอบส่วนดีและประโยชน์อันเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์
เล่มนี้ แด่บิดา มารดา และคณาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยทุกๆ ท่าน หากมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่อง
ประการใดที่ปรากฏขึ้นในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับแต่เพียงผู้เดียว

พรวีภา พรหมจิ้น

มกราคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
นิยามศัพท์	7
วิธีการศึกษา	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
แนวคิดการพัฒนาศตริ	10
ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพ	12
แนวคิดการมีส่วนร่วม	15
แนวคิดการตัดสินใจ	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
กรอบแนวคิดการศึกษา	27
แบบจำลองและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	29
บทที่ 3 สภาพของพื้นที่และลักษณะทั่วไปของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกร	38
สภาพทั่วไปของพื้นที่ในอำเภอบางเลน จ.นครปฐม	38
ลักษณะทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกร	44
ข้อมูลส่วนบุคคลของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	45
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	47
ข้อมูลด้านสินเชื่อบุคคลของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน และชุมชนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ	56
การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ	57
การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน	65
บทที่ 5 ผลการศึกษา	68
ด้านการควบคุมและเข้าถึงทรัพยากร	68
ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย	72
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน	75
ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน	81
ด้านเสรีภาพในการเดินทาง	84
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	89
สรุป	89
ข้อเสนอแนะ	91
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	94
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก แบบสอบถามแม่บ้านเกษตรกร	100
ภาคผนวก ข คำสถิติในการประมวลผลปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร	116
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	145

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบปริมาณการให้สินเชื่อเกษตรของสถาบันการเงิน ในประเทศไทย	2
2	จำนวนเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ปีบัญชี 2553	3
3	สถิติการเพาะปลูกพืชและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในจังหวัดนครปฐม ปี 2553	5
4	การเปรียบเทียบมิติของการเสริมสร้างศักยภาพสตรี	26
5	การเปรียบเทียบเทคนิควิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษา มิติและตัวชี้วัดในการศึกษา	26
6	จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบล ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	44
8	ผู้กู้เงิน ธ.ค.ศ. คราวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	45
9	ช่วงอายุของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	46
10	การศึกษาของแม่บ้านเกษตรกรอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	46

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	อาชีพเกษตรกรของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	47
12	ระดับการศึกษาของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	48
13	ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	48
14	รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	50
15	ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	51
16	แหล่งเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	52
17	หลักประกันเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	53
18	สถานะลูกหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	53
19	ระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ค.ศ. ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	54

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	จำนวนครั้งในการกู้เงิน ธ.ค.ศ. ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54	55
21	การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและ การเข้าถึงและทรัพยากรก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ	58
22	การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถ ในการใช้จ่ายก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ	60
23	การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจภายในครัวเรือนก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ	62
24	การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายใน ชุมชนก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ	64
25	การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางก่อน และหลังการได้รับสินเชื่อ	65
26	การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน	66
27	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้าน การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร	69

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย	73
29	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน	76
30	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน	82
31	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง	85
ตารางผนวกที่		
1	อธิบายตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์	117
2	อธิบายตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์	118
3	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 1 ตัวชี้วัดการควบคุมรายได้	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
4	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 2 ตัวชี้วัดการควบคุมการออมเงิน	120
5	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 3 ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของบ้าน	121
6	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 4 ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของที่การเกษตร	122
7	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 5 ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม	123
8	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 6 ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้ออาหาร	124
9	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 7 ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน	125
10	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 8 ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	126
11	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 9 ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน	127
12	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 10 ตัวชี้วัดมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ	128

สารบัญตาราง (ต่อ)

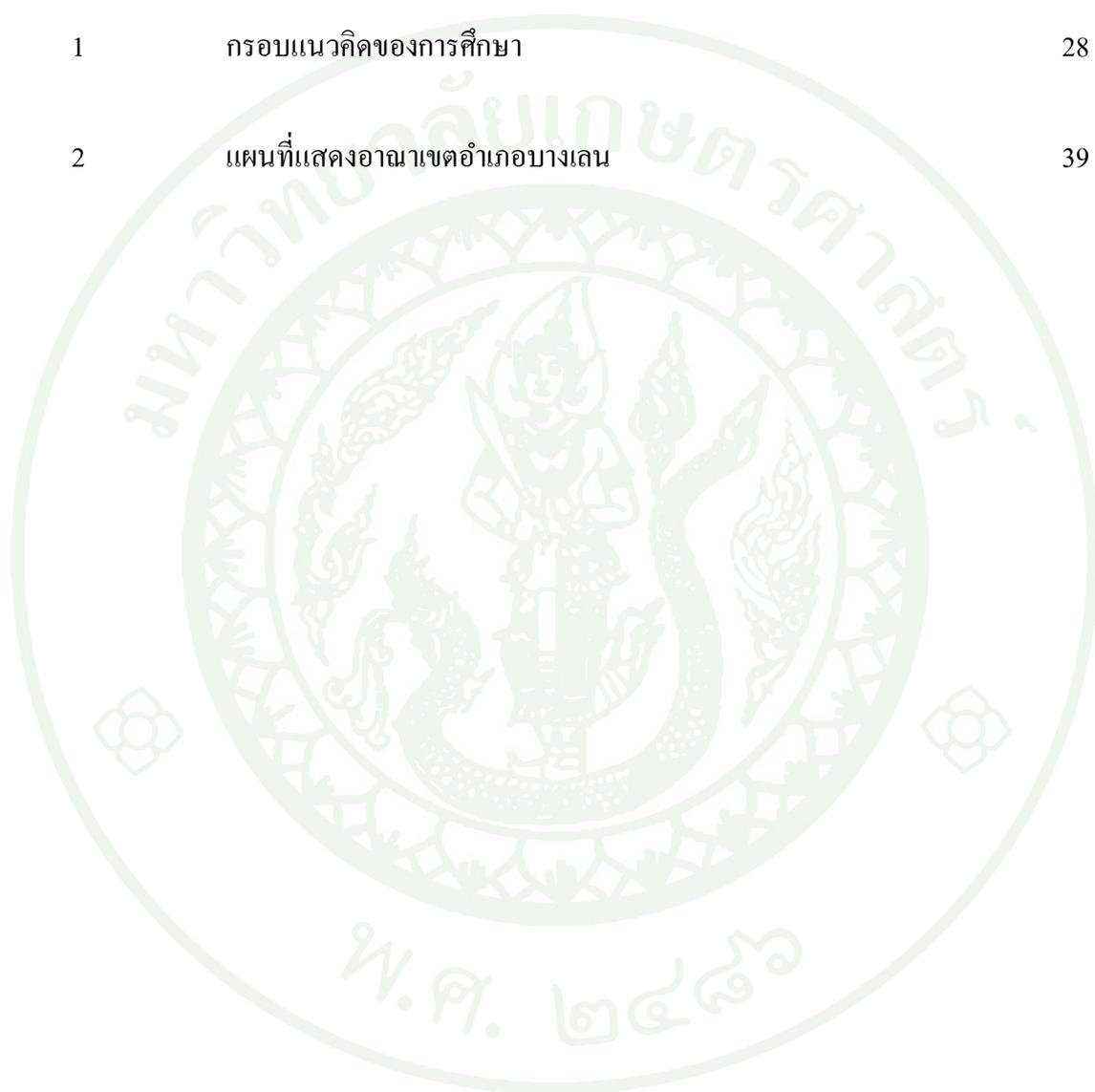
ตารางผนวกที่		หน้า
13	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 11 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน	129
14	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 12 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตัดสินใจศึกษามุตร	130
15	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 13 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว	131
16	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 14 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน	132
17	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 15 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	133
18	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 16 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์	134
19	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 17 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร	135
20	ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 18 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน	136

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
21	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 19 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร	137
22	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 20 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน	138
23	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 21 ตัวชี้วัดการเป็นสมาชิกกลุ่ม	139
24	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 22 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน	140
25	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 23 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน	141
26	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 24 ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ	142
27	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 25 ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปในตัวเมือง	143
28	คำสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Legit ในแบบจำลองที่ 26 ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปท่องเที่ยว	144

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดของการศึกษา	28
2	แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอบางเลน	39

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภาคเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศไทยตลอดมา เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ ภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้ประเทศไทยนอกจากจะมีผลผลิตด้านการเกษตรเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศแล้ว ยังเหลือเป็นสินค้าส่งออกสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้แก่ประชาชนโลกด้วย แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและมีหนี้สินจำนวนมาก เกิดปัญหาความไม่แน่นอนทางด้านรายได้และความมั่นคงของชีวิตความเป็นอยู่ ส่งผลทำเกษตรกรต้องมีการกู้ยืมเงิน เพื่อนำมาใช้ในการทำการเกษตร

ประเทศไทยได้เห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้มีนวัตกรรมการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยมีสินเชื่อเพื่อการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแหล่งให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรหลายแหล่ง มีทั้งนายทุนเอกชน สถาบันการเงินของเอกชน และสถาบันการเงินของรัฐ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร แหล่งสินเชื่อเกษตรที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารพาณิชย์ และสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2554 การให้สินเชื่อเกษตรของสถาบันการเงินในประเทศไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้น 2.40 เท่า โดยปริมาณการให้สินเชื่อเกษตรของธนาคารพาณิชย์มีอัตราลดลง 2.10 เท่า ส่วนปริมาณการให้สินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์การเกษตรมีอัตราการเพิ่มขึ้น 5.70 เท่า และ 4.20 เท่าตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าในปีบัญชี 2554 ปริมาณสินเชื่อเกษตรของสถาบันการเงินในประเทศไทยที่สำคัญมีทั้งหมด 768,602.20 ล้านบาท โดยปริมาณสินเชื่อที่ ธ.ก.ส. ปล่อยกู้เป็นจำนวนมากที่สุด มีปริมาณ 638,901 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 83.12 ของปริมาณสินเชื่อเกษตรทั้งหมด รองลงมาเป็นสินเชื่อเกษตรที่ปล่อยกู้จากธนาคารพาณิชย์ จำนวน 71,234 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.27 ของปริมาณสินเชื่อเกษตรทั้งหมด และสหกรณ์การเกษตรปล่อยกู้เป็นจำนวน 58,467.20 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.61 ของปริมาณสินเชื่อเกษตรทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณการให้สินเชื่อเกษตรของสถาบันการเงินในประเทศไทย

(หน่วย : ล้านบาท)

พ.ศ.	ธนาคารพาณิชย์ ^{1/}	ธ.ค.ศ. ^{2/}	สหกรณ์การเกษตร ^{3/}	รวม
2540	161,695.00	193,475.00	18,190.00	373,360.00
2541	146,614.00	209,350.00	18,120.00	374,084.00
2542	134,968.00	254,953.00	17,860.00	407,781.00
2543	120,610.00	291,924.00	18,200.00	430,734.00
2544	105,259.00	282,469.00	21,390.00	409,118.00
2545	107,727.00	289,096.00	21,596.13	418,419.13
2546	101,095.00	322,000.00	23,514.61	446,609.61
2547	109,225.00	378,853.00	27,637.85	515,715.85
2548	111,444.00	421,701.00	32,026.95	565,171.95
2549	110,253.00	428,586.00	33,423.12	572,262.12
2550	101,351.00	449,182.00	37,312.66	587,845.66
2551	92,782.00	479,858.00	40,369.96	613,009.96
2552	80,223.00	504,884.00	45,366.93	630,473.93
2553	87,172.00	577,591.00	51,826.41	716,589.41
2554	71,234.00	638,901.00	58,467.20	768,602.20
อัตราเพิ่ม (ลด) เฉลี่ย 14 ปี (เท่า)	-2.27	5.70	4.20	2.40

ที่มา: ^{1/}ธนาคารแห่งประเทศไทย (2554)

^{2/}ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2554)

^{3/}กรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ (2554)

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ธนาคารเพื่อเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งให้สินเชื่อเกษตรที่สำคัญต่อภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือทางการเงินเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือการดำเนินงานของเกษตรกรซึ่งเป็นลูกค้าของ ธ.ค.ศ. ได้แก่ เกษตรกรรายบุคคล กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นปัจจัยในการผลิตทางการเกษตรและทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังเป็นแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับแหล่งเงินทุนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินทุนในระบบหรือแหล่งเงินทุนนอกระบบอื่นๆ ทั้งนี้พบว่า ธ.ค.ศ. มีจำนวนและปริมาณการให้กู้ยืมกับเกษตรกรรายบุคคล

มากที่สุด โดยมีปริมาณจำนวนเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่เป็นลูกค้า ธ.ค.ศ. ในช่วงปี พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2553 มีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.55 จำแนกเป็นเกษตรกรลูกค้ารายคนมีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.11 จำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.15 และจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 75.33 โดยในสิ้นปีบัญชี 2553 มีเกษตรกรที่ได้รับบริการสินเชื่อจาก ธ.ค.ศ. จำนวน 6,247,083 ครัวเรือน ปริมาณสินเชื่อที่ได้รับ 577,591 ล้านบาท จำแนกเป็นเกษตรกรลูกค้ารายคนที่ได้รับบริการสินเชื่อจาก ธ.ค.ศ. โดยตรงมีจำนวน 4,612,424 ครัวเรือน สมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีจำนวน 1,627,717 ครัวเรือน และกลุ่มเกษตรกรมีจำนวน 6,942 ครัวเรือน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ปีบัญชี 2548-2553

ปีบัญชี	เกษตรกร ลูกค้าราย คน (ครัวเรือน)	สหกรณ์การเกษตร		กลุ่มเกษตรกร		รวม (ครัวเรือน)
		จำนวน (สถาบัน)	จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวน สมาชิก (ครัวเรือน)	
2548	4,010,560	853	1,517,199	87	5,842	5,533,601
2549	4,120,680	885	1,559,038	75	5,634	5,685,352
2550	4,341,171	886	1,568,208	18	1,209	5,910,588
2551	4,543,672	886	1,528,567	17	1,142	6,070,381
2552	4,496,475	1,043	1,598,067	26	6,664	6,101,206
2553	4,612,424	1,058	1,627,717	30	6,942	6,247,083
อัตราเพิ่ม (ลด) เฉลี่ย 5 ปี (ร้อยละ)	3.11	4.62	1.15	(-14.1)	75.33	2.55
อัตราเพิ่ม (ลด) ปีบัญชี 2553 (ร้อยละ)	2.58	1.44	1.85	15.38	4.17	2.39

ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2553)

สำหรับบทบาทหน้าที่และสิทธิของสตรีในประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 จนถึงฉบับปัจจุบัน มีการให้ความสำคัญกับบทบาทและหน้าที่ของสตรีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สตรีมิใช่มีบทบาทเป็นเพียงภรรยาและมารดาที่มีหน้าที่เพียงแคร์รับผิดชอบงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น ยังรวมถึงหน้าที่ในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายและหนี้สินในครัวเรือน มีสตรีจำนวนมากที่มีความรู้ความสามารถและประกอบ

หน้าที่การงานในตำแหน่งระดับสูงเช่นเดียวกับผู้ชาย สตรีจึงเป็นทรัพยากรและเป็นกำลังสำคัญในการที่จะผลักดันและพัฒนาสังคมประเทศชาติ เพราะสตรีเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 63,878,267 คน มีประชากรชาย 31,451,801 คน และประชากรหญิง 32,426,466 คน คิดเป็นสัดส่วนประชากรหญิงร้อยละ 50.76 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อสตรี โดยกำหนดเป็นหลักประกันสิทธิและความเสมอภาคของบุคคลทั้งหญิงและชายให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554) ก็ได้บัญญัติถึงการส่งเสริมความเสมอภาคของบทบาทหญิงและชาย โดยเฉพาะบทบาทผู้หญิงในการบริหารและการปกครองทุกระดับให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2552)

เมื่อประชากรไทยส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมส่งผลให้สตรีในภาคเกษตรหรือแม่บ้านเกษตรกรปัจจุบันมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น แม่บ้านเกษตรกรจึงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการผลิต การจัดจำหน่าย และการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร การเข้ามาของสินเชื่อเกษตรกรจึงเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้กับแม่บ้านเกษตรกรมากขึ้น โดยมีการจัดสรรเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ การลงทุนในด้านต่างๆ ทั้งด้านการอุปโภค บริโภค ซื้อเสื้อผ้า อาหาร และเครื่องอำนวยความสะดวก ด้านการศึกษานูตร รวมถึงด้านการบริหารจัดการหนี้ แม่บ้านเกษตรกรจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ยังมีสตรีอีกจำนวนมากที่ถูกจำกัดบทบาท ความเสมอภาค การไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมที่ดีพอและการขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของตน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ทั้งในด้านการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ สุขภาพอนามัย อาชีพ และความมั่นคงทางด้านรายได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นจนสามารถพัฒนาศักยภาพไปสู่ครัวเรือนเกษตร การรวมกลุ่มของแม่บ้านเกษตรกรจึงเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับแม่บ้านเกษตรกรเองและชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น อันจะส่งผลไปสู่การพัฒนาภาคการเกษตรที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเกษตรเป็นส่วนมาก โดยมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมดจำนวน 680,648 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, 2553) พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดนครปฐมถูกใช้เพื่อการเกษตรกรรมทั้งด้านพืช ด้านปศุสัตว์และด้านประมง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรมอย่างหลากหลาย สภาพการเกษตรโดยทั่วไปเกษตรกรจำแนกพื้นที่ทำการเกษตรตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลงตัว พื้นที่ดอนปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำ นครชัยศรี) ได้แก่ ท้องที่อำเภอนครชัยศรี อำเภอสามพราน และอำเภอบางเลน เป็นที่อุดมสมบูรณ์ ปลูกข้าว พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประกอบกับมีระบบชลประทานที่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 76.00 ของพื้นที่ทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ มี ประสบการณ์ ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้จังหวัดนครปฐมมีศักยภาพในการเกษตรกรรม

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าอำเภอบางเลนมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมดจำนวน 269,191 ไร่ เป็น อำเภอที่มีพื้นที่ทำการเกษตรมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.00 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดในจังหวัด นครปฐม เนื่องจากสภาพพื้นที่อำเภอบางเลน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มลักษณะดินเป็นดินเหนียวมี ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม อาชีพที่เกษตรกรอำเภอบางเลนทำ มากที่สุดคือ การทำนา โดยมีพื้นที่นาจำนวน 215,850 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.11 ของพื้นที่ การทำนาทั้งหมดในจังหวัดนครปฐม และการประมงน้ำจืดหรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ประกอบไป ด้วย การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงจระเข้ รวมทั้งสิ้นจำนวน 40,609 ไร่ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 37.00 ของพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งหมดในจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 3 สถิติการเพาะปลูกพืชและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในจังหวัดนครปฐม ปี 2553

(หน่วย : ไร่)

อำเภอ	พื้นที่การเกษตร						รวมทั้ง อำเภอ
	ที่นา	พืชไร่	ไม้ผล/ ไม้ยืน ต้น	ไม้ดอก/ ไม้ ประดับ	พืชผัก	เพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	
เมือง	21,070	2,810	4,867	1,208	22,581	25,241	77,777
บางเลน	215,850	847	3,209	1,886	6,790	40,609	269,191
กำแพงแสน	49,950	50,515	836	870	11,115	13,147	126,433
ดอนตูม	43,050	609	4,404	590	2,908	11,025	62,586
นครชัยศรี	39,134	483	6,946	4,573	3,373	9,205	63,714
สามพราน	10,007	0	32,907	2,353	805	8,835	54,907
พุทธมณฑล	19,853	0	1,476	1,294	1,645	1,772	26,040
รวม	398,914	55,264	54,645	12,774	49,217	109,834	680,648

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม (2553)

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีการศึกษาในเรื่องของสินเชื่อเพื่อการเกษตรเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การให้บริการสินเชื่อด้านเกษตรกรรมรายคนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สังคม จีระออน, 2541) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการค้าชำระเงินกู้ระยะสั้นของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. (ปวารณา ลีมนิรันดร์กุล, 2544) ความต้องการสินเชื่อของครัวเรือนชนบท (สาโรช อังสุมาลิน, 2547) พฤติกรรมการใช้บริการเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการผลิตของเกษตรกร (ขจร มีแก้วสุข, 2551) แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงเรื่องการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ผ่านโครงการสินเชื่อเพื่อการเกษตร การศึกษาครั้งนี้จึงมีความพยายามที่จะให้ความสำคัญไปในเรื่องของการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรในชนบท โดยเลือกศึกษาแม่บ้านเกษตรกรที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเกษตรกรลูกค้ารายคน ธ.ก.ส. ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบว่า เมื่อครัวเรือนเกษตรกรได้รับสินเชื่อเกษตรจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรอย่างไร และศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร รวมถึงสิทธิอำนาจหน้าที่ การตัดสินใจการใช้จ่าย การตัดสินใจอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร และแนวทางในการให้สินเชื่อกับเกษตรกร เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ใน อ.บางเลน จ.นครปฐม
2. เปรียบเทียบศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเกษตร
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะทำการศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรที่ครัวเรือนได้รับสินเชื่อเพื่อการเกษตรจาก ธ.ก.ส. รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร เพื่อหาแนวทางในการ

เสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรในครัวเรือนที่กู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในเขตพื้นที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร ลูกค้ายบุคคล ช.ค.ศ. ในสาขาบางเลน จ.นครปฐม จำนวน 403 ราย ซึ่งได้ดำเนินการสำรวจข้อมูล ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2554 รวมระยะเวลา 1 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเกษตรกร หน่วยงานของรัฐ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรและครอบครัว เพื่อให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีความสามารถในการชำระหนี้เพิ่มขึ้น ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสินเชื่อเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงขึ้นในอนาคต

นิยามศัพท์

การเสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment) หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างให้บุคคลมีอำนาจพลังในการควบคุมชีวิตของตน มุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพหรือความสามารถ ความมีประสิทธิภาพแก่บุคคล ช่วยให้ผู้คนได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต การงาน ความสำเร็จและความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการควบคุมวิถีความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น

ปีบัญชี หมายถึง ระยะเวลารอบบัญชีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยปีบัญชีเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ถึง 31 มีนาคมของปีถัดไป

เกษตรกรรายบุคคลลูกค้า ชคส. หมายถึง การให้กู้แก่เกษตรกรรายบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกร แบ่งเป็น 3 ประเภท ตามระยะเวลาการชำระเงินกู้และวัตถุประสงค์ของการใช้เงินกู้ คือ

เงินกู้ระยะสั้น หมายถึง สินเชื่อที่เกษตรกรนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตทางการเกษตร ในฤดูกาลหนึ่งๆ เช่น ซื้อปุ๋ย จ่ายค่าเช่า ค่าเมล็ดพันธุ์พืช เป็นต้น และมีกำหนดระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ไม่เกิน 12 เดือน ยกเว้นกรณีพิเศษอาจขยายให้เป็นไม่เกิน 18 เดือน

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกร ในมิติการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง รวม 26 ตัวชี้วัด ซึ่งทำการจัดเก็บข้อมูลโดยการให้แม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างให้คะแนนศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ จำนวน 403 ราย โดยเป็นแม่บ้านเกษตรกรในตำบลต่างๆ 9 ตำบล ซึ่งเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของ ธ.ก.ส. สาขาบางเลน คือ ตำบลคลองนกระทุง จำนวน 67 ราย ตำบลดอนตูม จำนวน 64 ราย ตำบลบางปลา จำนวน 55 ราย ตำบลบางเลน จำนวน 33 ราย ตำบลบางไทรป่า จำนวน 38 ราย ตำบลลำพญา จำนวน 19 ราย ตำบลนราภิรมย์ จำนวน 46 ราย ตำบลบางภาษี จำนวน 37 ราย ตำบลบางระกำ จำนวน 44 ราย ซึ่งจำนวนขนาดของตัวอย่างมีสูตรการคำนวณดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544 อ้างอิง Yamane, 1973)

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

n = จำนวนของขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (การศึกษานี้กำหนดให้ $= 0.05$)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลเอกสารที่ได้จากการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งทางหน่วยงานราชการและเอกชน โดยการศึกษาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสำนักงานใหญ่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม สำนักงานเกษตร จังหวัดนครปฐม และสำนักงานเกษตรอำเภอบางเลน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การวิเคราะห์เชิงพรรณนาที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร โดยการนำข้อมูลมารวบรวมและแจกแจงโดยอาศัยวิธีการทางสถิติพื้นฐานมาใช้ เช่น ความถี่ สัดส่วน ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรภายหลังการได้รับสินเชื่อ ซึ่งเป็นการวัดระดับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง เพื่อให้ทราบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงระดับศักยภาพแต่ละด้านอย่างไร โดยใช้การทดสอบทางสถิติ (t-test) ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบคะแนนค่าเฉลี่ยของการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ทั้ง 5 ด้านถูกแสดงออกมาโดย 26 ตัวชี้วัด สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกับการเพิ่มศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรปัจจัยต่างๆ ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วย Binary Logit Model

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของลินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพให้กับแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาศรี
2. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการตัดสินใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาศรี

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2552) ได้กล่าวถึงสิทธิอันเท่าเทียมระหว่างหญิงชายได้รับการบัญญัติขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่าชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ นอกจากจะกล่าวถึงความเสมอภาคระหว่างหญิงชายแล้วยังบัญญัติห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังบัญญัติว่ามาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญ ปี 2550 หลักสิทธิอันเท่าเทียมระหว่างหญิงชายยังได้รับการบัญญัติไว้เหมือนเดิมถึงเรื่องความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของเพศหญิง

แผนพัฒนาศรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มีเป้าประสงค์ให้คนในสังคมมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ สตรีได้รับโอกาสในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร และการปกครองอย่างเต็มที่ ทั้งให้สตรีได้รับการคุ้มครองทางสุขภาพ มีความมั่นคงในชีวิตและร่างกาย และเข้าถึงบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสตรี มีเจตคติที่เอื้อต่อการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย สักส่วนของ

สตรีในภาคการเมืองและการบริหารเพิ่มขึ้น สตรีได้เข้าถึงบริการต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะบริการสุขภาพอนามัยของสตรีอัตราการใช้ความรุนแรงต่อสตรีลดลง สตรีมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์จากเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเจตคติให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมกันในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และประเทศชาติพัฒนา ยุทธศาสตร์หลักจึงเป็นการเสริมสร้างและปรับเปลี่ยนเจตคติของสมาชิกในสังคม เพื่อเพิ่มโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารส่งเสริมสุขภาพและสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์สตรี เสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตและร่างกาย และมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องมีกลไกที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนเพื่อนำแผนพัฒนาสตรีฯ ไปสู่การปฏิบัติ

แนวคิดเรื่องการพัฒนาสตรีขององค์การสหประชาชาติได้เริ่มอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 ที่ให้การยอมรับในความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชายในแง่ของสิทธิมนุษยชน โดยกระบวนการพัฒนาสตรีในระดับสากล ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หลายครั้ง ได้แก่ การประชุม ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ปี 2538 ได้มีการรับรองปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง ซึ่งมุ่งในเรื่องการสร้างเสมอภาคหญิงชาย ได้กำหนดประเด็นที่น่าห่วงใยเป็นพิเศษที่ต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับแรกๆ ในการพัฒนาสตรีรวม 12 ประเด็น คือ สตรีกับความยากจน การศึกษาและฝึกรวมของสตรี สตรีและสุขภาพอนามัย ความรุนแรงต่อสตรี สตรีและความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ สตรีและเศรษฐกิจ สตรีในอำนาจและการตัดสินใจ กลไกทางสถาบันเพื่อความก้าวหน้าของสตรีสิทธิมนุษยชนของสตรี สตรีและสื่อ สตรีและสิ่งแวดล้อม และเด็กผู้หญิง จนเกิดเป็นการสร้างกระแสความเสมอภาคของหญิงชาย (Gender Mainstreaming) ไปทั่วโลก

การประชุมสุดยอดแห่งสหประชาชาติที่กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ปี 2543 ที่ประชุมรับรองปฏิญญาแห่งสหประชาชาติที่กำหนดวาระการพัฒนา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาดน และลดช่องว่างการพัฒนาให้เป็นจุดเริ่มต้นศตวรรษใหม่ปฏิญญาแห่งสหประชาชาติ อันเป็นที่มาของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้กำหนดเวลาการบรรลุสัมฤทธิ์ผลภายใน ปี 2558 ด้วยเป้าหมายหลัก 8 ข้อ ได้แก่ การขจัดความยากจนและความหิวโหย ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ลดอัตราการตายของเด็ก พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ ต่อสู้ โรคเอดส์ มาลาเรีย และ โรคสำคัญอื่นๆ รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาประชาคมโลก โดยจะเห็นได้ว่า ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติที่ทั่วโลกให้ความสำคัญในส่วนของสตรี คือเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศ และการ

ส่งเสริมบทบาทสตรีในการเข้ามามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2550)

บทบาทสตรีเกษตรกรในด้านสังคมในอดีตสตรีไทยนับว่าเป็นผู้มีบทบาทในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ มีการหล่อหลอมทางสังคม และรับภาระงานเฉพาะเพศมาโดยตลอด เช่น การให้กำเนิดบุตรธิดา การทำงานบ้านและความไม่เท่าเทียมกันทางกฎหมาย สตรีจึงมีส่วนร่วมในการใช้แรงงานที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากผู้ชายวัยฉกรรจ์มักถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหารภายใต้ระบบไพร่เป็นเวลานาน ดังนั้นสตรีจึงจำเป็นต้องเข้าจัดการงานด้านเกษตรกรรมและค้าขาย ทั่วๆ ที่ด้วยการศึกษา ขาดโอกาสเข้ารับการศึกษาเทคโนโลยีและทักษะต่างๆ (สุธีรา ทอมสัน และเมธิ พงษ์เวช, 2531)

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพ

1. ความหมายของการเสริมสร้างศักยภาพ

ความหมายของการเสริมสร้างศักยภาพ มีหลายความหมายแตกต่างกันออกไปซึ่งขึ้นอยู่กับ การนำไปใช้ กับบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีบริบทที่แตกต่างกัน และมีแนวคิดที่สลับซับซ้อนและ กว้างขวาง ซึ่งพบว่ามี ความยากลำบากในการให้คำจำกัดความ โดย Mayoux (1998) ได้ให้ ความหมายและคำจำกัดความของการเสริมสร้างศักยภาพ ที่ถูกนำมาวิเคราะห์การเชื่อมโยงระหว่าง การเงินและการเสริมสร้างศักยภาพในระดับจุลภาคและได้จัดมุมมองการวิเคราะห์ในการเพิ่ม ศักยภาพในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาในการสร้างกำลังการผลิต และการลงมือทำ หมายถึงการ เสริมสร้างความสามารถในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนา มีคุณภาพความเป็นผู้นำ และการรับรู้ผ่านการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอำนาจ ความสัมพันธ์ภายใน ประสบการณ์ของ ลักษณะที่กำลังทำหน้าที่ในชีวิตประจำวันและความมั่นใจในตนเอง หมายถึงความภาคภูมิใจใน ตนเองเพิ่มขึ้นและความมั่นใจในตนเอง รูปแบบของการตระหนักถึงสิทธิและความสามารถของตน

การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการ ซึ่งครอบคลุมการเพิ่มความตระหนักในการรับรู้ และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และรวมถึงความเท่าเทียมกัน องค์ประกอบที่สำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพ คือ การรวบรวมคนเป็นกลุ่มภายใต้ความสมัคร สมานสามัคคีและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน การสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการ โดยที่บุคคล

กลายเป็นกลุ่มและชุมชนสามารถเข้าควบคุมสถานการณ์และบรรลุเป้าหมายของพวกเขาจึงทำให้มีความสามารถในการทำงานเพื่อเพิ่มคุณภาพของชีวิต

การเสริมสร้างศักยภาพ ที่พบได้ทั่วไปมักจะใช้กันในความหมายของการกระทำในรูปแบบต่างๆ ที่มุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพ หรือความสามารถ ความแข็งแกร่งในการทำงาน ความมีประสิทธิภาพ แก่บุคคล จึงเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ ความสามารถ ความแข็งแกร่งในการทำกิจกรรม หรือในการดำรงชีวิต เป็นการใช้ในเชิงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interaction Process) ที่ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาขีดความสามารถ ในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต การงาน ความสำเร็จ และความ เป็นอยู่ของตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมอำนาจที่เกิดความร่วมมือ ความเท่าเทียมกัน ความมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นการถ่ายเทอำนาจให้เกิดความเท่าเทียม หรือให้มีพลังอำนาจมากขึ้น

Gibson (1995) กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพเป็นกระบวนการของบุคคลที่จะใช้พัฒนา และใช้ความรู้ที่จำเป็น ความสามารถและความเชื่อมั่นที่จะทำให้ความคิดของตนมีความหมาย เป็น กระบวนการทางสังคมที่ให้การยอมรับ ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของบุคคล เพื่อให้บุคคล สามารถแสวงหาวิธีการเพื่อให้บรรลุความต้องการและแก้ปัญหาของตนเอง รวมถึงความสามารถใน การใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการควบคุมความเป็นอยู่หรือชีวิตของตนเป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกใน คุณค่าของตนเอง และการสร้างประสิทธิภาพของตนเองในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมที่เหมาะสมในแต่ละบุคคล

2. แนวคิดการเสริมสร้างศักยภาพ

แนวคิดเสริมสร้างศักยภาพนั้น ได้มีการประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทั้งสถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรอิสระ ทั้งด้านอาชญากรรม การแพทย์ การสาธารณสุข คุณภาพชีวิต เกษตรกรรม การศึกษา เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีการประยุกต์ใช้อย่างหลากหลายทั้งองค์กรที่ต่างกันทั้งระดับขนาด ใหญ่และขนาดเล็ก และชุมชนที่ต่างกันทางด้านวัฒนธรรม แต่ลักษณะที่ประยุกต์ใช้ก็จะมีจุดเน้น สำคัญในเรื่องของการมุ่งมั่นการเสริมสร้างศักยภาพ

เกี่ยวกับทฤษฎีการเสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment Theory) ได้ให้เกิดกรอบความคิดใน แบบเสริมสร้างศักยภาพได้เช่นกัน โดยทฤษฎีดังกล่าวได้กล่าวถึงกระบวนการและผลผลิตการ เสริมสร้างศักยภาพ ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความ เข้าใจสังคมและสภาพแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจด้วยตนเอง กระบวนการเสริมสร้าง

ศักยภาพจะแตกต่างกันตามหน่วยการวิเคราะห์ เช่น การเสริมสร้างศักยภาพระหว่างบุคคลอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมในองค์กรชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพระดับองค์กร อาจรวมถึงการร่วมในการตัดสินใจ การเสริมสร้างศักยภาพในระดับชุมชน อาจรวมถึงการเข้าถึงรัฐ สื่อ และแหล่งทรัพยากรชุมชนอื่นๆ

ในขณะที่ผลผลิตของการเสริมสร้างศักยภาพในระดับบุคคลนั้น หมายถึง ความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ ความรู้สึกมั่นคง มั่นใจ เป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระรู้คุณค่าชีวิต เกิดทักษะ พฤติกรรมกระตือรือร้น ความสามารถในการตัดสินใจ จัดการกับงานของตนเองจนประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้ ผลผลิตระดับองค์กร หมายถึง การได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีคุณภาพ อำนาจการจัดการ โครงการผลผลิตระดับชุมชน อาจรวมถึงความร่วมมือในองค์กรและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรชุมชน

ทฤษฎีการเสริมสร้างศักยภาพมาจากแนวคิดของการศึกษาเพื่อการสร้างศักยภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เกิดความนับถือเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง วิธีการที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนี้ จะเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ (Active Participation) โดยใช้วิธีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดระหว่างผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถระบุปัญหาของตน วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ มองภาพอนาคตได้ สามารถพัฒนาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) มีความคาดหวังในความสามารถของตนเอง (Self Efficacy) สูงขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ และทำให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องมากขึ้นในแต่ละบุคคล ทั้งยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาความเสมอภาคในสังคมด้วย Wallertein (1988)

การเสริมสร้างศักยภาพให้กับสตรี จำเป็นต้องมีการจัดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีด้านการผลิต สตรีไม่เพียงเป็นฐานะผู้ให้กำเนิดภายในบ้านเท่านั้น แต่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยทั่วไปด้วย การเสนอแนะให้มีการร่วมมือแบ่งปันความรับผิดชอบภายในครัวเรือน ระหว่างสามีและภรรยา บางครั้งอาจเป็นไปได้ยากหากสังคมไม่ได้มีการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การสร้างเสริมพลังศักยภาพให้สตรีเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องเน้นการสร้างความเท่าเทียม และความเสมอภาคทุกรูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่เกิด และจำเป็นที่จะต้องให้มโนโบายที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลงจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้การที่จะให้บรรลุเป้าหมายนี้ รัฐบาล ชุมชนนานาชาติ และประชาสังคม

(Civil Society) รวมทั้งองค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจ จำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจในการทำสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น และให้สตรีมีสิทธิมีเสียงในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง (พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารชุน, 2549)

ดังนั้นการเสริมสร้างศักยภาพให้กับสตรีและการปรับปรุงสถานภาพสตรี คือ เป้าหมายสุดท้ายในตัวเอง และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาศักยภาพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เป้าหมายของการสร้างเสริมศักยภาพให้สตรี คือ

1. เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างชายและสตรีให้ตระหนักถึงศักยภาพของตน
2. นำสตรีให้เข้ามาสู่กระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายในทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม
3. สตรีที่ได้รับการศึกษา จะสามารถสนองต่อความต้องการพื้นฐานของสตรีและสิทธิพื้นฐานของสตรีได้เต็มที่
4. การเสริมสร้างศักยภาพให้กับสตรี มีการกระทำหลายๆ ทาง ทั้งทางด้านรายได้ที่มากขึ้น มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องภาวะการเจริญพันธุ์ของตนเอง มีความสามารถที่จะเลื่อนเวลาการสมรสของตนหรือเลื่อนเวลาการมีบุตร รวมทั้งสามารถดูแลบุตรให้ดีขึ้น มีสุขภาพดีขึ้น
5. ความก้าวหน้าทางด้านการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง สตรีมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสตรีจะได้พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเองในหลายๆ ด้าน

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นการเสริมสร้างให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้ร่วมกันคิด และแก้ไขปัญหา ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกโอกาส ตลอดจนการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีหลายความหมายที่แตกต่างออกไป สุจิตรา พิษณุวรา

นนท์ (2550) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมค้นหาสาเหตุ ปัญหา ร่วมตัดสินใจ ดำเนินการ และประเมินผล ซึ่งสามารถเกิดได้ทุกส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง หรือชุมชน ท้องถิ่นตนเอง ซึ่งการที่จะเกิดการมีส่วนร่วมได้นั้น ควรที่จะประกอบด้วยหลายฝ่ายทั้งทางภาครัฐที่ ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสประชาชนในการแสดงความคิดเห็น และในส่วนของประชาชนที่ดี หรือ ของชุมชนที่ดี ควรที่จะตระหนักในปัญหาและความต้องการของตนเอง และร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกัน วางแผนแก้ไข ปรับปรุง ตลอดจนร่วมกันดำเนินการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนของตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดี ขึ้น

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับของตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจ และ ต้องครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวัง และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งแนวคิดของ ภูมิธรรม เวชยชัย (2527) กล่าวว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน การจัดการและ ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการ ดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง และได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการกระจายอำนาจและโอกาสให้ประชาชนมีการพัฒนาตนเอง ชุมชน องค์กร และสังคมให้เกิดความเป็นธรรม เสมอภาค โดยที่ประชาชนเป็นหลักในการ ดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การปฏิบัติการ และการประเมินผล โดย บัณฑิต คำอ่อน (2544) ได้ กล่าวถึงหลักของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา มีดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์เสมอภาคและเท่าเทียมกันระหว่างนักพัฒนาและชุมชน โดยที่ประชาชน ควรตระหนักในความเป็นเจ้าของท้องถิ่นนั้นๆ ต้องคิดเอง ทำเอง กำหนดเอง ส่วนนักพัฒนาควรที่จะตระหนักในเรื่องหน้าที่ของตนเองเช่นเดียวกัน เช่น เป็นผู้ที่ย่อยช่วยเหลือ

2.2 มีอิสระ ไม่ครอบงำ ความเชื่อมั่นของมนุษย์ควรอยู่บนฐานของความไม่ครอบงำ การให้อิสระภาพในการคิดและแสดงออก โดยไม่อคติ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในเรื่องศักยภาพ ฐานความรู้ ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมของชุมชนที่เป็นฐานพลังงาน สำคัญในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2.3 การมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มในสังคม ให้ทุกส่วนได้ร่วมในการแสดงออกทางความคิด ศักยภาพ ความรู้ และร่วมมีบทบาทดำเนินการ ซึ่งงานที่ดำเนินไปนั้นจะไม่กระจุกตัวอยู่กับที่กลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง และต้องส่งกระจายไปสู่คนทุกส่วนในชุมชน ในสังคมอย่างเป็นธรรม

2.4 การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วมที่แท้จริงควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ การรับรู้ข่าวสาร วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติ การ ตรวจสอบ การติดตามประเมินผล การสรุปบทเรียน แก้ไขปรับปรุง รวมทั้งขยายผลและเผยแพร่ผล เข้าสู่สาธารณะ

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะอยู่ในรูปของกระบวนการอย่างอื่น ๆ ด้วย ปา ริชาติ วลัยเสถียร (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมต่างๆ ดังนี้ 1) เป็นสมาชิก 2) เป็น สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม 3) เป็นสมาชิกที่บริจาคช่วยเหลือ 4) เป็นกรรมการ และ 5) เป็นประธาน กรรมการ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และสังคมจะประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ได้ กำหนดไว้ นั้น จะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาแล้วร่วมกันตัดสินใจ เพื่อให้ เกิดการวางแผนที่มีเป้าหมายที่ถูกต้อง และปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ รวมทั้งประเมินผล โดย ลักษณะการรวมกลุ่มของประชาชนนั้น ประกอบด้วย ประธาน กรรมการ สมาชิก หรือการเข้าร่วม ในลักษณะอื่นใดก็ตาม ถือว่าเป็นการให้ประชาชนมีการร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น ความต้องการ และร่วมกันบริหารจัดการชุมชนของตนเองให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการตัดสินใจ

การตัดสินใจเป็นกระบวนการของมนุษย์ในการพิจารณาเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด จาก ทางเลือกหลายทางเลือก เพื่อนำการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และตอบสนองความพึงพอใจ และความต้องการที่ได้กำหนดไว้

วุฒิชัย จานง (2523) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นเรื่องของการจัดการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และในการจัดการนั้น การตัดสินใจเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานทุกๆ เรื่องทุกๆ กรณีเพื่อดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมีเครื่องมือมาช่วยในการวินิจฉัยพิจารณา มีเหตุผลส่วนตัว อารมณ์ ความรักใคร่ชอบพอ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ต่อเนื่องกันไป ดังนี้

1. การแยกแยะตัวปัญหา (Problem Identification) ในขั้นตอนแรกของการตัดสินใจนั้น จึงเป็นเรื่องราวของการสร้างความแน่ใจ มั่นใจ โดยการค้นหาความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง ก็เพราะเหตุว่ากระบวนการตัดสินใจจะเริ่มต้นตามขั้นตอนแรก เมื่อผู้ทำการตัดสินใจมีความรู้สึกว่าได้เกิดปัญหาขึ้นมา นั่นก็คือ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในว่า ได้มีปรากฏบางสิ่ง บางอย่างมิได้เป็นไปตามที่คาดคิด

2. การหาข่าวสารที่เกี่ยวกับตัวปัญหานั้น (Information Search) การเสาะหาข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหานั้นก็คือ การเสาะหาสิ่งที่เป็นสาเหตุหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่สาเหตุโดยตรงก็ได้

3. การประเมินค่าข่าวสาร (Evaluation of Information) เป็นความจำเป็นที่จะต้องประเมินค่า ว่า ข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้อง เหมาะสมเพียงพอตรงเวลาและสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ปัญหาได้หรือไม่

4. การกำหนดทางเลือก (Listing Alternative) เป็นขั้นตอนสำคัญของการตัดสินใจ คือ การกำหนดทางเลือกมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นการที่จะพยายามจะครอบคลุมวิถีทางที่จะแก้ปัญหาได้หลายๆ วิธี ถ้ามีข่าวสารสมบูรณ์สำหรับปัญหาแต่ละเรื่อง อาจจะกำหนดทางเลือกได้เหมาะสมและครอบคลุมอย่างแท้จริงได้

5. การเลือกทางเลือก (Selection of Alternative) เมื่อได้กำหนดทางเลือกต่างๆ ออกมาแล้ว พร้อมทั้งกำหนดลำดับความสำคัญและความเหมาะสมในการแก้ปัญหา ขั้นตอนต่อไป คือ การเลือกทางเลือกที่จะปฏิบัติการต่อไป และขั้นนี้เองที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการตัดสินใจอย่างแท้จริง

6. การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement of Decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกเข้ามาแล้ว ก็เป็นการปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจหรือทางเลือก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาณี บุญยเกื้อกูล (2534) ศึกษาเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมเกษตรของภรรยาเกษตรกร ครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นภรรยาหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเกษตรกรผู้ปลูกฝ้าย และยังอยู่ร่วมกับสามี ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 277 คน และทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมการเกษตร คือ ปัจจัยด้านบทบาทของภรรยา ซึ่งประกอบด้วย การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการเกษตร การรับรู้บทบาทภรรยาในงานเกษตรโดยสามี และการรับรู้บทบาทตนเองในงานเกษตรและปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับอำนาจ ซึ่งประกอบด้วย สิทธิอำนาจที่สังคมมอบให้ภรรยาในฐานะผู้ทำงานเกษตร และการถืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ส่วนปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลของภรรยาเป็นอันดับรองลงมา และปัจจัยทางด้านคุณลักษณะของครอบครัวและลักษณะฟาร์มเป็นอันดับสุดท้าย

Hashemi *et al.* (1996) ได้ทำการศึกษาจากความสำเร็จของ ธนาคารกรามีน และ คณะกรรมการเพื่อยกระดับคุณภาพชุมชนในบังกลาเทศ (Grameen and BRAC) รวมถึงโปรแกรมอื่นๆ ที่มุ่งเน้นในการทำทฤษฎีระเบียบ ประเพณีดั้งเดิมที่กีดกันเพศหญิงจากการทำงานแบบได้รับค่าจ้าง ความสำเร็จดังกล่าวนำไปสู่โอกาสในการยกระดับเศรษฐกิจ จากการศึกษาใน 6 หมู่บ้านของชนบทในบังกลาเทศ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ Logistic Regression Model ผลการศึกษานี้พบว่า การเข้าร่วมในโครงการสินเชื่อเพื่อชนบทของธนาคารกรามีนและ BRAC มีผลต่อการเพิ่มสิทธิและอำนาจให้กับเพศหญิงใน 8 ด้านด้วยกัน ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการเดินทาง ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้านความสามารถในการซื้อสินค้าขนาดเล็ก ด้านความสามารถในการซื้อสินค้าขนาดใหญ่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ ด้านความมีอิสระภายในครอบครัว ด้านความตระหนักรู้ในเรื่องกฎหมายและการเมือง และด้านการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงต่างๆ มีส่วนในการยกระดับคุณภาพในเรื่องของการตัดสินใจใช้จ่ายและการตัดสินใจหลักในครัวเรือน การเป็นเจ้าของสินทรัพย์ ข้อกฎหมายและบทบาททางการเมืองที่ดีขึ้น รวมถึงการได้รับการเข้าร่วมในโครงการสาธารณะต่างๆและการเลือกตั้ง อีกทั้งยังพบว่า การจัดทำโปรแกรมนี้อย่างช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับเพศหญิงได้ นอกจากนี้เมื่อเจาะจงลงไปที่ดินเชื่อเพื่อชนบท

เฉพาะของธนาคารกรามีน พบว่า เป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิรูปความเป็นอยู่ของเพศหญิง และนำไปสู่ การเข้าถึงทรัพยากรต่างๆที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้กับ เพศหญิง และเพิ่มความสำคัญที่มีต่อครอบครัว ผู้หญิงจำนวนมากที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้สามารถ ควบคุมค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน และเรื่องการเงินเดือนได้ดีขึ้น

Jejeebhoy (2000) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของศาสนาต่อการมีอิสระในการปกครองตนเอง ของสตรีในประเทศอินเดียและปากีสถาน โดยวัดการเสริมสร้างศักยภาพสตรีในการปกครองตนเอง 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการมีเสรีภาพในการเดินทาง ด้านความปลอดภัยจากการคุกคาม ของสามี และด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ OLS Regression Model ผลการวิจัยพบว่า เสรีภาพของการตัดสินใจ เสรีภาพในการเดินทาง ความ ปลอดภัยจากการคุกคามของสามี และการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสตรีจะมี ข้อจำกัดอย่างมากในประเทศปากีสถาน และในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศอินเดีย ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าในแถบประเทศเอเชียใต้ผู้หญิงส่วนใหญ่ถูกจำกัดสิทธิจากการตัดสินใจในครอบครัว โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงและการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพในการเดินทางอย่าง มาก

Karen (2003) ได้ทำการวิเคราะห์มาตรการการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีที่แต่งงานแล้ว ใน 56 ชุมชนครอบคลุมห้าประเทศในทวีปเอเชีย (อินเดีย มาเลเซีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และ ประเทศไทย) โดยมีตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพสตรีแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ อัตราส่วนการ ตัดสินใจภายในครัวเรือน ขอบเขตของการตัดสินใจในครัวเรือน อัตราส่วนการมีอิสระในการ เดินทาง เสรีภาพในการเดินทาง ด้านการเผชิญต่อปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว และการ ยินยอมจากสามี การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์สตรีที่แต่งงานแล้ว ที่มีอายุระหว่าง 15-39 ปี ใน 56 ชุมชน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ Logistic Regression Model การวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงการ สอดคล้องกับทฤษฎีวิธีการมีงานทำ โดยความสัมพันธ์ทางเพศมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเสริมสร้าง ศักยภาพ ลักษณะการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีมีความสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน และลักษณะนิสัยแต่บุคคลและชุมชนที่แตกต่างกันทำให้การเสริมสร้างศักยภาพแตกต่างกันไป ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานชุมชนและค่านิยมเกี่ยวกับเพศความสัมพันธ์เสริมสร้าง ศักยภาพของสตรี ผลยังแสดงให้เห็นว่านโยบายในการเพิ่มอายุของสตรีที่แต่งงานแล้วจะเปิดโอกาส การจ้างงานให้กับสตรีมากขึ้น

Pitt *et al.* (2003) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการมีส่วนร่วมในกลุ่มสตรีตามโครงการสินเชื่อขนาดเล็ก ผ่านตัวชี้วัดต่างๆ ของการเสริมสร้างศักยภาพของสตรี 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ด้านความสามารถในการใช้จ่าย การควบคุมการกู้เงิน ด้านการควบคุมรายได้ และการออมเงิน ด้านการมีอิสระในการเดินทาง ด้านการตระหนักรู้ในเรื่องการเมือง ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านทัศนคติ ด้านการโต้แย้งและการล่วงละเมิดจากคู่สมรส โดยใช้ข้อมูลการสำรวจในชนบทในบังกลาเทศ ปี 1998-1999 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ OLS Regression Model ผลการศึกษาสอดคล้องกับมุมมองที่ว่า การมีส่วนร่วมของสตรีในโครงการสินเชื่อขนาดเล็กช่วยเพิ่มการเสริมสร้างศักยภาพของสตรี โครงการสินเชื่อมีส่วนร่วมนำไปสู่การให้สินเชื่อกับสตรี ทำให้สตรีรับบทบาทในการตัดสินใจระหว่างครัวเรือนมากขึ้น ทำให้มีการเข้าถึงทางการเงินทรัพยากรและทางเศรษฐกิจมากขึ้น และมีเครือข่ายทางสังคมมากขึ้นทำให้มีอำนาจต่อรองกับสามีมากขึ้น และมีอิสระในการเดินทางมากขึ้นครอบครัว ซึ่งพบว่า การให้สินเชื่อก็มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีด้วยเช่นกัน

Shahnaj (2004) ได้ทำการศึกษาขอบเขตของการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีชนบทและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างศักยภาพสตรี โดยได้ร่างกรอบยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีชนบท วิธีการในการศึกษาคั้งนี้มีการรวมกลุ่มของวิธีการเชิงปริมาณ และคุณภาพตามข้อมูลที่รวบรวมได้ใน 3 หมู่บ้านของอำเภอ Mymensingh ตัวชี้วัดของการเสริมสร้างเสริมศักยภาพสตรีถูกรวบรวมเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงทรัพยากร ด้านการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครอบครัว ความตระหนักรู้ในเรื่องเพศ ด้านการเผชิญต่อปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม 156 คนในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน 2003 ใช้วิธีการวิเคราะห์ Logistic Regression Model โดยมีดัชนีการเสริมสร้างศักยภาพสะสม CEI (Cumulative Empowerment Index) เป็นคะแนนที่ได้รับจากการพัฒนาการเสริมสร้างศักยภาพของหกตัวชี้วัด การกระจายตัวบอกถึงการเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงร้อยละ 83 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจน้อย ผู้หญิงร้อยละ 44 มีการเข้าถึงทรัพยากรน้อย ผู้หญิงร้อยละ 93 มีความเป็นเจ้าของสินทรัพย์น้อย ผู้หญิงร้อยละ 73 มีส่วนร่วมระหว่างครัวเรือนในการตัดสินใจสูง ผู้หญิงร้อยละ 43 มีการตระหนักรู้ในเรื่องเพศมาก และผู้หญิงร้อยละ 72 มีความสามารถในการเผชิญปัญหาระดับปานกลางถึงระดับสูง การกระจายตัวของ CEI แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างศักยภาพการเสริมสร้างศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของผู้หญิง ส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างศักยภาพสตรี สรุปได้ว่า การศึกษา ฝึกอบรม และการเปิดรับสื่อข้อมูล ทำให้เกิดการเสริมศักยภาพในสตรี ดังนั้นโครงการที่มีประสิทธิภาพที่ดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสตรีควรปรับปรุง ด้านศึกษา การฝึกอบรมทักษะ การควบคุมและการเข้าถึงข้อมูลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการเสริมสร้าง

ศักยภาพของสตรีเพื่อให้บรรลุความเสมอภาคหญิงชายและการพัฒนาในทุกระดับในสังคมชนบทของบังกลาเทศ

Garikipati (2006) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของสินเชื่อเพื่อสตรีในครัวเรือนและการเสริมสร้างศักยภาพสตรีในประเทศอินเดีย โดยวัดการเสริมสร้างศักยภาพสตรีผ่านตัวชี้วัดของการเสริมสร้างศักยภาพสตรี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการควบคุมสินทรัพย์และการเงิน ด้านการมีบทบาทในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการจัดสรรเวลาการทำงาน และด้านการแบ่งปันของใช้ภายในครัวเรือน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ Logistic Regression Model ผลการศึกษาพบว่า การให้กู้ยืมเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนจะแตกต่างกันอย่างมากกับการให้กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนในภาคการเกษตร จากการศึกษาข้อมูล 2 หมู่บ้านในชนบทของประเทศอินเดียที่เกิดภัยแล้ง แสดงให้เห็นว่าในการให้กู้ยืมแก่สตรีได้มีส่วนช่วยลดความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือน และมีความสำคัญอย่างมากกับการเสริมสร้างศักยภาพในสตรีเอง ในการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเงินให้กู้ยืม พบว่า ความต้องการสินเชื่อสำหรับการลงทุนภาคการเกษตรของครัวเรือนสตรีมีสูงมาก การที่สตรีขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์และผลผลิตทางการเกษตรของครอบครัวอาจทำให้เกิดการชำระหนี้ผิดพลาด หากการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการให้สินเชื่อแล้ว การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรของสตรีมีส่วนสำคัญในการกู้ยืมสินเชื่อ เพื่อจะได้ลดปัญหาการเป็นหนี้ของครัวเรือน

Rahman and Naoroze (2007) ได้ทำการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีชนบทผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำภายในโครงการสาธิตขนาดใหญ่ในประเทศบังกลาเทศ โดยศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพสตรีใน 5 มิติ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครอบครัว ความสามารถในการใช้จ่ายอย่างอิสระ การเดินทาง การมีส่วนร่วมทางด้านสังคม และการเข้าถึงทรัพย์สินและทรัพยากร การศึกษานี้จะใช้แบบสอบถามที่ต้องการตอบจุดประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ข้อมูลระดับฟาร์มที่รวบรวมจากสตรี 200 คน ใน 2 อำเภอของบังกลาเทศ การเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลา 4 เดือน คือ เดือนกันยายนถึงธันวาคมในปี 2004 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ OLS Regression Model ผลการศึกษาแสดงให้เห็นการเสริมสร้างศักยภาพสตรีโดยการให้มีส่วนร่วมในโปรแกรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีผลให้ศักยภาพของสตรีเพิ่มขึ้น ในส่วนของ การศึกษา การมีเครือข่ายทางสังคม การเปิดรับการฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมในการเพาะเลี้ยงมีผลกระทบในเชิงบวกบวกและมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างสร้างศักยภาพของสตรีอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ รายได้ของครอบครัว อายุ ขนาดครอบครัว ขนาดฟาร์มครอบครัว

และพื้นที่ภายใต้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ กับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้หญิงผ่านการมีส่วนร่วมในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

Mahmuda and Itchara (2009) ได้ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพสตรีผ่านโครงการสินเชื่อขนาดย่อมในประเทศบังกลาเทศ โดยการให้สินเชื่อขนาดเล็กแก่สตรีที่ยากจน ภายใต้มุมมองของการลดความยากจนและเสริมสร้างศักยภาพของสตรีชนบท โดยประเมินผลกระทบของสินเชื่อขนาดย่อม ต่อการเสริมสร้างศักยภาพสตรีชนบทในบังกลาเทศ โดยทำการศึกษาประชากรโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ได้จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้หญิง 180 คนของหมู่บ้าน Rampur ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างในกลุ่มสตรี 180 คน โดยครึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชนและที่เหลือเป็นแม่บ้านทั่วไป รายชื่อจะถูกเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ Logistic Regression Model ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงที่ตอบแบบสอบถามมีเพียงร้อยละ 21 เท่านั้นที่มีการเสริมสร้างศักยภาพ ส่วนสตรีที่เหลือยังไม่ได้รับการเสริมสร้างศักยภาพ แต่ในกลุ่มผู้หญิงร้อยละ 69 ที่ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกของโครงการสินเชื่อขนาดย่อม และยังพบว่าปัจจัยในทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในเชิงสถาบัน การเปิดรับสื่อ และการถือครองที่ดินครอบครัวยังเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพสตรี ในขณะที่ปริมาณการใช้สินเชื่อขนาดย่อมของสตรีเอง ระยะเวลาการใช้สินเชื่อขนาดย่อม และการควบคุมดูแลขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับ Non Governmental Organizations พบว่าเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพสตรีที่เข้าร่วมโครงการสินเชื่อขนาดย่อมด้วยเช่นกัน

Urkato *et al.* (2010) ได้พยายามศึกษาการเข้าถึงของโครงการสินเชื่อขนาดย่อมของ DECSI (Dedebit Credit and Saving Institution) ทางภาคเหนือของประเทศเอธิโอเปีย โครงการสินเชื่อสามารถช่วยให้สตรีชนบทที่ยากจนมีอำนาจต่อรองภายในครัวเรือนและมีผลต่อระดับการเสริมสร้างพลังศักยภาพของสตรีมากขึ้นหรือไม่ การวิเคราะห์การเสริมสร้างศักยภาพโดยการใช้การสุ่มเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวางจากผู้เข้าร่วมโครงการสินเชื่อของ DECSI และผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการโครงการสินเชื่อของ DECSI ที่มีสิทธิ์ในพื้นที่ภาคเหนือของเอธิโอเปีย และการประยุกต์ใช้การวิธีการเลือกด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ Matching Using Propensity Scores (PSM) ผลการศึกษายืนยันว่าโครงการสินเชื่อขนาดย่อมและเสริมสร้างศักยภาพสตรีผ่านอำนาจต่อรองภายในครัวเรือนนั้นมีนัยสำคัญในระดับค่าและมีผลกระทบทางบวกต่อมิติการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน แต่ไม่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพที่นอกเหนือจากทางด้านเศรษฐกิจ อันเป็นสิ่งที่สามารถลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศภายในในครัวเรือนได้ การประยุกต์ผลในเชิงนโยบายหลักและความสำคัญของการบูรณาการ คือ การเข้าถึงเงินทุนที่มีการแทรกแซงการกำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายกับบรรทัดฐานของชุมชน

และค่านิยมที่แท้จริง และได้เสนอแนะว่าการศึกษาครั้งต่อไป ควรตั้งคำถามที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของโครงการสินเชื่อและการใช้สิทธิ์ของลูกค้าแต่ละราย

Li (2010) ได้ประเมินผลกระทบเกี่ยวกับสวัสดิภาพ โดยวัดการเสริมสร้างศักยภาพจากรายได้และการบริโภคของสตรีในชนบทประเทศจีน นอกจากนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้าถึงของสินเชื่อขนาดย่อม และผลกระทบของสินเชื่อขนาดย่อมต่อสวัสดิการในครัวเรือนของครัวเรือนชนบทในประเทศจีน โดยใช้วิธีการประมาณความแตกต่างและการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบโลจิสติก โดยการวิเคราะห์สินเชื่อขนาดย่อมของครัวเรือนในชนบทจีนและดูผลกระทบของสินเชื่อขนาดย่อมต่อการเสริมสร้างศักยภาพของสตรี ผ่าน โครงการสินเชื่อขนาดย่อม ตามลำดับ โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลปฐมภูมিরวบรวมได้จากการสำรวจครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้มาจากสหกรณ์สินเชื่อชนบท ซึ่งเป็นผู้ให้บริการที่ใหญ่ที่สุดในประเทศจีน ผลการศึกษาได้ช่วยสนับสนุนความเชื่อที่ว่าสินเชื่อขนาดย่อมมีนัยสำคัญต่อสวัสดิการของครัวเรือน ได้แก่ รายได้และการบริโภค ผลการศึกษา ยังแสดงให้เห็นว่าสินเชื่อขนาดย่อมมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อมิติทั้งห้าด้านที่แตกต่างกันของการเสริมสร้างศักยภาพสตรี ตั้งแต่การเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น การควบคุมทรัพยากรทางการเงิน และการรับรู้ประเด็นทางกฎหมายของสังคม เช่น สิทธิในการประท้วงต่อต้านการละเมิดในประเทศ การแต่งงานอายุขั้นต่ำตามกฎหมายและอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า รายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน การศึกษา การจ้างงานในครัวเรือน อัตราการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ สิทธิพล การออม ทักษะคิด ระยะเวลาของการกู้ และทางเลือก เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างศักยภาพสตรีในชนบทจีน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนีเพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม จึงได้นำ มิติและตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัว คือ 1. การควบคุมรายได้ 2. การควบคุมการออมเงิน 3. โอกาสเป็นเจ้าของ 4. โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน และ 5. โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัวชี้วัด คือ 1. การมีอิสระในการซื้ออาหาร 2. การมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน 3. การมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม 4. การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน และ 5. การมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 10 ตัว คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษานูตร 3. การมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว 4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่าที่ดิน 5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ 6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์ 7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร 8. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน 9. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร และ 10. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด คือ 1. การเป็นสมาชิกกลุ่ม 2. การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน และ 3. การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด คือ 1. เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ 2. เสรีภาพในการไปในตัวเมือง และ 3. เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว (ตารางที่ 4)

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ที่ได้จากการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร มาใช้ในแบบจำลองดังนี้ เพศผู้กู้ อายุ ระดับการศึกษา สัดส่วนการพึ่งพิง สัดส่วนการเช่าที่ดิน รายได้สุทธิ รายได้นอกภาคการเกษตร ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ปริมาณเงินกู้จาก ธ.ก.ส. การกู้ยืมเงินทุนแหล่งอื่นๆ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆที่คาดว่าจะมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้วย ในส่วนของวิธีการศึกษาจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรปัจจัยต่างๆ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วย Binary Logit Model ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้รวบรวมมา (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบมิติของการเสริมสร้างศักยภาพสตรี

มิติ	Hashemi et al. (1996)	Jejeebhoy (2000)	Karen (2003)	Pitt et al. (2003)	Shahnaj (2004)	Garikipati (2006)	Rahman (2007)	Mahmuda et al. (2009)	Samuel (2010)	Li (2010)	Pornwipa (2011)
1. การเข้าถึงทรัพยากร		√			√		√	√			√
2. การตระหนักรู้	√			√	√			√		√	
3. การมีส่วนร่วม	√				√		√	√	√	√	√
4. การควบคุมทรัพยากร		√		√		√				√	√
5. เงินสนับสนุนในครัวเรือน					√			√			
6. เสรีภาพการเดินทาง	√	√	√	√		√	√		√	√	√
7. การเป็นเจ้าของ	√				√		√		√		√
8. อิสระต่อการตัดสินใจ	√	√	√	√		√	√		√	√	√
9. อิสระจากภัยคุกคาม		√		√							
10. การวางแผนครอบครัว			√	√					√		
11. เสรีภาพจากการครอบงำ ใน ครอบครัว	√										
12. การเผชิญปัญหาหนักภายใน ครัวเรือน					√						

ที่มา: จากการรวบรวม

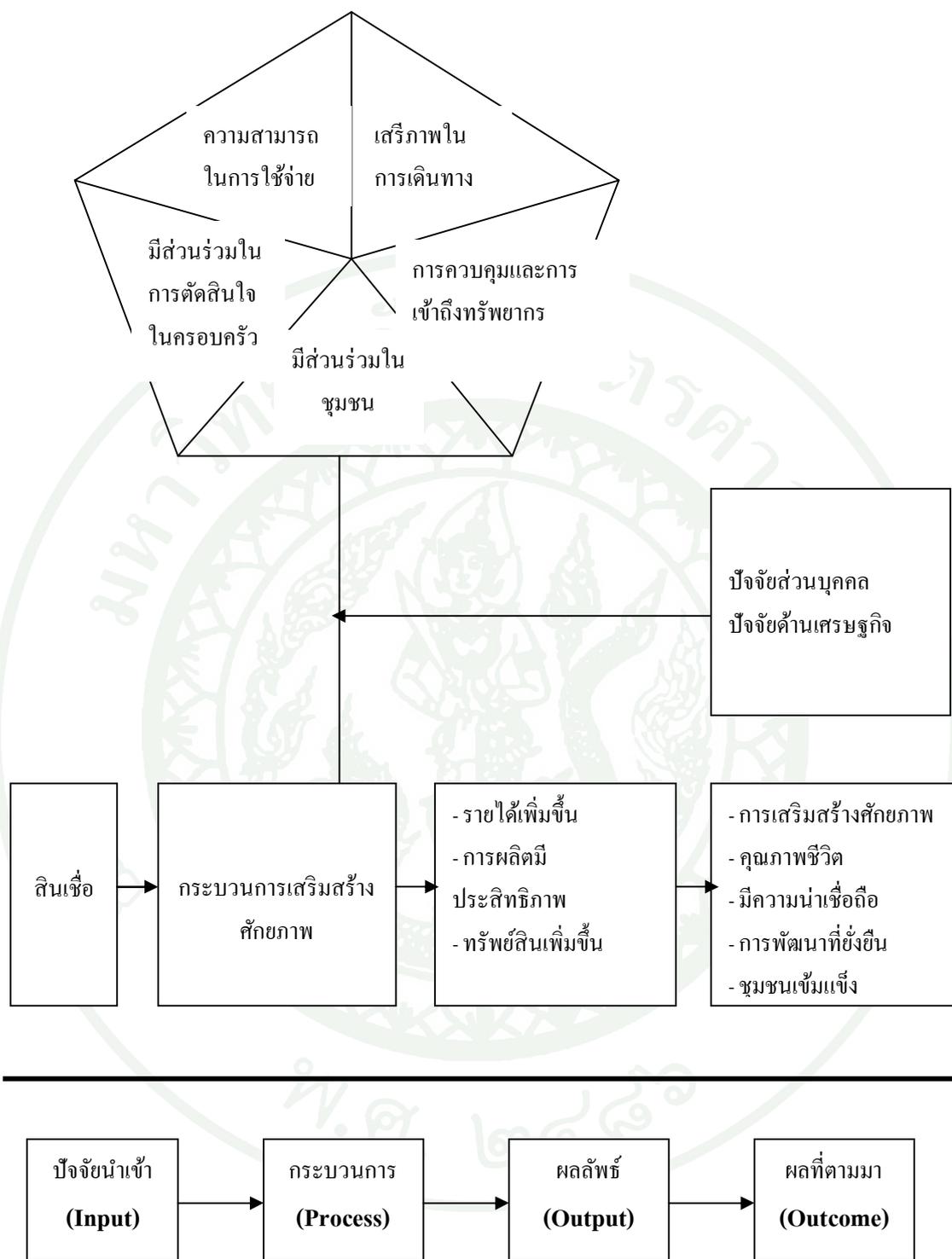
ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบเทคนิควิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษา

เทคนิควิธีการวิเคราะห์	Hashemi et al. (1996)	Jejeebhoy (2000)	Karen (2003)	Pitt et al. (2003)	Shahnaj (2004)	Garikipati (2006)	Rahman (2007)	Mahmuda et al. (2009)	Urkato (2010)	Li (2010)	Pornwipa (2011)
Logit model	√		√		√	√		√		√	√
OLS regression		√		√			√				
Matching Using Propensity Scores (PSM)									√		

ที่มา: จากการรวบรวม

กรอบแนวคิดการศึกษา

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างศักยภาพสตรีและปัจจัยกำหนดการเสริมสร้างศักยภาพสตรีในชนบท มีปัจจัยบางอย่างหรือหลาย ๆ อย่างมาเป็นตัวกำหนดให้แม่บ้านเกษตรกรนั้นเกิดการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดที่ตนเองจะได้รับ ดังนั้นในการศึกษานี้จึงได้ใช้แนวคิดจากทฤษฎีจากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เมื่อเกษตรกรในชนบทขาดเงินลงทุนเพื่อการเกษตรส่งผลทำให้การผลิตที่ได้นั้นไม่มีประสิทธิภาพ รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการในครัวเรือน การเข้ามาของสินเชื่อเพื่อการเกษตรทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินลงทุน บทบาทของแม่บ้านเกษตรกรจึงเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการสินเชื่อที่ได้มา ทำให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยการเสริมสร้างศักยภาพใน 5 มิติ อันประกอบด้วย การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ความสามารถในการใช้จ่าย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน การมีส่วนร่วมภายในชุมชน และเสรีภาพในการเดินทาง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านต่างๆ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสังคม โดยกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพที่กล่าวมานั้น ผลที่ตามมาในระยะสั้นทำให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต รายได้ และทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาในระยะยาวทำให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพในตัวแม่บ้านเกษตรกร ทั้งแม่บ้านเกษตรกรและครัวเรือนเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้มีความน่าเชื่อถือในการเข้าร่วมในชุมชนและสังคม ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการศึกษา

แบบจำลองและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

การวิเคราะห์หาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรที่ครัวเรือนเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. สามารถกำหนดแบบจำลองได้ดังนี้

$$E_i = f(\text{GENDER, AGE, EDU, CAREER, LABOR, LAND, NET, NOAG, COST, LOAN, BORR, POD, NUM})$$

โดยที่	E_i	คือ	ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ($i=1, 2, 3, \dots, 26$)
	GENDER	คือ	เพศผู้/ผู้
	AGE	คือ	อายุ
	EDU	คือ	ระดับการศึกษา
	CAREER	คือ	อาชีพ
	LABOR	คือ	สัดส่วนการพึ่งพิง
	LAND	คือ	สัดส่วนการเช่าที่ดิน
	NET	คือ	รายได้สุทธิ
	NOAG	คือ	รายได้นอกภาคการเกษตร
	COST	คือ	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด
	LOAN	คือ	ปริมาณสินเชื่อเกษตรกร ธ.ก.ส.
	BORR	คือ	การกู้ยืมเงินทุนแหล่งอื่นๆ
	POD	คือ	ระยะเวลาการเป็นลูกค้า
	NUM	คือ	จำนวนครั้งในการกู้ยืม

ตัวแปรตาม (E) คือ การเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร จึงกำหนดให้

แม่บ้านเกษตรกรที่มีการเสริมสร้างศักยภาพ E มีค่าเท่ากับ 1

แม่บ้านเกษตรกรที่ไม่มีการเสริมสร้างศักยภาพ E มีค่าเท่ากับ 0

โดยการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ด้านรวม 26 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 มิติและตัวชี้วัดในการศึกษา

มิติ	ตัวชี้วัด
การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร	E ₁ : การควบคุมรายได้ (CINC)
	E ₂ : การควบคุมการออมเงิน (CSAV)
	E ₃ : โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน (OHOUS)
	E ₄ : โอกาสเป็นเจ้าของที่การเกษตร (OLAN)
	E ₅ : โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม (OANIM)
อิสระและความสามารถในการใช้จ่าย	E ₆ : มีอิสระในการซื้ออาหาร (IFOOD)
	E ₇ : มีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน (IUTEN)
	E ₈ : มีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม (ICLOTH)
	E ₉ : มีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน (IFURN)
	E ₁₀ : มีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ (IJEW)
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน	E ₁₁ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน (DHOU)
	E ₁₂ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจศึกษานูตริ (DEDU)
	E ₁₃ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว (DHEAL)
	E ₁₄ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน (DLAND)
	E ₁₅ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (DECRP)
	E ₁₆ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์ (DELVS)
	E ₁₇ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร (DEEQP)
	E ₁₈ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน (DECSM)
	E ₁₉ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร (DECAC)
	E ₂₀ : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน (DELONE)
การมีส่วนร่วมภายในชุมชน	E ₂₁ : การเป็นสมาชิกกลุ่ม (PAGROP)
	E ₂₂ : การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน (PAVILL)
	E ₂₃ : การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน (PAACOM)
เสรีภาพในการเดินทาง	E ₂₄ : เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ (MPAR)
	E ₂₅ : เสรีภาพในการไปในตัวเมือง (MCITY)
	E ₂₆ : เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว (MTRAV)

1. การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร หมายถึงความมั่นคงเกิดขึ้นได้เมื่อสามารถเข้าถึงหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่จะเข้าถึงสิ่งต่างๆ ได้ตลอดเวลาและสามารถควบคุม และมีการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม่บ้านเกษตรกรสามารถบริหารรายได้และการออมเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม่บ้านเกษตรกรสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินและควบคุมการจัดการภายในบ้านได้ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัว คือ

1.1 การควบคุมรายได้ (CINC) แม่บ้านเกษตรกรสามารถบริหารจัดการทางการเงินในเรื่องของเงินรายได้ที่เข้ามาภายในครอบครัว โดยรายได้ที่ได้มานั้นแม่บ้านเกษตรกรมีอิสระในการใช้จ่ายเงิน ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Jejeebhoy (2000), Shahnaj (2004), Garikipati (2006), Xia (2010)

1.2 การควบคุมการออมเงิน (CSAV) แม่บ้านเกษตรกรสามารถบริหารจัดการด้านการเงินในเรื่องของการออมเงิน เงินฝากธนาคาร และเงินโอน ซึ่งแม่บ้านเกษตรกรมีอำนาจในการตัดสินใจที่จะนำออกมาใช้เมื่อจำเป็น ตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Jejeebhoy (2000), Shahnaj (2004), Garikipati (2006), Li (2010)

1.3 โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน (OHOUS) แม่บ้านเกษตรกรเป็นเจ้าของบ้านที่ตนเองอยู่อาศัย โดยมีสิทธิ์ในการปลูกสร้าง รื้อถอน ซ่อมแซมบ้านได้ ตัวชี้วัดนี้ได้มาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Shahnaj (2004), Garikipati (2006)

1.4 โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน (OLAN) แม่บ้านเกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ในการดำเนินงานทางการเกษตรและเพื่อการอยู่อาศัยโดยไม่ได้เช่าเจ้าของอื่น ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้มาจากงานวิจัยของ Shahnaj (2004), Garikipati (2006), Urkato (2010)

1.5 โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม (OANIM) แม่บ้านเกษตรกรเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชเป็นเจ้าของเองซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้มาจากงานวิจัยของ Shahnaj (2004), Garikipati (2006)

2. อิสระและความสามารถในการใช้จ่าย หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรสามารถซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคได้ การที่แม่บ้านเกษตรกรมีอำนาจซื้อและความสามารถในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการได้ตรงความต้องการบริโภค ซึ่งสินค้าที่มีความจำเป็นเพื่อการบริโภคในครัวเรือน

และใช้เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เครื่องใช้ต่างๆ ภายในบ้าน และเครื่องจักรทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัวชี้วัด คือ

2.1 การมีอิสระในการซื้ออาหาร (CSAV) สามารถซื้ออาหารไว้บริโภคในครัวเรือน ได้มากขึ้นตามความต้องการของครัวเรือน ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Jejeebhoy (2000), Pitt (2003), Shahnaj (2004), Urkato (2010)

2.2 การมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน (CSAV) สามารถซื้ออุปกรณ์ เครื่องใช้ ภายในบ้าน ได้แก่ พัดลม แอร์ ทีวี ตู้เย็น ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Karen (2003), Pitt (2003), Li (2010)

2.3 การมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม (CSAV) ได้แก่ สามารถซื้อเครื่องเสื้อผ้า กางเกง กระโปรง ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Pitt (2003), Li (2010)

2.4 การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน (CSAV) เพื่อความสะดวกสบาย ภายในครัวเรือน ได้แก่ สามารถซื้อ โต๊ะกินข้าว เตียงนอน ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Karen (2003), Pitt (2003), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

2.5 การมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ (IJEW) ได้แก่ สามารถซื้อทอง เพชร ซึ่ง ตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Jejeebhoy (2000), Karen (2003), Urkato (2010), Li (2010)

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ให้แม่บ้านเกษตรกรสามารถได้แสดง ความคิดเห็น การตัดสินใจภายในครัวเรือนได้อย่างเต็มที่ การที่คู่สมรสมีความคิดเห็นที่สอดคล้อง กัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแสดงออกให้เห็นความรักและความไว้วางใจต่อกัน รวมถึงการปรับตัวในเรื่องเพศที่แตกต่างกัน การใช้อำนาจในการตัดสินใจ เรื่องต่าง ๆ การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ครัวเรือนจะได้รับ โดยไม่มีการโต้แย้ง ตลอดจนถึงการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ทำให้ผลของการตัดสินใจที่ออกมานั้นทำให้ครัวเรือนได้รับสิ่งที่พึงพอใจ กลับมา ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 10 ตัว คือ

3.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน (DHOU) เมื่อบ้านต้องซ่อม หรือต้องปลูกบ้านใหม่ แม่บ้านเกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Pitt (2003), Li (2010)

3.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจศึกษานักเรียน (DEDU) จะให้บุตรเข้ารับการศึกษาระดับการศึกษา สถานที่ศึกษา ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Shahnaj (2004), Garikipati (2006), Rahman and Naoroze (2007), Urkato (2010), Li (2010)

3.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว (DHEAL) ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Parveen (2004), Rahman and Naoroze (2007), Urkato (2010)

3.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน (DLAND) เป็นทั้งที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ดินเพื่อทำการเกษตรซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Garikipati (2006), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

3.5 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (DECRP) สามารถตัดสินใจว่าจะปลูกพืชชนิดไหน หรือเลี้ยงสัตว์ประเภทใด ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Garikipati (2006), Li (2010)

3.6 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์ (DELVS) เมื่อผลผลิตเริ่มเก็บเกี่ยว สามารถร่วมกันตัดสินใจว่าจะขายอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Pitt (2003), Garikipati (2006), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

3.7 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร (DEEQP) ได้แก่ สามารถซื้อ รถแทรกเตอร์ เรือฉีดยา ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Shahnaj (2004), Li (2010)

3.8 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน (DECSM) ได้แก่ รถยนต์ บ้าน ที่ดิน ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Li (2010)

3.9 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร (DECAC) ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจากงานวิจัยของ Shahnaj (2004), Garikipati (2006), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

3.10 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน (DELONE) ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจาก งานวิจัยของ Pitt (2003), Garikipati (2006), Rahman and Naoroze (2007)

4. การมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ แม่บ้านเกษตรกรสามารถมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ กิจกรรม และแนวทางสำหรับการดำเนินงานภายในชุมชนเพื่อส่งเสริม และเกื้อหนุนให้บุคคล ได้ พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนในทุกด้านแบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ ซึ่งไปสู่ การปฏิบัติ จึงต้องอาศัยความร่วมมือ และการระดมพลังจากทุกฝ่าย ในการมีส่วนร่วมในชุมชน และ การปรับปรุงสังคมด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด คือ

4.1 การเป็นสมาชิกกลุ่ม (PAGROP) การที่แม่บ้านเกษตรกรมีตำแหน่งในกลุ่ม ได้แก่ ประธาน กรรมการเลขา หรือเป็นสมาชิก ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจากงานวิจัยของ Karen (2003), Rahman and Naoroze (2007)

4.2 การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน (PAVILL) แม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมการ ประชุมหมู่บ้านและมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจ ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Rahman and Naoroze (2007)

4.3 การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน (PAACOM) แม่บ้านเกษตรกรมีการเข้า ร่วมกิจกรรมภายในชุมชนจัดขึ้น ได้แก่ การทำบุญ งานลอยกระทง งานประเพณีสงกรานต์ ซึ่ง ตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจากงานวิจัยของ Rahman and Naoroze (2007)

5. เสรีภาพในการเดินทาง หมายถึง แม่บ้านเกษตรกรสามารถเดินทางออกจากบ้านไปยัง สถานที่ต่างๆ ได้แก่ การเข้าตัวเมือง บ้านญาติได้อย่างอิสระเสรี ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัด คือ

5.1 เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ (MPAR) ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้ นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Jejeebhoy (2000), Karen (2003), Li (2010)

5.2 เสรีภาพการไปในตัวเมือง (MCITY) ได้แก่ ตลาด โรงพยาบาล ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Jejeebhoy (2000), Karen (2003), Pitt (2003), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

5.3 เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว (MTRAV) แม่บ้านเกษตรกรสามารถไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆได้โดยลำพัง ซึ่งตัวชี้วัดนี้ได้นำมาจากงานวิจัยของ Hashemi (1996), Jejeebhoy (2000), Karen (2003), Pitt (2003), Rahman and Naoroze (2007), Li (2010)

สำหรับตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร มีจำนวนทั้งหมด 13 ตัวแปร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เพศของผู้กู้ (GENDER) ผู้กู้จะมีโอกาสในการจัดสรรเงินกู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆอย่างมาก โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 0 ถ้าผู้กู้เป็นเพศชาย และมีค่าเป็น 1 ถ้าผู้กู้เป็นเพศหญิง ทั้งนี้เพศของผู้กู้ย่อมมีความสัมพันธ์ได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยการที่ผู้กู้เป็นแม่บ้านเกษตรกร จะทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

2. อายุของลูกหนี้ (AGE:ปี) หมายถึง อายุของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน อายุที่เพิ่มขึ้นทำให้มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น จึงคาดว่าอายุน่าจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยอายุที่เพิ่มขึ้นน่าจะทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้หน่วยวัดของอายุเป็นจำนวนปี

3. ระดับการศึกษา (EDU) การศึกษาจะช่วยให้บุคคลรู้จักใช้ความรู้และความคิดของตนแก้ไขปัญหาการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงคาดว่าระดับการศึกษาที่สูงน่าจะมีผลให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น โดยในการครั้งนี้ใช้ตัวแปรหุ่น เพื่อเป็นตัวแทนของระดับการศึกษาจำนวน 2 ตัว คือ ตัวแปรหุ่นแม่บ้านเกษตรกรมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU_1) มีค่าเป็น 1 ถ้าแม่บ้านเกษตรกรจบมัธยมศึกษาตอนปลายและมีค่าเป็น 0 ถ้าแม่บ้านเกษตรกรจบระดับการศึกษาระดับอื่นๆ) และตัวแปรหุ่นแม่บ้านเกษตรกรมีระดับการศึกษาสูงกว่าหรือเท่ากับปริญญาตรี (EDU_2) มีค่าเป็น 1 ถ้าแม่บ้านเกษตรกรจบระดับการศึกษาสูงกว่าหรือเท่ากับปริญญาตรี และมีค่าเป็น 0 ถ้าแม่บ้านเกษตรกรจบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี โดยคาดว่าจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

4. อาชีพหลัก (CAREER) คือ อาชีพหลักของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน ตัวแปรอาชีพอาจมีความสัมพันธ์ได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยในการครั้งนี้ใช้ตัวแปรหุ่น เพื่อเป็นตัวแทนอาชีพของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 2 ตัว คือ ตัวแปรหุ่นอาชีพทำนา (FAR) มีค่าเป็น 1 ถ้าอาชีพหลัก คือ ทำนา และมีค่าเป็น 0 ถ้ามีอาชีพอื่นๆ และตัวแปรหุ่นอาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM) (มีค่าเป็น 1 ถ้าอาชีพหลัก คือ อาชีพเลี้ยงสัตว์และมีค่าเป็น 0 ถ้ามีอาชีพอื่นๆ)

5. สัดส่วนการพึ่งพิง (LABOR) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สามารถสะท้อนถึงศักยภาพในการเพิ่มผลผลิตและสามารถลดรายจ่ายในการจ้างแรงงานภายนอกซึ่งเป็นทุนการผลิต การที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอยู่ในวัยแรงงานมากจะทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงคาดว่าสัดส่วนการพึ่งพิงน่าจะมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการเพิ่มศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยครัวเรือนที่มีโดยสัดส่วนการพึ่งพิงน้อยน่าจะมีการเพิ่มศักยภาพที่ดีกว่าครัวเรือนที่มีสัดส่วนการพึ่งพิงมาก

6. สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND) การมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองย่อมแสดงถึงความมั่นคงในทางเศรษฐกิจและทำให้มีแรงจูงใจในการสร้างผลผลิตและมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน ทำให้สามารถยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น การเช่าที่ดินทำกินจะทำให้ได้รายได้และ โอกาสในการเข้าแหล่งเงินทุนน้อยกว่า จึงคาดว่าสัดส่วนการเช่าที่ดินจะมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในทางลบ โดยครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกรที่มีสัดส่วนการเช่าที่ดินน้อยจะมีการเพิ่มศักยภาพที่ดีกว่าครัวเรือนที่มีสัดส่วนการเช่าที่ดินมาก

7. จำนวนรายได้สุทธิ (NET: พันบาท) คือ รายได้เงินสดของเกษตรกรที่ได้จากผลตอบแทนทางการเกษตรทั้งพืชและสัตว์ และอาชีพเสริมต่างๆ ซึ่งได้รับจากสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว ซึ่งคำนวณจากรายได้เงินสดในภาคการเกษตรและนอกภาคเกษตร หักด้วยรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรและนอกภาคเกษตร จึงคาดว่ารายได้สุทธิน่าจะมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในทางบวก คือ ผู้มีรายได้สุทธิมากจะมีศักยภาพที่ดีกว่าผู้มีรายได้น้อย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ให้รายได้สุทธิจะคำนวณจากรายรับและรายจ่ายในปีการเพาะปลูก 2553/2554

8. รายได้นอกภาคการเกษตร (NOAG: พันบาท) เป็นรายได้เงินสดจากการรับจ้างทุกชนิดของครัวเรือน สัตว์น้ำที่จับได้ในแม่น้ำลำคลอง รายรับซึ่งได้รับจากบุตร ญาติพี่น้อง รวมทั้งเงินสด

อื่นๆ และรายได้จากการช่วยเหลือของรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างปีสำรวจ จึงคาดว่า รายได้นอกภาคการเกษตรน่าจะมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรใน ทางบวก คือ ผู้มีรายได้นอกภาคการเกษตรมากน่าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกว่าผู้มีรายได้นอกภาคการเกษตร น้อย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้รายได้นอกภาคการเกษตร จะนับเฉพาะรายได้นอกภาคการเกษตรที่เกิดในปี การเพาะปลูก 2553/2554

9. ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST: พันบาท) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือนที่ใช้ในการผลิต และการดำรงชีวิต โดยพิจารณาเฉพาะที่เป็นเงินสด ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร คือ ค่าใช้จ่ายที่ใช้สำหรับการผลิต เช่น ค่าปุ๋ย ค่าสารฆ่าแมลง และค่าจ้างแรงงาน ค่าใช้จ่ายนอกภาค การเกษตร คือ ค่าใช้จ่ายเงินสดที่ไม่เกี่ยวกับการลงทุนด้านการเกษตร เช่น ต้นทุนในการค้าขาย และค่าใช้จ่ายในการบริโภค ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเฉพาะส่วนที่เป็นเงินสดสำหรับการอุปโภคและ บริโภคของสมาชิกในครัวเรือน เช่น ค่าอาหาร ค่ายารักษาโรค และค่าเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งคาดว่าน่าจะมี ความสัมพันธ์เชิงลบกับการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร

10. ปริมาณเงินกู้ ธ.ก.ส. (LOAN: พันบาท) คือ ปริมาณเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการเกษตรที่ ครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกรได้ทำการกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. ในปีการผลิต 2552/53 ทั้งนี้ปริมาณเงินกู้คาดว่า น่าจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร

11. การกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORR) โดยให้ BORR เป็น 0 ในกรณีที่ลูกหนี้กู้ยืม จาก ธ.ก.ส. เท่านั้น และเป็น 1 ในกรณีที่มีการกู้ยืมจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งคาดว่า การกู้ยืมจากแหล่ง เงินทุนอื่นๆ น่าจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร

12. ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. (POD: ปี) ซึ่งคาดว่าระยะเวลาความสัมพันธ์น่าจะมีผล เชิงบวกกับการเพิ่มศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

13. จำนวนครั้งในการกู้ (NUM: ครั้ง) ซึ่งคาดว่าระยะเวลาจำนวนครั้งในการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. น่าจะมีความสัมพันธ์น่าจะมีผลเชิงบวกกับการเพิ่มศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในบทนี้จะทำการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม รวมทั้งลักษณะทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นลูกค้าเงินกู้ระยะสั้นของ ธ.ก.ส. สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาต่อไป

สภาพทั่วไปของพื้นที่ ในอำเภอบางเลน จ.นครปฐม

อำเภอบางเลน เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ตั้งขึ้นเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2439 ที่ว่าการอำเภอเดิมตั้งอยู่ที่บ้านบางไผ่นารถ ตำบลบางไทรป่า ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน ใช้ชื่อว่าอำเภอบางปลา ภายหลังอำเภอบางปลาแบ่งการปกครองเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลบางปลา และตำบลบางเลน ในปี พ.ศ. 2479 ได้เปลี่ยนแปลงชื่ออำเภอบางปลาเป็นอำเภอบางเลน พ.ศ. 2521 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน มาตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน ในท้องที่หมู่ที่ 8 ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จนกระทั่งปัจจุบัน

1. ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ และอาณาเขต

อำเภอบางเลนเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 7 อำเภอ เป็นอำเภอที่อยู่ไกลจากที่ตั้งจังหวัดมากที่สุดของจังหวัดนครปฐม อยู่ห่างจากจังหวัดนครปฐม ประมาณ 48 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 67 กิโลเมตร อำเภอบางเลนมีเนื้อที่ประมาณ 588.836 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 368,022.5 ไร่ โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง เรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้ (ภาพที่ 2)

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสองพี่น้อง (จังหวัดสุพรรณบุรี)
และอำเภอลาดบัวหลวง (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอลาดบัวหลวง (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)
และอำเภอไทรน้อย (จังหวัดนนทบุรี)

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอพุทธมณฑลและอำเภอนครชัยศรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอดอนตูม และอำเภอกำแพงแสน

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอบางเลน
ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางเลน (2554)

2. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่อำเภอบางเลน มีลักษณะเป็นที่ราบ ถึงค่อนข้างราบเรียบ ไม่มีภูเขาและป่าไม้ พื้นที่ราบลุ่มลักษณะดินเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม ระดับความแตกต่างของความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 2 – 10 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปลาดจากทิศเหนือสู่ทิศใต้และตะวันตกสู่ตะวันออก มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ พื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางของอำเภอเป็นที่ราบลุ่ม มีที่ดอนกระจายเป็นแห่ง ๆ และมีแหล่งน้ำกระจายอยู่ทั่วไป สำหรับพื้นที่ด้านตะวันออกและด้านใต้เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน มีคลอง

ธรรมชาติและคลองซอยที่ขุดขึ้นเพื่อการเกษตรและคมนาคมอยู่มาก พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล 2 – 4 เมตร

3. ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอบางเลนมีลักษณะภูมิอากาศภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี 721.9 มิลลิเมตร ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะเย็นสบาย และมีหมอกในตอนเช้า อุณหภูมิเฉลี่ย 27.9 องศาเซลเซียส และจะมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านเข้ามาในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ และมีมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

4. แหล่งน้ำ

อำเภอบางเลนมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านพื้นที่ 9 ตำบล คือ ตำบลบางหลวง ตำบลบางเลน ตำบลหินมูล ตำบลบางไทรป่า ตำบลลำพญา ตำบลบางระกำ ตำบลคลองนกกระทา ตำบลบางปลา ตำบลไทรงามมี คลองท่าสาร-บางปลา เป็นคลองธรรมชาติ อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำนครชัยศรี บริเวณหน้าวัดบางปลา หมู่ที่ 6 ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ชาวบ้านใช้ลำคลองเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำ เป็นเส้นทางกรรบนในอดีต และเป็นแหล่งน้ำสำหรับการดำเนินชีวิตของชาวมุขมชนทั้งอุปโลก-บริ โภคและประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คลองบางภาษี อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำท่าจีน บริเวณวัดบางภาษี ตำบลคลองนกกระทา ซึ่งเดิมเป็นเขตตำบลบางภาษี อำเภอบางปลาก่อนแบ่งออกเป็นสองตำบล และเปลี่ยนจากอำเภอบางปลาเป็นอำเภอบางเลนในปัจจุบัน ก่อนจะขนานไปกับเส้นแบ่งเขตการปกครองระหว่างฝั่งซ้าย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และคลองพระพิมลราชา เป็นคลองชลประทาน อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำท่าจีน ปากคลองอยู่ที่ประตูน้ำพระพิมล ตำบลบางเลน

5. การปกครอง

อำเภอบางเลนแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 180 หมู่บ้าน ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 19 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลตำบลบางเลน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางเลน
และตำบลบางไทรป่า
2. เทศบาลตำบลบางหลวง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางหลวง
3. เทศบาลตำบลรางกระทุ่ม ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางภาษี
4. เทศบาลตำบลลำพญา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางส่วนของตำบลลำพญา
5. องค์การบริหารส่วนตำบลบางเลน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางเลน
(นอกเขตเทศบาลตำบลบางเลน)
6. องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางปลาทั้งตำบล
7. องค์การบริหารส่วนตำบลบางหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางหลวง
(นอกเขตเทศบาลตำบลบางหลวง)
8. องค์การบริหารส่วนตำบลบางภาษี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางภาษี
(นอกเขตเทศบาลตำบลรางกระทุ่ม)
9. องค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางระกำทั้งตำบล
10. องค์การบริหารส่วนตำบลบางไทรป่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางไทรป่า
(นอกเขตเทศบาลตำบลบางเลน)
11. องค์การบริหารส่วนตำบลหินมูล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหินมูลทั้งตำบล

12. องค์การบริหารส่วนตำบลไทรงาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลไทรงามทั้งตำบล
13. องค์การบริหารส่วนตำบลคอนตูม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอนตูมทั้งตำบล
14. องค์การบริหารส่วนตำบลนิลเพชร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนิลเพชรทั้งตำบล
15. องค์การบริหารส่วนตำบลบัวปากท่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบัวปากท่าทั้งตำบล
16. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนกระทุง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองนกระทุงทั้งตำบล
17. องค์การบริหารส่วนตำบลนราภิรมย์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนราภิรมย์ทั้งตำบล
18. องค์การบริหารส่วนตำบลลำพญา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลำพญา
(นอกเขตเทศบาลตำบลลำพญา)
19. องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่หูช้าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลไผ่หูช้างทั้งตำบล

6. โครงสร้างประชากร

ในปี 2553 อำเภอบางเลนมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 13,533 ครัวเรือน ประชากร 90,845 คน จำแนกเป็นชาย 29,003 คน หญิง 30,223 คน ความหนาแน่นของประชากร 154.27 คน / ตร. กม. ประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางเลนมีหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ภาคกลางที่ตั้งรกรากและอาศัยอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิมในชุมชนต่าง ๆ นอกจากนั้นก็เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยและมีอาชีพค้าขายในย่านศูนย์กลางการค้าบริการในเขตเทศบาล บ้างก็มีชาวอีสานที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยประกอบอาชีพรับจ้างและที่สำคัญมีประชากรชาวพม่าที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวหรือประกอบอาชีพขายแรงงาน กระจุกกระจายอยู่ตามย่านการค้า สถานประกอบการ เช่น แฟปปลา ตามฟาร์มขนาดใหญ่ และตามกิจการงานก่อสร้างทั่วไปในบางเลน ทำให้เกิดลักษณะของประชากรแฝง ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการสำรวจขึ้นทะเบียนและจัดระเบียบที่ถูกต้อง และเกี่ยวข้องกับขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคต่าง ๆ ในอำเภอบางเลน ประชาชนส่วนใหญ่มักมีความเป็น

มิตร เกื้อกูลกัน พุดภาษาไทยกลาง และมีบางหมู่พุดภาษาลาว นับถือศาสนาพุทธ ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีแบบไทยภาคกลาง

7. เศรษฐกิจ

อำเภอบางเลนมีสภาพเศรษฐกิจดี โดยทั่วไปเกษตรกรจำแนกพื้นที่ทำการเกษตรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลงตัว พื้นที่ดอนปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ราบลุ่มปลูกข้าว พืชผัก ไม้ผล เลี้ยงปลา ประกอบกับมีระบบชลประทานที่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 76 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยสภาพการเพาะปลูกโดยทั่วไปจะสอดคล้องตามลักษณะและศักยภาพของดิน การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์นับว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชาชนในอำเภอเป็นส่วนใหญ่ สำหรับพืชที่ปลูกกันมาก ได้แก่ การปลูกข้าว รองลงมา คือ การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ เป็ดไข่ ปลานิล ปลาดุก และกุ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาชีพค้าขายซึ่งจะขายสินค้าเกี่ยวกับการเกษตรและการแปรรูปสินค้าเกษตร และอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมด้วย นอกจากนี้อำเภอบางเลนยังมีหัตถกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า และเครื่องจักสานต่างๆ เช่น กระจัง ตะกร้า กระเป่า และน้ำผลไม้ เป็นต้น ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดน้ำลำพญา ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำท่าจีน หน้าวัดลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม นับเป็นตลาดน้ำที่ยังคงสภาพแบบธรรมชาติที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตลาดน้ำลำพญาแห่งนี้ริเริ่มโดย สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา ร่วมกับทางวัดลำพญา เป็นแหล่งรวมพืชผักผลไม้ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น เครื่องจักสาน ผ้าทอ ผ้าอ้อม และอาหารราคาถูก มีประเพณีร้านอาหารคาว หวาน และผักผลไม้สดมากมาย

8. สถาบันการเงิน

สถาบันทางการเงินที่ให้บริการในอำเภอบางเลน มีจำนวน 6 แห่ง ดังนี้

1. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด
2. ธนาคารกรุงไทย จำกัด
3. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
4. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด
5. ธนาคารออมสิน จำกัด
6. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภอบางเลน

ลักษณะทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกร

การศึกษาเรื่องอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ในครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้านเกษตรกร ที่ครัวเรือนมีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในสาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ถึง 1 สิงหาคม พ.ศ. 2554 จำนวน 403 ราย โดยเป็น เกษตรกรในตำบลต่างๆ 9 ตำบล ซึ่งเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของ ธ.ก.ส. สาขาบางเลน คือ ตำบล คลองนกกระทุงมีจำนวนตัวอย่างมากที่สุด จำนวน 67 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.63 ของจำนวนตัวอย่าง ทั้งหมด รองลงมาคือตำบลคอนตูม จำนวน 64 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.88 ของจำนวนตัวอย่าง ทั้งหมด และตำบลบางปลา จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.65 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 7) โดยมีการสอบถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเสริมสร้าง ศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรในแต่ละด้าน

ตารางที่ 7 จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบล ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

พื้นที่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ตำบลบางเลน	33	8.19
ตำบลบางไทรป่า	38	9.43
ตำบลคลองนกกระทุง	67	16.63
ตำบลลำพญา	19	4.71
ตำบลนราภิรมย์	46	11.41
ตำบลบางระกำ	44	10.92
ตำบลบางภาษี	37	9.18
ตำบลคอนตูม 64 ราย	64	15.88
ตำบลบางปลา 55 ราย	55	13.65
รวม	403	100

ที่มา: จากการสำรวจ

ข้อมูลส่วนบุคคลของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศผู้กู้

ผู้กู้ที่ทำการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. ประกอบไปด้วยพ่อบ้านและแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้กู้จะเป็นแม่บ้านเกษตรกรทั้งหมด 217 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.85 และผู้กู้ที่เป็นพ่อบ้านเกษตรกรมีทั้งหมด 186 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.15 ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ผู้กู้เงิน ธ.ก.ส. คราวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ผู้กู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แม่บ้านเกษตรกร	217	53.85
พ่อบ้านเกษตรกร	186	46.15
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

2. อายุ

จากการสอบถามถึงอายุของแม่บ้านเกษตรกร พบว่า แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50 – 59 ปี มีจำนวน 177 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.92 รองลงมาเป็นแม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี มีจำนวน 112 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.79 เมื่อทำการเฉลี่ยอายุแม่บ้านเกษตรกรทั้งหมด พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยที่ 51 ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ช่วงอายุของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ช่วงอายุแม่บ้านเกษตรกร (อายุเฉลี่ยที่ 51 ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 40 ปี	32	7.94
40 - 49 ปี	112	27.79
50 - 59 ปี	177	43.92
60 - 69 ปี	66	16.38
70 ปีขึ้นไป	16	3.97
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

3. ระดับการศึกษา

จากการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่แม่บ้านเกษตรกร มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 346 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.66 รองลงมาคือสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.92 และมีการศึกษาในระดับมัธยมต้นและการศึกษาระดับปวส. อนุปริญญาเท่ากัน คือ 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.47 ตามลำดับ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 การศึกษาของแม่บ้านเกษตรกรอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนต้น	2	0.50
ประถมศึกษาตอนปลาย	346	85.66
มัธยมศึกษาตอนต้น	14	3.47
มัธยมศึกษาตอนปลาย	12	2.98
ปวส. อนุปริญญา	14	3.47
สูงกว่าปริญญาตรี	15	3.92
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

4. อาชีพ

จากการสำรวจอาชีพแม่บ้านเกษตรกร พบว่า แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การทำนา จำนวน 249 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.79 รองลงมา คือ ปศุสัตว์/ประมง จำนวน 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.84 และไม้ดอกหรือไม้ประดับ จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.21 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 อาชีพหลักของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ปีการผลิต 2553/54

อาชีพ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ทำนา	249	61.79
พืชไร่/ผัก	21	5.21
ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	20	4.96
ไม้ดอก/ไม้ประดับ	24	5.96
ปศุสัตว์/ประมง	84	20.84
อาชีพอื่นๆ	5	1.24
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการสำรวจ พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกที่ทำงานทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร มีจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีบุตร โดยเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน โดยมีจำนวนบุตรที่เข้ารับการศึกษามีจำนวนเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน ทั้งนี้จำนวนสมาชิกที่ว่างงาน เช่น คนแก่ และคนไม่มีอาชีพ เป็นต้น มีจำนวนเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ระดับการศึกษาของแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ปีการผลิต 2553/54

สมาชิกในครัวเรือน	จำนวนเฉลี่ย (คนต่อครัวเรือน)
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	5.
จำนวนสมาชิกที่ทำงาน	4
จำนวนสมาชิกที่ว่างงาน	1
จำนวนบุตร	2
จำนวนบุตรที่เข้ารับการศึกษ	1

ที่มา: จากการสำรวจ

2. ขนาดและสถานะการถือครองที่ดิน

ขนาดการถือครองที่ดินในที่นี้คือ ขนาดที่ดินทำการเกษตรรวมที่ดินปลูกบ้าน ทั้งที่เป็นของตนเอง เช่าผู้อื่น เพื่อทำการเกษตรหรืออยู่อาศัย จากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่จะเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรและอยู่อาศัยเฉลี่ย 12.87 ไร่ต่อครัวเรือน และมีที่ทำกินและที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เฉลี่ย 12.33 ไร่ต่อครัวเรือน (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ขนาดและสถานะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ลักษณะการถือครองที่ดิน	ที่ดินเฉลี่ย (ไร่ต่อครัวเรือน)
เป็นเจ้าของที่ดิน	12.33
ที่ดินเช่า	12.87
รวม	25.20

ที่มา: จากการสำรวจ

3. รายได้ของครัวเรือนเกษตร

รายได้ของครัวเรือนเกษตร คือ รายได้ทั้งหมดที่เป็นเงินสดทั้งจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร โดยรายได้จากภาคเกษตรมาจาก 1. ทำนา 2. พืชไร่/ผัก เช่น อ้อย มัน เผือก หน่อไม้ฝรั่ง และโหระพา เป็นต้น 3. ไม้ผลหรือไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง แก้วมังกร และฝรั่ง เป็นต้น 4. ไม้ดอกหรือไม้ประดับ เช่น กล้วยไม้ ดาวเรือง และบานไม่รู้โรย เป็นต้น 5. ปศุสัตว์หรือประมง เช่น บ่อกุ้ง บ่อปลา และไก่ไข่ เป็นต้น และ 6. อาชีพอื่นๆ เช่น ปลุกพืชสมุนไพร เป็นต้น ส่วนรายได้นอกภาคเกษตรมาจาก 1. อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ทอเสื่อ ทอผ้า และจักสาน เป็นต้น 2. รายได้จาก การรับจ้างนอกภาคเกษตร 3. ค่าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว 4. เงินเดือนหรือเบี้ยเลี้ยง 5. ลูกหรือญาติ ส่งเงินมาให้ 6. รับจ้างแรงงานคนในภาคเกษตร และ 7. นำอุปกรณ์เกษตรไปรับจ้าง

จากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 338,973.17 บาทต่อครัวเรือน โดยเป็นรายได้เงินสดในภาคเกษตรเฉลี่ย 250,288.34 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.84 ทั้งนี้ รายได้เงินสดในภาคการเกษตรส่วนใหญ่มาจากการทำนาเฉลี่ย 112,055.09 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.06 รองลงมาเป็นรายได้จากปศุสัตว์หรือประมงเฉลี่ย 60,794.04 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.93 และรายได้จากพืชไร่หรือผักเฉลี่ย 46,267.99 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.65 ในส่วนของรายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 88,684.83 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.16 ทั้งนี้รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่มาจากค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวเฉลี่ย 16,593.05 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.90 รองลงมาเป็นรายได้จากรับจ้างแรงงานคนในภาคการเกษตรเฉลี่ย 15,171.22 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.48 และรายได้จากอุตสาหกรรมในครัวเรือนเฉลี่ย 13,595.53 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.01 ตามลำดับ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ย (บาทต่อครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้เงินสดในภาคการเกษตร	250,288.34	73.84
ทำนา	112,055.09	33.06
พืชไร่หรือผัก	46,267.99	13.65
ผลไม้ ไม้ยืนต้น	2,679.90	0.79
ไม้ดอกไม้ประดับ	3,970.22	1.17
ปศุสัตว์หรือประมง	60,794.04	17.93
อาชีพอื่นๆ	24,521.09	7.23
รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตร	88,684.83	26.16
อุดสาหกรรมในครัวเรือน	13,595.53	4.01
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	12,002.45	3.54
ค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว	16,593.05	4.90
เงินเดือนหรือเบี้ยเลี้ยง	9,178.66	2.71
ลูกหรือญาติส่งเงินมาให้	13,161.29	3.88
รับจ้างแรงงานคนในภาคการเกษตร	15,171.22	4.48
นำอุปกรณ์การเกษตรไปรับจ้าง	8,982.63	2.65
รวม	338,973.17	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

4. ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกร

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย 1. ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน 2. เงินทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เป็นเงินสดที่เกิดจากในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร โดยค่าใช้จ่ายในภาคเกษตรจะรวมค่าใช้จ่ายดังนี้ ค่าใช้จ่ายสำหรับปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และยาฆ่าแมลง เป็นต้น ค่าจ้างแรงงานหรือค่าจ้างอุปกรณ์เครื่องจักรทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น สำหรับค่าใช้จ่ายนอกภาคเกษตร ได้แก่ ค่าใช้จ่ายจากการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายจากการค้าขายหรือทำธุรกิจต่างๆ ค่าใช้จ่ายจากการนำอุปกรณ์เกษตรไปรับจ้าง เป็นต้น 3. ค่าใช้จ่ายในการศึกษานบุตร 4. ค่าเลี้ยงดูบุตร 5. เงินออมในครัวเรือน และ 6. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

จากการสำรวจ พบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ย 289,541.33 บาทต่อครั้วเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เป็นเงินสดที่เกิดจากในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของครั้วเรือนเฉลี่ย 126,553.80 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.71 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภคของครั้วเรือนเฉลี่ย 124,578.46 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.03 และค่าใช้จ่ายด้านการศึกษานบุตร 15,509.93 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.36 ตามลำดับ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ค่าใช้จ่ายของครั้วเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ที่มาของรายจ่าย	รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อครั้วเรือน)	ร้อยละ
1. ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคในครั้วเรือน	124,578.46	43.03
2. เงินทุนประกอบอาชีพ	126,553.80	43.71
3. การศึกษานบุตร	15,509.93	5.36
4. เลี้ยงดูบุตร	7,166.53	2.48
5. เงินออม	10,255.98	3.54
6. อื่นๆ	5,476.63	1.89
รวม	289,541.33	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

ข้อมูลด้านสินเชื่อของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

1. แหล่งเงินทุนและปริมาณเงินกู้

แหล่งเงินทุนของเกษตรกรสามารถแบ่งออกเป็น 7 แหล่ง คือ ธ.ก.ส. ธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเงินล้าน ญาติ พ่อค้าคนกลางหรือบริษัทเอกชน และแหล่งเงินกู้อื่นๆ จากการสำรวจ พบว่า มีการกู้จาก ธ.ก.ส. มากที่สุด โดยมีปริมาณเงินกู้เฉลี่ย 190,880.90 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 91.85 ของปริมาณสินเชื่อทั้งหมด รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเงินล้านมีปริมาณเงินกู้เฉลี่ย 6,754.34 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.25 ของปริมาณสินเชื่อทั้งหมด และญาติมีปริมาณเงินกู้เฉลี่ย 2,890.82 บาทต่อครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.39 ของปริมาณสินเชื่อทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 แหล่งเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

แหล่งเงินกู้	ปริมาณเงินกู้ (บาทต่อครัวเรือน)	ร้อยละ
1. ธ.ก.ส.	190880.90	91.85
2. ธนาคารพาณิชย์	1,231.45	0.59
3. สหกรณ์ออมทรัพย์	2,481.39	1.19
4. กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน	6,754.34	3.25
5. ญาติ	2,890.82	1.39
6. พ่อค้าคนกลาง/บริษัทเอกชน	1,687.35	0.81
7. อื่นๆ	1,890.42	0.92
รวม	207,816.67	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

2. หลักประกันเงินกู้ (หลักประกันสินเชื่อ)

การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งหลักประกันเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการเกษตร เป็น 5 ประเภท ดังนี้ คือ 1. ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง 2. บุคคลค้ำประกัน 3. กลุ่มค้ำประกัน 4. หลักทรัพย์ค้ำประกัน และ 5. ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน จากการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้กลุ่มค้ำประกัน จำนวน 213 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.85 รองลงมาเป็นการใช้ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน จำนวน 98 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.32 และการใช้บุคคลค้ำประกัน จำนวน 69 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.12 ตามลำดับ (ตารางที่ 17)

3. สถานะของลูกหนี้

การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งสถานะของเกษตรกรเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการเกษตร สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1. ลูกหนี้ปกติที่ใช้เงินทุนตนเองชำระหนี้ 2. ลูกหนี้ปกติที่กู้ยืมมาเพื่อชำระหนี้ 3. ลูกหนี้ค้างชำระเพราะไม่ต้องการชำระหนี้ และ 4. ลูกหนี้ค้างชำระเพราะไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ จากการสำรวจ พบว่า ลูกหนี้ส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ปกติใช้เงินตนเองชำระหนี้จำนวน 231 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.32 รองลงมาเป็นลูกหนี้ปกติที่กู้ยืมมาเพื่อชำระหนี้จำนวน 115 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.54 และเป็นลูกหนี้ค้างชำระเพราะไม่มีความสามารถในการชำระ

หนี้และลูกหนี้ค้างชำระเพราะไม่ต้องการชำระหนี้ จำนวน 44 ราย และ 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.91 และร้อยละ 3.23 ตามลำดับ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 17 หลักประกันเงินกู้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ปีการผลิต 2553/54

แหล่งเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง	98	24.32
2. บุคคลค้ำประกัน	69	17.12
3. กลุ่มค้ำประกัน	213	52.85
4. หลักทรัพย์ค้ำประกัน	19	4.71
5. ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน	2	0.50
6. อื่นๆ	2	0.5
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 18 สถานะลูกหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ปีการผลิต 2553/54

สถานะลูกหนี้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ไม่ค้างชำระเพราะใช้เงินทุนตนเองชำระหนี้	231	57.32
2. ไม่ค้างชำระเพราะกู้ยืมเงินมาชำระหนี้	115	28.54
3. ค้างชำระเพราะไม่ต้องการชำระหนี้	13	3.23
4. ค้างชำระเพราะไม่สามารถชำระหนี้ได้	44	10.91
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

4. ระยะเวลาการเป็นลูกค้ำ ธ.ก.ส.

จากการสำรวจ พบว่า เกษตรกรเป็นลูกค้ำ ธ.ก.ส. เฉลี่ย 15 ปี โดยส่วนใหญ่เกษตรกรมีระยะเวลาในการเป็นลูกค้ำ ธ.ก.ส. 11 – 20 ปีจำนวน 184 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.66 รองลงมาคือ

1 – 10 ปี จำนวน 123 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.52 และ 21 – 30 ปี, 31 - 40 ปี และ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 78, 16 และ 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.35, 3.97 และ 0.50 ตามลำดับ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

ระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. (เฉลี่ย 15 ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1 - 10 ปี	123	30.52
11 - 20 ปี	184	45.66
21 - 30 ปี	78	19.35
31 - 40 ปี	16	3.97
41 ปีขึ้นไป	2	0.50
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

5. จำนวนครั้งในการกู้ยืมจาก ธ.ก.ส.

จากการสำรวจ พบว่า เกษตรกรมีการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. ระหว่างการเป็นเฉลี่ย 17 ครั้ง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เกษตรกรมีการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. ระหว่างการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. 1 – 10 ครั้ง จำนวน 171 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.43 รองลงมาคือ 11 – 20 ครั้ง จำนวน 112 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.79 และ 21 – 30 ครั้ง, 31 - 40 ครั้ง และ 41 ครั้งขึ้นไป จำนวน 79, 24 และ 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.60, 5.96 และ 4.22 ตามลำดับ (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวนครั้งในการกู้เงิน ธ.ก.ส. ของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม ปีการผลิต 2553/54

จำนวนครั้งในการกู้เงิน ธ.ก.ส. (เฉลี่ย 17 ครั้ง)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1 - 10 ครั้ง	171	42.43
11 - 20 ครั้ง	112	27.79
21 - 30 ครั้ง	79	19.60
31 - 40 ครั้ง	24	5.96
41 ครั้งขึ้นไป	17	4.22
รวม	403	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

บทที่ 4

การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน ก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ

การศึกษาในบทนี้จะทำการศึกษากการเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรและการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเพื่อการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน 403 ราย ในช่วงปีการผลิต 2553/54 โดยการใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับการมีศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรทั้งก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ โดยมีกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพต่ำ	ให้คะแนนเท่ากับ	1
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพค่อนข้างต่ำ	ให้คะแนนเท่ากับ	2
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพดี	ให้คะแนนเท่ากับ	4
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพดีมาก	ให้คะแนนเท่ากับ	5

การวัดระดับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร เมื่อได้รับคำตอบของแบบสอบถามแล้ว จะนำมาประมวลผลโดยให้คะแนนตามระดับศักยภาพของแต่ละข้อคำถาม และนำมาหาค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่ได้จากคะแนนของข้อคำถามในแต่ละตัวชี้วัดนั้นๆ ค่าคะแนนตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเจื่อนำมาใช้เพื่อแบ่งระดับของการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร คะแนนเฉลี่ยที่ได้นำมาอ่านค่าโดยใช้ระดับคะแนนของผลที่ได้ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ

แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพระดับต่ำ	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1.00 – 1.80
---------------------------------	-------------------	-------------

แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพระดับค่อนข้างต่ำ	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1.81 – 2.60
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพระดับปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2.61 – 3.40
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพระดับดี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3.41 – 4.20
แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพระดับดีมาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	4.21 – 5.00

การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ

1. ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร คือ ความมั่นคงเกิดขึ้นได้เมื่อสามารถเข้าถึง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่จะเข้าถึงสิ่งต่างๆ ได้ตลอดเวลา สามารถควบคุม และมีการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม่บ้านเกษตรกรสามารถบริหารรายได้และการออมเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม่บ้านเกษตรกรสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินและควบคุมการจัดการภายในบ้านได้ ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัว คือ 1. การควบคุมรายได้ 2. การควบคุมการออมเงิน 3. โอกาสเป็นเจ้าของ 4. โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน และ 5. โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรทั้ง 5 ตัวชี้วัดมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อ โดยการควบคุมรายได้ในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนศักยภาพเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.01 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.04 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รองลงมาคือ การเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือผลผลิตทางการเกษตรก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.04 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.87 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการควบคุมการออมเงิน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.23 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.00 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพ

ระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยการเป็นเจ้าของที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด (ตารางที่ 21)

ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สินเชื่อที่ครัวเรือนได้รับมีผลทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยมีผลทำให้ระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในด้านการควบคุมรายได้และการเข้าถึงทรัพยากรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลาง (3.14) เป็นระดับดี (3.89)

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

การควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
การควบคุมรายได้	3.01	4.04	1.02	15.66***
การควบคุมการออมเงิน	3.23	4.00	0.77	10.81***
การเป็นเจ้าของบ้าน	3.19	3.86	0.67	8.73***
การเป็นเจ้าของที่ดิน	3.27	3.69	0.42	5.48***
การเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือ				
ผลผลิตทางการเกษตร	3.04	3.87	0.82	11.37***
เฉลี่ยรวม	3.14	3.89	0.75	20.66***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

2. ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย

อิสระและความสามารถในการใช้จ่าย คือ แม่บ้านเกษตรกรสามารถซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ การที่แม่บ้านเกษตรกรมีอำนาจซื้อและความสามารถในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการได้ตรงความต้องการบริโภค ซึ่งเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและใช้เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เครื่องใช้ต่างๆ ภายในบ้าน และเครื่องจักรทางการเกษตร เป็นต้น สำหรับตัวชี้วัดในด้านนี้ประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 ตัวชี้วัด คือ 1. มีอิสระในการซื้ออาหาร 2. มีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน 3. มีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม 4. มีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน และ 5. มีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายทั้ง 5 ตัวชี้วัดมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อ โดยการมีอิสระในการซื้ออาหารมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนศักยภาพเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.89 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.89 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รองลงมาคือ การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.12 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.94 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.02 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.76 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ลำดับ (ตารางที่ 22)

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้การมีอิสระและความสามารถในการซื้อมีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลาง (3.05) เป็นระดับดี (3.81)

ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

อิสระและความสามารถในการใช้จ่าย	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
อิสระในการซื้ออาหาร	2.89	3.89	1.00	14.69***
อิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน	3.02	3.76	0.74	9.66***
อิสระในการซื้อเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม	3.10	3.8	0.69	9.78***
อิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน	3.12	3.94	0.82	11.64***
อิสระในการซื้อเครื่องประดับ	3.13	3.67	0.54	7.35***
เฉลี่ยรวม	3.05	3.81	3.76	21.36***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ทำให้แม่บ้านเกษตรกรสามารถแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจภายในครัวเรือนได้อย่างเต็มที่ การที่คู่สมรสมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแสดงออกให้เห็นความรักและความไว้วางใจต่อกัน รวมถึงการปรับตัวในเรื่องเพศที่แตกต่างกัน การใช้อำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ครัวเรือนจะได้รับ โดยไม่มีการโต้แย้ง ตลอดจนจนถึงการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ทำให้ผลของการตัดสินใจที่ออกมานั้นทำให้ครัวเรือนได้รับสิ่งที่พึงพอใจกลับมา ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 10 ตัว คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษาบุตร 3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว 4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน 5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ 6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์ 7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร 8. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน 9. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร และ 10.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนทั้ง 10 ตัวชี้วัดมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อ โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนศักยภาพเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.97 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.31 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดีมาก โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.01 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อคะแนนเฉลี่ย 4.11 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงินก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.97 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.06 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ตามลำดับ (ตารางที่ 23)

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครัวเรือน มีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลาง (3.10) เป็นระดับดี (4.07)

ตารางที่ 23 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน	3.15	3.96	0.81	12.66***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษาบุตร	3.13	4.08	0.95	15.32***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว	3.03	3.84	0.81	12.51***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน	3.2	4.14	0.94	16.48***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	3.35	4.2	0.85	13.79***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์	3.2	4.17	0.97	16.24***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร	2.97	4.31	1.34	23.45***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน	3.01	4.11	1.1	17.86***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร	3.07	3.93	0.86	13.11***
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน	2.97	4.06	1.09	17.22***
เฉลี่ยรวม	3.10	4.07	0.97	39.98***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

4. ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

การมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ แม่บ้านเกษตรกรสามารถมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการกิจกรรม และแนวทางสำหรับการดำเนินงานภายในชุมชนเพื่อส่งเสริม และเกื้อหนุนให้บุคคล ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนในทุกด้านแบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ ซึ่งไปสู่การปฏิบัติ จึงต้องอาศัยความร่วมมือ และการระดมพลังจากทุกฝ่าย ในการมีส่วนร่วมในชุมชน และ

การปรับปรุงสังคมด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด คือ 1.การเป็นสมาชิกกลุ่ม 2.การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน 3.การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนทั้ง 3 ตัวชี้วัดมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อ โดยการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนศักยภาพเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.83 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.00 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.94 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.94 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.12 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.98 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ตามลำดับ (ตารางที่ 24)

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้การมีส่วนร่วมภายในชุมชนมีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลาง (2.96) เป็นระดับดี (3.97)

ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน
ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

การมีส่วนร่วมภายในชุมชน	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	3.12	3.98	0.85	11.63***
การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน	2.94	3.94	1.00	14.67***
การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน	2.83	4	1.18	17.70***
เฉลี่ยรวม	2.96	3.97	1.01	22.95***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

5. ด้านเสรีภาพในการเดินทาง

เสรีภาพในการเดินทาง คือ แม่บ้านเกษตรกรสามารถเดินทางออกจากบ้านไปยังสถานที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระเสรี ได้แก่ การเข้าตัวเมือง บ้านญาติได้อย่างอิสระเสรี ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด คือ 1. เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ 2. เสรีภาพในการไปในตัวเมือง 3. เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางทั้ง 3 ตัวชี้วัดมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อ โดยเสรีภาพในการไปในตัวเมืองมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนศักยภาพเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.15 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 4.21 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดีมาก โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รองลงมาคือ เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.16 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.97 คะแนน มีซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดี โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และเสรีภาพในการไปเที่ยว ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.14 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับปานกลาง หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.94 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพระดับดีมาก โดยคะแนนก่อนและหลังได้รับสินเชื่อมี

ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 คะแนนตามลำดับ (ตารางที่ 25)

ผลการศึกษาค้างนี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้เสรีภาพในการเดินทางมีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลาง (3.15) เป็นระดับดี (4.03)

ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

เสรีภาพในการเดินทาง	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ	3.16	3.97	0.80	11.25***
เสรีภาพในการไปในตัวเมือง	3.15	4.21	1.05	15.52***
เสรีภาพในการไปเที่ยว	3.14	3.94	0.80	11.79***
เฉลี่ยรวม	3.15	4.03	0.88	20.35***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน

การได้รับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. นอกจากจะส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรแล้ว ยังส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชนด้วย ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ดูการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนทางด้าน ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ความสุข ความเครียด ความเสี่ยงทางการเงิน ความฟุ่มเฟือย ความยากจน ความน่าเชื่อถือ และการออกเที่ยวของสามี และดูการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านปัญหา ยาเสพติดภายในชุมชน

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ความเสี่ยงทางการเงิน ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.83 คะแนน และหลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.84 คะแนน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความเสี่ยงทางการเงินเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการเกิดภัยธรรมชาติ คะแนนความเสี่ยงทางการเงินมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ความฟุ่มเฟือยในครัวเรือน คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.79 คะแนน หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย

3.54 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการกินคืออยู่ดีของครัวเรือน คะแนนความฟุ่มเฟือยในครัวเรือนมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และความน่าเชื่อถือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.80 คะแนน หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.44 คะแนน ซึ่งทำให้ครัวเรือนมีความน่าเชื่อถือ น่านับถือ และเป็นที่ยอมรับในชุมชนมากขึ้น คะแนนความน่าเชื่อถือมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงครัวเรือนและชุมชนลดลง คือ ก่อนได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 2.66 คะแนน หลังได้รับสินเชื่อมีคะแนนเฉลี่ย 3.85 คะแนน ซึ่งปัญหาภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรลดลง คะแนนภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรมีค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 (ตารางที่ 26)

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับสินเชื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน มีผลทำให้ปัญหาความเสี่ยงทางการเงิน ความฟุ่มเฟือยในครัวเรือน ปัญหาความยากจน ความน่าเชื่อถือในชุมชน และความสุขภาพในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาภาวะหนี้สินของครัวเรือนและปัญหาสุขภาพจิตภายในชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สำหรับการเที่ยวของสามีและปัญหาความเครียดภายในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย

ตารางที่ 26 การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อ

สัถยภาพครัวเรือนและชุมชน	ค่าเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง	t-Statistic
	ก่อน	หลัง		
ภาวะหนี้สินของครัวเรือน	3.85	2.66	-1.19	-17.94***
ความฟุ่มเฟือย	2.79	3.54	0.75	10.23***
ความยากจน	2.87	3.41	0.54	7.55***
การเที่ยวของสามี	2.89	3.06	0.17	2.50
สุขภาพจิตภายในชุมชน	3.14	2.56	-0.58	-7.58***
ความน่าเชื่อถือในชุมชน	2.80	3.44	0.64	8.66***
ความสุขภาพในครัวเรือน	2.96	3.39	0.43	5.58***
ความเครียดภายในครัวเรือน	3.18	3.29	0.11	1.34
ความเสี่ยงทางการเงิน	2.83	3.84	1.01	14.70***

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการสำรวจ

การศึกษาการเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรและการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเพื่อการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) พบว่า การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้ระดับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านความสามารถในการใช้จ่ายอย่างอิสระ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง มีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลางเป็นระดับดี นอกจากนี้การได้รับสินเชื่อยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน มีผลทำให้ปัญหาความเสี่ยงทางการเงิน ความฟุ่มเฟือยในครัวเรือน ปัญหาความยากจน ความน่าเชื่อถือในชุมชน และความสุขภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ทั้งนี้พบว่า ปัญหาภาวะหนี้สินของครัวเรือนและปัญหาสุขภาพจิตภายในชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนลูกค้า ธ.ก.ส. จำนวน 403 ราย โดยวัดการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ทั้งนี้การวัดการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรแบ่งออกเป็น 5 ด้าน รวม 26 ตัวชี้วัด (ตารางผนวกที่ 1) โดยกำหนดให้ถ้าหากแม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นภายหลังจากการได้รับสินเชื่อ ถ้าแปรความจะมีค่าเป็น “1” และถ้าหากแม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเท่าเดิมหรือลดลงภายหลังจากได้รับสินเชื่อ ค่าตัวแปรความจะมีค่าเป็น “0” และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศผู้ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ได้แก่ สัดส่วนการฟุ้งฟิง สัดส่วนการเช่าที่ดิน รายได้เงินสดสุทธิ รายได้เงินสดนอกภาคเกษตร ค่าใช้จ่ายทั้งหมด และปัจจัยด้านสินเชื่อ ได้แก่ ปริมาณเงินกู้จาก ธ.ก.ส. การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. และจำนวนครั้งของการกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. (ตารางผนวกที่ 2) โดยทำการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Binary Logit

ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

ผลการประมาณค่าสมการของแบบจำลอง Binary Logit เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ลูกค้า ธ.ก.ส. ในด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ทั้ง 5 ตัวชี้วัด คือ การควบคุมรายได้ การควบคุมการออมเงิน โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน และโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

ตัวแปร	การควบคุม รายได้ (CINC)	การควบคุม เงินออม (CSAV)	โอกาสใน การมีบ้าน (OHOUS)	โอกาสเป็น เจ้าของที่ดิน (OLAN)	โอกาสเป็น เจ้าของฟาร์ม (OANIM)
ค่าคงที่	-1.1287	-0.8019	0.2874	-0.9980	-4.2285
เพศผู้ (GENDER)	0.2225	1.1349***	-0.1305	0.7966***	0.2150
อายุ (AGE)	0.0375***	0.0084	-0.0032	0.0261**	0.0431***
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	-0.3902	0.6433	2.4901***	0.0300	-0.1570
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	1.4803	2.0568*	1.8754**	-0.6877	-0.3923
อาชีพทำนา (FAR)	-0.9454***	-0.4880	0.2179	-0.1591	-0.3277
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	-0.3333	-0.1466	-0.4824	-0.0429	-0.4276
สัดส่วนการพึ่งพิง (LABOR)	0.2736	-0.4279	-0.0207	-0.6005	1.0801
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	-0.1798	0.0483	-0.9220***	-1.1799***	-0.2944
รายได้สุทธิ (NET)	0.0002	0.0013	0.0012	-0.0012	0.0022*
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	0.0097***	0.0178***	0.0016	0.0019*	0.0115***
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	0.0002	-0.0014**	-0.0001	0.0001	-0.0016***
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0035***	0.0022*	0.0026**	0.0026***	0.0095***
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	0.2957	-0.4497*	-0.2054	0.1729	-0.6194**
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	-0.0182	-0.0019	0.0106	-0.0141	0.0329
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	-0.0040	0.0561***	-0.0177	-0.0129	0.0598***
LR statistic (15 df)	60.6161	90.2776	59.6805	64.2850	130.1336
McFadden R-squared	0.1253	0.1859	0.1097	0.1151	0.2482
% Correct					
Dep=0	24.14	39.32	49.69	67.33	53.15
Dep=1	95.12	90.91	78.75	64.18	86.54
Total	74.69	75.93	67.00	65.76	74.69

หมายเหตุ: *, ** และ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 95 และ 99 ตามลำดับ
ที่มา: จากการคำนวณ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า เพศของผู้กู้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร เพศของผู้กู้มีผลกระทบเชิงบวกกับการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 ตัวชี้วัด คือ การควบคุมการออมเงินและ โอกาสเป็นเจ้าของที่การเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ ถ้าผู้กู้เป็นแม่บ้านเกษตรกรจะมีโอกาสที่จะได้รับการเสริมสร้างศักยภาพในด้านดังกล่าวมากกว่าผู้กู้ที่เป็นเพศชาย อายุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร อายุมีผลกระทบเชิงบวกกับการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร 3 ตัวชี้วัด คือ การควบคุมรายได้ โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม และ โอกาสเป็นเจ้าของที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 95 ตามลำดับ ระดับการศึกษาที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีผลกระทบเชิงบวกกับการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 ตัวชี้วัด คือ โอกาสเป็นเจ้าของบ้านและการควบคุมเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 90 ตามลำดับ ส่วนอาชีพทำนามีผลกระทบเชิงลบกับการควบคุมรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนการเช่าที่ดินมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 ตัวชี้วัด คือ โอกาสเป็นเจ้าของบ้านและโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 รายได้นอกภาคการเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างมาก โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับ 4 ตัวชี้วัด คือ การควบคุมรายได้ การควบคุมการออมเงิน โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม และ โอกาสเป็นเจ้าของที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99, 99 และ 90 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 ตัวชี้วัด คือ โอกาสการเป็นเจ้าของฟาร์ม และการควบคุมการออมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ รายได้สุทธิมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สำหรับ

สัดส่วนการพึ่งพิงต่อสมาชิกในครัวเรือนไม่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

3. ปัจจัยด้านสินเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างมาก โดยปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลกระทบเชิงบวกกับตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรทั้ง 5 ตัวชี้วัด กล่าวคือ การควบคุมรายได้ โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน และการควบคุมการออมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99, 99, 95 และ 90 ตามลำดับ นอกจากนี้ จำนวนครั้งในการกู้เงิน ธ.ก.ส. ก็มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการควบคุมเงินออมและโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สำหรับการกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีผลกระทบเชิงลบกับโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์มและการควบคุมเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ 90 ตามลำดับ ส่วนระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. ไม่มีผลกระทบต่อการเสริมสร้างศักยภาพด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

ผลการศึกษาในด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรจากผลการประมาณค่าสมการทั้ง 5 แบบจำลอง พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล อายุมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ เพศผู้ ทุกระดับการศึกษา และอาชีพ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจครัวเรือน รายได้เงินสดนอกภาคเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ สัดส่วนการเช่าที่ดิน ค่าใช้จ่ายทั้งหมด และรายได้สุทธิตามลำดับ และปัจจัยทางด้านสินเชื่อปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ จำนวนครั้งในการกู้และการกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า สัดส่วนการพึ่งพิง ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ไม่สามารถอธิบายการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย

ผลการประมาณค่าสมการของแบบจำลอง Binary Logit เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ลูกค้า ธ.ก.ส. ในด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ทั้ง 5 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้ออาหาร การมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน การมีอิสระในการซื้อเครื่องนุ่งห่ม การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน และการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 28)

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า เพศผู้ที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย คือ เพศผู้ที่มีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 3 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้ออาหารและมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน และการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ ถ้าผู้ที่เป็นแม่บ้านเกษตรกรจะมีโอกาสในการเพิ่มศักยภาพ 3 ด้านนี้มากกว่าผู้ที่เป็นเพศชาย ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย โดยระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับอิสระและการมีอิสระในการซื้ออาหาร และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ ส่วนอายุและอาชีพทำนามีผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบกับการมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย

ตัวแปร	อิสระในการ	อิสระในการ	อิสระในการ	อิสระในการ	อิสระในการซื้อ
	ซื้ออาหาร (IFOOD)	ซื้อของใช้ ในบ้าน (IUTEN)	ซื้อเสื้อผ้า (ICLOTH)	ซื้อ เฟอร์นิเจอร์ (IFURN)	เครื่องประดับ (IJEW)
ค่าคงที่	-0.6491	-0.0071	-0.0743	-0.0933	-6.0800
เพศผู้ (GENDER)	0.7937***	0.7814***	0.0781	0.0387	4.8282***
อายุ (AGE)	0.0012	0.0017	0.0224*	0.0080	-0.0015
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	0.8733**	-0.5502	-0.1890	-0.1431	1.9556***
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	0.5488	-0.4126	2.0488*	-0.1298	-0.1976
อาชีพทำนา (FAR)	-0.0609	-0.3008	-0.6272*	-0.1052	0.3718
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	0.1298	-0.3032	-0.4599	-0.4996	0.5286
สัดส่วนการฟุ้งฟิง (LABOR)	-0.4014	0.3700	0.9495	0.7991	1.1612
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	0.0569	-1.3743***	0.2447	-0.5766**	1.0191**
รายได้สุทธิ (NET)	0.0003	0.0010	0.0007	0.0042***	0.0071***
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	0.0022	0.0028*	0.0059**	0.0070**	0.0083***
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	-0.0005	-0.0009*	-0.0017***	-0.0025***	-0.0001
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0033***	0.0021**	0.0022**	0.0024**	0.0030*
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	-0.7058***	0.2439	0.0032	-0.4774**	-0.3670
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	0.0689***	0.0096	-0.0234	0.0156	0.0114
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	0.0031	0.0161	0.0252	0.0275*	0.0151
LR statistic (15 df)	53.0282	62.4627	46.2595	63.6196	310.2381
McFadden R-squared	0.1105	0.1142	0.0903	0.1228	0.5555
% Correct					
Dep=0	23.68	53.89	18.66	43.61	85.28
Dep=1	95.16	81.78	93.31	70.63	91.75
Total	74.94	70.22	68.49	61.38	88.59

หมายเหตุ: *, ** และ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 95 และ 99 ตามลำดับ
ที่มา: จากการคำนวณ

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนการเช่าที่ดินมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 2 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน และการมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ และมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายด้านการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สำหรับรายได้นอกภาคการเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายอย่างมาก โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 4 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน การมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และการมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95, 95 และ 90 ตามลำดับ ขณะที่รายได้สุทธิมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายเช่นกัน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 2 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้านและการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีผลกระทบเชิงลบกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 3 ตัวชี้วัด คือ มีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน และการมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 90 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่า สัดส่วนการพึ่งพิงต่อสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย

3. ปัจจัยด้านสินเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 5 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้ออาหาร การมีอิสระในการซื้อเครื่องนุ่งห่ม การมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน การมีอิสระในการซื้อของใช้ในบ้าน และการมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95, 95 และ 90 ตามลำดับ ในขณะที่การกู้ยืมแหล่งทุนอื่นๆ ก็มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้าน

เกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายเช่นกัน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย 2 ตัวชี้วัด คือ การมีอิสระในการซื้ออาหารและการมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ ในส่วนของระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. พบว่ามีผลกระทบเชิงบวกกับการมีอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายด้านการมีอิสระในการซื้ออาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ผลการศึกษาศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายจากผลการประมาณค่าสมการทั้ง 5 แบบจำลอง พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล เพศผู้กู้มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับการศึกษา อาชีพ และอายุ ตามลำดับ สำหรับทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่า รายได้เงินสดนอกภาคเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด สัดส่วนการเช่าที่ดิน รายได้สุทธิ ตามลำดับ ในส่วนของปัจจัยทางด้านสินเชื่อ พบว่า ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ และระยะเวลาการเป็นลูกค้า ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า สัดส่วนการพึ่งพิงไม่สามารถอธิบายการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่ายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน

ผลการประมาณค่าสมการของแบบจำลอง Binary Logit เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ลูกค้า ธ.ก.ส. ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ทั้ง 10 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การซ่อมแซมหรือปลูกบ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษาบุตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสุขภาพภายในครัวเรือน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการ

เกษตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้ำคงทน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 29 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน

ตัวแปร	การซ่อมแซมปลูกบ้าน (DHOU)	การศึกษาบุตร (DEDU)	สุขภาพภายในครัวเรือน (DHEAL)	การเช่าซื้อที่ดิน (DLAND)	การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ (DECRP)
ค่าคงที่	-2.2740	-1.6963	-0.1134	0.6312	-1.5504
เพศผู้ (GENDER)	0.4557**	-0.3348	-0.3291	0.5420**	-0.2344
อายุ (AGE)	0.0270**	0.0445***	0.0255*	-0.0220*	0.0066
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	0.4433	-0.6440*	-0.2665	-0.1121	0.0942
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	0.5380	0.4085	0.4328	-0.5182	-0.1299
อาชีพทำนา (FAR)	0.0358	0.2962	0.0018	-0.0074	0.5807*
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	-0.2988	0.1516	0.0747	0.0264	0.0729
สัดส่วนการพึ่งพิง (LABOR)	0.8895	-0.0583	0.1257	-0.1656	-1.3910*
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	-0.2896	0.3475	-1.5322***	-1.1986***	-0.9779***
รายได้สุทธิ (NET)	0.0049***	-0.0000	0.0028**	0.0037***	0.0025
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	-0.0007	0.0044***	0.0012	-0.0004	0.0002
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	-0.0012***	-0.0007	-0.0018***	-0.0008*	0.0003
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0006	0.0031***	0.0008	0.0053***	0.0035***
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	-0.4290*	-0.2965	-0.0398	0.0408	-0.1794
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	0.0387*	0.0124	0.0474*	-0.0201	0.0100**
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	0.0100	-0.0044	0.0021	0.0417**	0.0415
LR statistic (15 df)	50.4184	34.8742	66.9502	54.8360	58.8622
McFadden R-squared	0.0950	0.0738	0.1355	0.1113	0.1208
% Correct					
Dep=0	36.24	14.55	32.79	27.27	25.42
Dep=1	86.61	97.27	90.04	93.62	94.74
Total	67.99	74.69	72.7	73.7	74.44

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ตัวแปร	การขาย ผลิตผลทาง การเกษตร (DELVS)	การซื้อ เครื่องจักรที่ ใช้ในฟาร์ม (DEEQP)	การซื้อสินค้า คงทน (DECSM)	การเปิด บัญชี ธนาคาร (DECAC)	การกู้ยืม เงิน (DELON)
ค่าคงที่	-2.5862	-1.0642	-0.7483	-3.0112	-2.4212
เพศผู้ (GENDER)	-0.2596	0.1055	0.4362	3.3876***	-0.0008
อายุ (AGE)	0.0385***	-0.0103	0.0177	-0.0150	0.0233
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	0.8587*	2.2560**	1.6405***	-0.0504	0.4017
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	1.0568	1.5960	0.3310	1.0003	1.9202*
อาชีพทำนา (FAR)	0.2384	-0.0131	-0.2524	0.9329**	0.6244*
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	-0.0121	-0.1265	-0.0717	-0.0969	0.3184
สัดส่วนการจ้างพิง (LABOR)	0.5291	2.1042**	-0.1239	0.5626	1.0514
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	0.3551	-0.3924	-0.3950	0.1181	-1.3371***
รายได้สุทธิ (NET)	0.0007	0.0049***	0.0032**	0.0037***	0.0027*
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	0.0000	0.0045	0.0044	0.0072**	0.0160***
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	0.0007	-0.0004	-0.0018***	-0.0011*	0.0003
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0028**	0.0047***	0.0053***	0.0091***	0.0071***
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	-0.4468*	-0.2583	-0.0365	-0.0983	0.2145
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	0.0282	0.0469	0.0440	-0.0121	0.0128
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	-0.0032	0.0487**	0.0053	0.0093	-0.0063
LR statistic (15 df)	40.4901	63.0123	54.5517	209.9615	89.1441
McFadden R-squared	0.0861	0.1858	0.1314	0.3903	0.1994
% Correct					
Dep=0	27.12	15	18.82	79.49	38.78
Dep=1	92.63	100	98.43	89.47	92.79
Total	73.45	87.34	81.64	85.61	79.65

หมายเหตุ: *, ** และ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 95 และ 99 ตามลำดับ
ที่มา: จากการคำนวณ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า เพศผู้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน เพศผู้ที่มีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 3 ตัวชี้วัดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 95 ตามลำดับ กล่าวคือ ถ้าผู้เป็นแม่บ้านเกษตรกรจะมีโอกาสที่จะได้รับการเสริมสร้างศักยภาพใน 3 ด้านดังกล่าวมากกว่าผู้ที่เป็นเพศชาย

ในส่วนของอายุก็เป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน อายุมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 5 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจศึกษานูตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99, 95, 95, 90 และ 90 ตามลำดับ

สำหรับอาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน อาชีพทำนามีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 3 ตัวชี้วัดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, 90 และ 90 ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนการเช่าที่ดินมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 4 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูก

พืชและเลี้ยงสัตว์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับสัดส่วนการพึงพิงต่อสมาชิกในครัวเรือน มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 2 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ 90 ตามลำดับ

รายได้สุทธิมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 7 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99, 99, 99, 95, 95 และ 90 ตามลำดับ

ในส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 3 ตัวชี้วัด คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจศึกษาบุตร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 95 ตามลำดับ

ในขณะที่ค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 5 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99, 99, 90 และ 90 ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านสินเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 8 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจศึกษาบุตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

สำหรับการกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 2 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้านและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 3 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้าน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, 90 และ 90 ตามลำดับ

ในส่วนของจำนวนครั้งในการกู้ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน 2 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าหรือซื้อที่ดิน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน จากผลการประมาณค่าสมการทั้ง 10 แบบจำลอง พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล อายุมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ เพศผู้ คู่ ระดับการศึกษา และอาชีพ ตามลำดับ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน รายได้สุทธิ มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด สัดส่วนการเช่าที่ดิน รายได้เงินสดนอกภาคเกษตร และสัดส่วนการพึงพิง ตามลำดับ สำหรับปัจจัยทางด้านสินเชื่อ ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ จำนวนครั้งในการกู้ การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ และระยะเวลาการเป็นลูกค้ำ ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

ผลการประมาณค่าสมการของแบบจำลอง Binary Logit เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ลูกค้ำ ธ.ก.ส. ในด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทั้ง 3 ตัวชี้วัด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

ตัวแปร	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	การประชุมหมู่บ้าน	กิจกรรมภายในชุมชน
	(PAGROP)	(PAVILL)	(PAACOM)
ค่าคงที่	-2.4138	-1.0569	-2.3410
เพศผู้ (GENDER)	0.0201	-0.1394	-0.0587
อายุ (AGE)	0.0376***	0.0223*	0.0353**
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	0.4400	0.5011	-0.4162
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	0.7630	1.3747*	1.6668
อาชีพทำนา (FAR)	0.2070	0.3781	-0.7438*
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	0.5842	-0.3633	0.1860
สัดส่วนการฟุ้งฟิง (LABOR)	0.1702	-0.1729	1.1957
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	0.0441	0.0107	-0.1569
รายได้สุทธิ (NET)	-0.0006	-0.0008	0.0023*
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	0.0087***	0.0051**	0.0072**
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	0.0000	0.0008	0.0002
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0019*	0.0020*	-0.0011
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	0.0633	-0.2065	0.4397
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	0.0376*	0.0959***	0.0799***
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	-0.0177	-0.0346**	0.0039
LR statistic (15 df)	42.4271	40.9337	65.4065
McFadden R-squared	0.0817	0.0906	0.1502
% Correct			
Dep=0	26.62	21.5	19.35
Dep=1	90.91	97.97	97.74
Total	68.73	77.67	79.65

หมายเหตุ: *, ** และ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 95 และ 99 ตามลำดับ
ที่มา: จากการคำนวณ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า อายุมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน 3 ตัวชี้วัด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 95 ตามลำดับ

สำหรับระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีก็มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ในขณะที่อาชีพทำนามีต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงลบกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากผลการศึกษา พบว่า รายได้สุทธิมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 รายได้นอกภาคการเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน 3 ตัวชี้วัด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนสัดส่วนการเช่าที่ดินและสัดส่วนการฟุ้งฟิงไม่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

3. ปัจจัยด้านสินเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมภายในชุมชน 3 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน

และการเป็นสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 90 ตามลำดับ ในส่วนของปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร เกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับการเป็นสมาชิกกลุ่มและการ ประชุมหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ตามลำดับ

ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน จากผลการประมาณค่าสมการทั้ง 3 แบบจำลอง พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล อายุมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่า เพศผู้กู้ ระดับการศึกษาไม่สามารถอธิบายการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้าน เกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ ครัวเรือน รายได้เงินสดนอกภาคเกษตรมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมี ส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมาคือ รายได้สุทธิ นอกจากนี้ยัง พบว่า สัดส่วนการพึงพิง สัดส่วนการเช่าที่ดิน และค่าใช้จ่ายทั้งหมดไม่สามารถอธิบายการ เสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านสินเชื่อ ระยะเวลาการเป็นลูกค้ำมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า การกู้ยืม แหล่งเงินทุนอื่นๆ ไม่สามารถอธิบายการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วม ภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านเสรีภาพในการเดินทาง

ผลการประมาณค่าสมการของแบบจำลอง Binary Logit เพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อ เกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ลูกค้ำ ธ.ก.ส. ในด้านด้าน เสรีภาพในการเดินทาง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของ ครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการ เดินทาง ทั้ง 3 ตัวชี้วัด คือ เสรีภาพในการเดินทาง ไปเยี่ยมญาติและเสรีภาพในการไปท่องเที่ยว โดยมี รายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัจจัยด้านสินเชื่อกับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง

ตัวแปร	เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ (MPAR)	เสรีภาพไปในตัวเมือง (MCITY)	เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว (MTRAV)
ค่าคงที่	-1.8261	-0.2246	-1.0168
เพศผู้ (GENDER)	0.5994***	0.0090	0.1920
อายุ (AGE)	0.0316**	-0.0066	0.0090
มัธยมศึกษาตอนปลาย (EDU ₁)	0.4874	0.8211**	0.0760
ปริญญาตรีขึ้นไป (EDU ₂)	2.2720**	-0.3680	0.0837
อาชีพทำนา (FAR)	-1.2924***	0.2919	-0.8167**
อาชีพเลี้ยงสัตว์ (ANIM)	-0.9837**	0.3971	-0.6179
สัดส่วนการฟุ้งฟิง (LABOR)	0.0996	-0.0339	-0.0858
สัดส่วนการเช่าที่ดิน (LAND)	0.5329*	0.2834	0.0489
รายได้สุทธิ (NET)	0.0002	0.0025**	0.0015
รายได้นอกเกษตร (NOAG)	0.0016	-0.0012	0.0031
ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (COST)	-0.0000	-0.0023***	0.0001
ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (LOAN)	0.0040***	0.0035***	0.0014
การกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ (BORROR)	0.0047	0.0845	0.5102**
ระยะเวลาการเป็นลูกค้า (POD)	0.0118	0.1007***	0.0647***
จำนวนครั้งในการกู้ (NUM)	-0.0012	0.0006	-0.0209
LR statistic (15 df)	71.5936	60.7237	47.3039
McFadden R-squared	0.1336	0.1326	0.0904
% Correct			
Dep=0	43.51	34.95	33.1
Dep=1	80.32	95.67	87.74
Total	66.25	80.15	68.49

หมายเหตุ: *, ** และ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 95 และ 99 ตามลำดับ
ที่มา: จากการคำนวณ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ด้านเสรีภาพในการเดินทางอย่างมาก อาชีพทำนามีผลกระทบเชิงลบกับเสรีภาพในการเดินทาง 2 ตัวชี้วัดคือ เสรีภาพในการเดินทางไปเยี่ยมญาติและเสรีภาพในการไปท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ ส่วนอาชีพเลี้ยงสัตว์มีผลกระทบเชิงลบกับเสรีภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพในการเดินทางไปเยี่ยมญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 นอกจากนี้ เพศผู้ อายุ ระดับการศึกษามีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับเสรีภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพในการเดินทางไปเยี่ยมญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 95 ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

จากผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนการเช่าที่ดินมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในการเดินทาง มีผลกระทบเชิงบวกกับเสรีภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพในการเดินทางไปเยี่ยมญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สำหรับรายได้สุทธิมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง โดยมีผลกระทบเชิงบวกกับเสรีภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพการเข้าไปในตัวเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ขณะที่ค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในการเดินทาง โดยมีผลกระทบเชิงลบกับเสรีภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพการเข้าไปในตัวเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ทั้งนี้พบว่า สัดส่วนการพึ่งพิงไม่ผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในการเดินทาง

3. ปัจจัยด้านสินเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในการเดินทาง โดยปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. มีผลกระทบในเชิงบวกกับตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพในการเดินทาง 2 ตัวชี้วัด คือ เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติและเสรีภาพในการไปในตัวเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในการเดินทาง โดยมีผลกระทบในเชิงบวก

การเสริมสร้างศักยภาพในการเดินทาง 2 ตัวชี้วัด คือ เสรีภาพการไปในตัวเมืองและเสรีภาพการไปท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ ก.ศ. ก็มีผลกระทบในเชิงบวกกับตัวชี้วัดการเสริมสร้างศักยภาพในการเดินทาง คือ เสรีภาพการไปท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ในส่วนของจำนวนครั้งในการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. พบว่า ไม่ผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทาง

ผลการศึกษาด้านเสรีภาพในการเดินทาง จากผลการประมาณค่าสมการทั้ง 3 แบบจำลองพบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล อาชีพมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมา คือ เพศผู้ อายุ ระดับการศึกษา ตามลำดับ ทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายทั้งหมด มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมา คือ รายได้สุทธิและสัดส่วนการเช่าที่ดินตามลำดับ และปัจจัยด้านสินเชื่อ ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส.มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด รองลงมา คือ ระยะเวลาการเป็นลูกค้าและการกู้ยืมแหล่งเงินทุนอื่นๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า สัดส่วนการพึ่งพิง รายได้เงินสดนอกภาคเกษตร และจำนวนครั้งในการกู้ยืมไม่สามารถอธิบายการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรด้านเสรีภาพในการเดินทางได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง มีปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรในแต่ละด้านแตกต่างกันไป ซึ่ง ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส.เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน และด้านเสรีภาพในการเดินทางทุกตัวชี้วัด ยกเว้นตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมและปลูกบ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสุขภาพในครัวเรือน และเสรีภาพในการไปท่องเที่ยว ทั้งนี้พบว่า รายได้นอกภาคการเกษตรก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย และด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทุกตัวชี้วัดยกเว้น ตัวชี้วัด โอกาสในการมีบ้านและการมีอิสระในการซื้ออาหาร สำหรับรายได้สุทธิเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้าน

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือนทุกตัวชี้วัด ยกเว้น ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขายผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ ระยะเวลาการเป็นลูกค้ำ ช.ก.ส.เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและด้านเสรีภาพในการเดินทาง และอายุก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนด้วยเช่นกัน

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาข้อมูลของแม่บ้านเกษตรกรที่ทำการเกษตรในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยใช้แม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการศึกษาราย 403 ราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเกษตร และเพื่อศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา และอาจนำไปปรับใช้สำหรับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรหรือพัฒนาศักยภาพประชาชนด้านต่างๆ ในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยต่อไปได้ในอนาคต โดยศักยภาพที่นำมาใช้ในการศึกษาแม่บ้านเกษตรกรครั้งนี้มี 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง

จากการสำรวจสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคู่สมรสที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ผู้กู้เงินส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 51 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือน โดยเป็นสมาชิกที่ช่วยงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรมีจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน จำนวนบุตรในครัวเรือน มีจำนวนเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน โดยมีจำนวนบุตรที่เข้ารับการศึกษา มีจำนวนเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน สมาชิกว่างงาน เช่น คนแก่ และคนไม่มีอาชีพ เป็นต้น มีจำนวนเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน จำนวนที่ดินทั้งหมดเฉลี่ย 25.20 ไร่ต่อครัวเรือน โดยเป็นที่ดินของเกษตรกรเองเฉลี่ย 12.33 ไร่ต่อครัวเรือน เข้าที่ดินเพื่อทำการเกษตรและอยู่อาศัย จำนวนเฉลี่ย 12.87 ไร่ต่อครัวเรือน

รายได้และค่าใช้จ่าย พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 338,973.17 บาทต่อครัวเรือน โดยเป็นรายได้เงินสดในภาคเกษตรเฉลี่ย 250,288.34 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.84 ของรายได้ทั้งหมด ทั้งนี้รายได้เงินสดในภาคการเกษตรส่วนใหญ่มาจากการทำนาเฉลี่ย 112,055.09 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.06 ของรายได้ทั้งหมด รายได้เงินสดนอกภาค

การเกษตรเฉลี่ย 88,684.83 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.16 ของรายได้ทั้งหมด ทั้งนี้รายได้เงินสดนอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่มาจากค่าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวเฉลี่ย 16,593.05 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.90 ของรายได้ทั้งหมด และครัวเรือนเกษตรมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดเฉลี่ย 289,541.33 บาทต่อครัวเรือนโดยส่วนใหญ่เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เป็นเงินสดที่เกิดจากในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 126,553.80 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.71 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ด้านสินเชื่อ พบว่า ปริมาณเงินกู้ทั้งในและนอกระบบของครัวเรือนเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 207,816.67 บาทต่อครัวเรือน มีปริมาณเงินกู้ส่วนใหญ่กู้จาก ธ.ก.ส. เฉลี่ย 190,880.90 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 91.85 ของปริมาณเงินกู้ทั้งหมด เป็นแหล่งเงินทุนอื่นๆ ที่ไม่ได้กู้ยืมจาก ธ.ก.ส. เฉลี่ย 16,935.80 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.15 ของปริมาณเงินกู้ทั้งหมด ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้กลุ่มค้ำประกันจำนวน 213 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.85 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยเป็นลูกหนี้ปกติใช้เงินตนเองชำระหนี้จำนวน 231 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.32 ของลูกหนี้ทั้งหมด ส่วนใหญ่เกษตรกรมีระยะเวลาในการเป็นลูกค้ำ ธ.ก.ส. เฉลี่ย 15 ปี ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. ระหว่างการเป็นลูกค้ำเฉลี่ย 17 ครั้ง

การศึกษาการเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรและการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน ก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเพื่อการเกษตรของครัวเรือนเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) พบว่า การศึกษาการเปรียบเทียบศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรก่อนและหลังได้รับสินเชื่อ ธ.ก.ส. พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นทุกด้านและทุกตัวชี้วัดหลังจากการได้รับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. โดยใช้การทดสอบทางสถิติ (t-test Statistic) การได้รับสินเชื่อทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 มีผลทำให้ระดับการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง มีระดับศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากศักยภาพระดับปานกลางเป็นระดับดี นอกจากนี้การได้รับสินเชื่อยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน มีผลทำให้ปัญหาความเสี่ยงทางการเงิน ความฟุ่มเฟือยในครัวเรือน ปัญหาความยากจน ความน่าเชื่อถือในชุมชน และความสุขภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ทั้งนี้พบว่า ปัญหาภาวะหนี้สินของครัวเรือนและปัญหาเสพติดภายในชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับการศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยใช้แบบจำลอง Binary Logit พบว่า การเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และด้านเสรีภาพในการเดินทาง โดยปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส.เป็นปัจจัยที่สำคัญมีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน และด้านเสรีภาพในการเดินทางทุกตัวชี้วัด รายได้นอกภาคการเกษตรก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากรด้านอิสระและความสามารถในการใช้จ่าย และด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน สำหรับรายได้สุทธิเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน นอกจากนี้ ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส.เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและด้านเสรีภาพในการเดินทาง และอายุก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกรด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรในครั้งนี้ ได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะบางประการที่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการศึกษาที่ต้องการศึกษาในครั้งต่อไป โดยแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1.1. ควรมีนโยบายการให้สินเชื่อกับสตรีโดยตรงทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งการให้สินเชื่อเกษตรกรทำให้แม่บ้านเกษตรกรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันในการดำเนินการก่อตั้งนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี โดยจัดตั้งเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน พัฒนาอาชีพ การสร้างโอกาสในการทำงานและสร้างรายได้ การพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี การเพิ่มบทบาทและสร้างภาวะผู้นำสตรี การช่วยเหลือเยียวยาสตรี ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพและสวัสดิการให้กับสตรี ดังนั้น ธ.ก.ส. และกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีควรมีการดำเนินงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการเสริมสร้าง

และพัฒนาศักยภาพของสตรีเพิ่มมากขึ้น จะเป็นแนวทางทำให้เกิดการเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพแม่บ้านเกษตรกรอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.2. บทบาทของรายได้นอกภาคการเกษตรมีความสำคัญมากต่อการเพิ่มศักยภาพของ แม่บ้านเกษตรกร ควรส่งเสริมการมีอาชีพเสริมนอกเหนือจากอาชีพการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะ ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วน ร่วมของประชาชนในชุมชน โดยการรวมกลุ่มเพื่อทำอาชีพ ได้แก่ การรวมการแปรรูปสินค้าเกษตร ในชุมชน การรวมกลุ่มสตรีแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น ส่งผลทำให้รายได้สุทธิในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ทำให้ศักยภาพเพิ่มขึ้น ดังนั้น รายได้นอกภาคการเกษตรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาครัวเรือนและ ชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3. การส่งเสริมการให้สินเชื่อเกษตรกร เกษตรกรนำเงินไปลงทุนกับการเกษตรทำให้ผล ผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตและได้ผลตอบแทนจากการลงทุนทำ ไร่รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น ส่งผลทำให้ศักยภาพเพิ่มขึ้นด้วย โดยปริมาณการให้สินเชื่อมากจะ ทำให้เกษตรกรมีเงินในการลงทุนมาก ผลตอบแทนก็มากด้วยเช่นกัน ดังนั้น ปริมาณสินเชื่อยังคง เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4. ขยายโอกาสการเข้าถึงของสินเชื่อให้มากขึ้น ลดการกั๊ยืมสินเชื่ออื่น โดยเฉพาะสินเชื่อ นอกระบบเนื่องจากสินเชื่อระบบมีดอกเบี้ยสูงทำให้การกู้เงินมาใช้ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ลดลง โอกาสการชำระหนี้ก็ค่อนข้างน้อย ดังนั้น การขยายโอกาสการให้สินเชื่อในระบบจะทำให้ เกษตรกรพัฒนาศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

2.1. ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องของเวลา พื้นที่ทำการศึกษา เนื่องจากงบประมาณที่มี อยู่อย่างจำกัด ตัวแปรและดัชนีชี้วัดที่ใช้อาจไม่เพียงพอต่อการศึกษที่แท้จริง ได้แก่ อัตราดอกเบี้ย ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อเพิ่มศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร การสัมภาษณ์เกษตรกรซึ่งเป็นคำถาม ค่อนข้างซับซ้อนผู้ทำแบบสอบถามบิดเบือนการให้คะแนนที่แท้จริงได้ ดังนั้น การศึกษาในครั้ง ต่อไป ผู้วิจัยควรเพิ่มปัจจัยอื่นๆ และดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการศึกษาควรปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมให้เหมาะสม กับสภาพพื้นที่ที่ทำการศึกษา และแบบสอบถามควรจะทำให้รัดกุมไม่ซับซ้อนเพื่อต่อการตอบ คำถามของผู้ทำแบบสอบถามต่อไป

2.2. ควรมีการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพในตัวบุคคลอื่นนอกจากจะเป็นแม่บ้านเกษตรกรอย่างเดียว เพื่อเป็นแนวทางในการดูศักยภาพในตัวบุคคลอื่นที่ไม่ใช่แค่แม่บ้านเกษตรกร นอกจากนี้ การศึกษาศักยภาพในพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากประชาชนในแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นมีลักษณะการดำรงชีวิตและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทำให้ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพจึงแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างศักยภาพที่ดีจำเป็นต้องเกิดจากการศึกษาการเพิ่มศักยภาพของประชากรในชุมชนนั้นๆ และเปรียบเทียบการให้สินเชื่อประเภทอื่นๆ เพื่อดูศักยภาพที่ต่างกัน สินเชื่อต่างประเภทกันก็ผลทำให้การพัฒนาศักยภาพต่างกันด้วย ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของสินเชื่อเกษตรและปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องควรมีการศึกษาในตัวบุคคล พื้นที่อื่นๆ และสินเชื่อประเภทอื่น เพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ เพื่อเป็นองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาศักยภาพที่ดีของประชาชนโดยรวม

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กัลยา วาณิชย์บัญชา. 2544. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS for Windows. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์. 2554. สถิติผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในรอบ 10 ปี (2545-2554) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Online).
http://203.154.183.18/ewt/cadweb_org/more_news.php?cid=1153, 2 มกราคม 2555.
- ขจร มีแก้วสุข. 2551. พฤติกรรมการใช้บริการเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการผลิตของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาอุบลูรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนาคารพาณิชย์. 2554. สถิติสถาบันการเงิน. ธนาคารแห่งประเทศไทย (Online).
<http://www2.bot.or.th/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=159&language=TH>, 15 ธันวาคม 2553.
- บัญชา คำอ่อน 2544. การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่ บี.เอส. การพิมพ์.มส.นครพนม: จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิฤหุมชนชาวธาตุพนม.
- ปวารณา ลีมนิรันดร์กุล. 2544. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการค้าชำระเงินกู้ระยะสั้นของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการพัฒนาการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- พิมพ์รำไพ สุนทรารชุน. 2549. แนวทางการสร้างเสริมศักยภาพของแม่คนเดียวที่เลี้ยงลูก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาณี บุญยเกื้อกุล. 2534. การเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมเกษตรของภรรยาเกษตรกร
ครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์
สังคมวิทยา มหาวิทยาลัย สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภูมิธรรม เวชยชัย. 2527. องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย สถานภาพ บทบาท และปัญหา
ใน คมสัน หุตะแพทย์ (บรรณาธิการ), พัฒนาสังคม, กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

วุฒิชัย จ้านง. 2523. พฤติกรรมการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์

สังคม จีระออน. 2541. การให้บริการสินเชื่อด้านเกษตรกรรายคนของธนาคารเพื่อการเกษตรและ
สหกรณ์การเกษตร สาขาอยุธยาเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา เน้นสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สาโรช อังสุมาลิน, ทองโรจน์อ่อนจันทร์, วินัย อัจจงหาญ, สมพร อิศวิลานนท์, นกุล กรเย็นยงค์,
บรรลุ พุฒิกุล, ชุมศรี พุ่มเหล็ก, ประชุมภัย ศรียากย์ และ ชาลี เมลล์. 2547. ความต้องการ
สินเชื่อของครัวเรือนชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุจิตรา พิษณุวรานนท์. 2550. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่ง
ผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 5 ดาว: ศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษในเขต
ชานเมืองกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุธีรา ทอมสัน และเมธี พงษ์เวช. 2531. แนวความคิดบทบาทของสตรีไทยในการพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม. 2553. สถิติข้อมูลทางการเกษตรจังหวัดนครปฐม (Online).
<http://www.nakhonpathom.doae.go.th/content/สถิติข้อมูลการปลูกพืชปี%2053.pdf>, 5
ธันวาคม 2555.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2550. **การพัฒนาระบบฐานข้อมูลบรรณานุกรมงานวิจัยด้านสตรีและสังเคราะห์งานวิจัย**. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. เอกสารวิชาการ กวส. ลำดับที่ 2 เล่มที่ 2

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552. **โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย** กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2553. **รายงานกิจการประจำปีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร**. สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

_____. 2554. **รายงานกิจการประจำปีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร**. สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางเลน .2554. **แผนที่อำเภอบางเลน (Online)**.

<http://banglen.tripod.com/map.htm>, 1 ตุลาคม 2554

Garikipati, S. 2006. **The impact of lending to women on household vulnerability And women's empowerment: evidence from India** (Research Paper Series No. 2006/25). Liverpool, Great Britain: University of Liverpool, Management School.

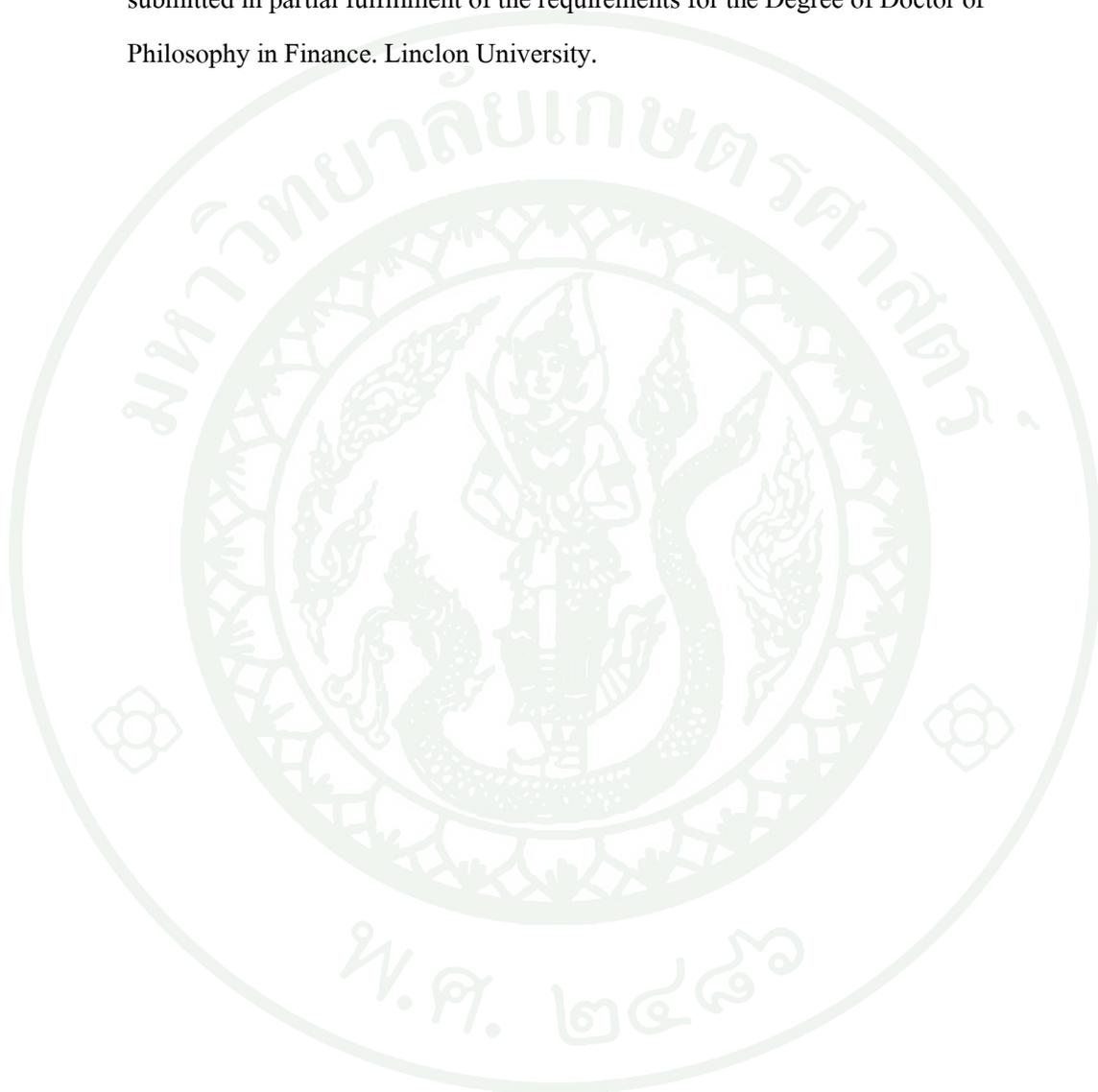
Gibson, R. L. & Mitchell, M. H. (1995). **Introduction to counseling and guidance**. 4th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Hashemi, S., S. R. Schuler. and A. P. Riley. 1996. "Rural Credit Programs and Women's Empowerment in Bangladesh." **World Development** 24, no. 4:635–53.

- Jejeebhoy, S. J. 2000. "Women's autonomy in rural India: Its dimensions, determinants, and the influence of context," in Harriet B. Presser and Gita Sen (eds.), **Women's Empowerment and Demographic Processes: Moving Beyond Cairo**. New York: Oxford University Press.
- Karen, O. M. 2003. **Women's Empowerment and Social Context :Results from Five Asian Countries**. The World Bank . Washington, DC
- Mahmuda, H and Y Itohara. 2009. **Women Empowerment through Participation in Micro-Credit Programme: A Case Study from Bangladesh** *Journal of Social Sciences* 5(3): 244-250
- Mayoux, L. 1998. "Participatory Learning for Women's Empowerment in Micro Finance Programmes: Negotiating Complexity, Conflict and Change", *IDS Bulletin*, Vol. 29, No.4:39 -50
- Pitt, M M., S. R. Khandker. and J. Cartwright. 2006. Empowering Women with Micro-finance: Evidence from Bangladesh. **Economic Development and Cultural Change**, 791-831.
- Rahman, M.H. and K. Naoroze. 2007. **Women empowerment through participation in aquaculture: Experience of a large-scale technology demonstration project in Bangladesh**. *J. Soc. Sci.*, 3(4): 164-171
- Urkato, S. K. and Z. Negash. 2010. Microfinance Impact on Poor Rural Women Empowerment: A Household–Level Bargaining Analysis . **Department of Economics**, Wolaita Sodo University P.O. Box 138, Sodo, SNNPR, Ethiopia
- Shahnaj, P. and I. U. Leonhauser. 2004. **Empowerment of Rural Women in Bangladesh: A Household Level Analysis**. Conference on Rural Poverty Reduction through Research for Development and Transformation. Deutscher Tropentag-Berlin, 5-7 October 2004

Wallerstein, N. and E. Bernstein. 1988. **Empowerment education: Freire's idea adapted to health education.** Health Education Quarterly, 15(4), 379 – 394.

Li, X. 2010. **An Empirical Analysis of Microcredit on China Rural Household.** A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Finance. Linclon University.

ภาคผนวก

แบบสอบถามแม่บ้านเกษตรกรข้อมูลสำหรับวิทยานิพนธ์
เรื่อง อิทธิพลของสินเชื่อเกษตรกรต่อการเสริมสร้างศักยภาพของแม่บ้านเกษตรกร
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข้อมูลพื้นฐาน

1. หมายเลขแบบสอบถาม พื้นที่ (.....) ลำดับที่ (.....)
2. ชื่อ-สกุล (ผู้ตอบแบบสอบถาม).....
3. ชื่อ-สกุลผู้เป็นลูกหนี้ (ที่ระบุในสัญญา).....
4. บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
โทรศัพท์.....
- ชื่อผู้สัมภาษณ์..... เริ่มเวลา..... สิ้นสุดเวลา..... วัน/เดือน/ปี.....
- ชื่อผู้ตรวจแบบสอบถาม..... วัน/เดือน/ปี.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (แม่บ้านเกษตรกร)

1. อายุปี
2. สถานภาพสมรส

☐ 1. โสด	☐ 2. สมรสและอยู่ร่วมกัน	☐ 3. สมรสแต่แยกกันอยู่
☐ 4. หม้าย	☐ 5. หย่า	
3. ท่านนับถือศาสนาใด

☐ 1. พุทธ	☐ 2. คริสต์	☐ 3. อิสลาม	☐ 4. อื่นๆ (ระบุ).....
----------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	---
4. ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

☐ 1. หัวหน้าครัวเรือน	☐ 2. คู่สมรส
--	-------------------------------------
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน
6. จำนวนสมาชิกที่ทำงาน.....คน จำนวนสมาชิกที่ว่างงาน คน

10. ท่านมีอาชีพอื่นในการทำกิจกรรมนอกภาคการเกษตรอะไรบ้างและสร้างรายได้

รายการ	รายได้รวม		รายจ่ายรวม	
	บาท/เดือน	บาท/ปี	บาท/เดือน	บาท/ปี
1.อุตสาหกรรมในครัวเรือน				
2.ไปรับจ้างที่อื่น (นอกภาคเกษตร)				
3.ค้าขาย/ให้บริการ/ประกอบธุรกิจส่วนตัว				
4.เงินเดือน/เบี้ยเลี้ยง				
5.ลูก ญาติส่งเงินมาให้				
6.รับจ้างแรงงานคนในภาคเกษตร				
7.นำอุปกรณ์การเกษตรไปรับจ้าง				
8.พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน				
9.พนักงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ				
10.อื่นๆ (ระบุ).....				
11.อื่นๆ (ระบุ).....				
12.อื่นๆ (ระบุ).....				
13.อื่นๆ (ระบุ).....				

11. ท่านคิดว่ารายได้ทั้งหมดที่ได้รับเพียงพอต่อการดำรงชีพหรือไม่

1. เพียงพอ 2. ไม่เพียงพอ 3. มากเกินความจำเป็น
 4. อื่นๆ (ระบุ).....

12. ท่านใช้เงินรายได้ที่ได้รับเพื่อวัตถุประสงค์ใดบ้างและคิดเป็นจำนวนเงินเท่าไร

☐ 1. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	จำนวน	บาท/ปี
☐ 2. เป็นเงินทุนประกอบอาชีพ	จำนวน.....	บาท/ปี
☐ 3. การศึกษา	จำนวน.....	บาท/ปี
☐ 4. ชำระหนี้เงินกู้	จำนวน.....	บาท/ปี
☐ 5. เลี้ยงดูบุตร	จำนวน.....	บาท/ปี
☐ 6. เงินออม	จำนวน.....	บาท/ปี
☐ 7. อื่นๆ (ระบุ).....	จำนวน.....	บาท/ปี

13. . ท่านมียานพาหนะชนิดใดบ้าง

☐ 1.รถจักรยาน	☐ 2. รถจักรยานยนต์
☐ 3.รถกระบะ	☐ 4. รถเก๋ง
☐ 5.รถบรรทุก (6ล้อ/10ล้อ)	☐ 6. อื่นๆ(ระบุ).....

14. ท่านมีเครื่องจักรกลการเกษตรประเภทใดบ้าง

☐ 1.รถไถเดินตาม	☐ 2. รถแทรกเตอร์
☐ 3.เครื่องสูบน้ำ	☐ 4. รถเกี่ยวข้าว
☐ 5.เครื่องพ่นสารเคมี	☐ 6.เครื่องตัดหญ้า
☐ 7. อื่นๆ (ระบุ).....	

15. ท่านสามารถจับได้ชนิดใดชนิดหนึ่งตามข้อ 14 ได้หรือไม่

☐ 1.ได้	☐ 2. ไม่ได้เพราะ.....

ส่วนที่ 2 หนี้สินและการชำระคืนหนี้

16. ท่านกู้เงินจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1)

☐ 1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	จำนวน.....บาท
☐ 2. ธนาคารพาณิชย์	จำนวน.....บาท
☐ 4. สหกรณ์ออมทรัพย์	จำนวน.....บาท
☐ 5. กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนเงินล้าน	จำนวน.....บาท
☐ 6. ญาติ	จำนวน.....บาท
☐ 7. พ่อค้าคนกลาง/บริษัทเอกชน	จำนวน.....บาท
☐ 8. อื่นๆ (ระบุ).....	จำนวน.....บาท

17. วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินส่วนใหญ่ (ตอบได้มากกว่า 1)

☐ 1. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	☐ 2. เป็นเงินทุนประกอบอาชีพ
☐ 3. การศึกษา	☐ 4. ชำระหนี้เงินกู้เก่า
☐ 5. ค่ารักษาพยาบาล	☐ 6. ให้ผู้อื่นกู้ยืมต่อ
☐ 7. อื่นๆ (ระบุ).....	

18. การกู้ยืมเงินระยะสั้นของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส

- 1) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท/ปี
- 2) ระยะเวลาในสัญญาเงินกู้.....เดือน
- 3) ทำสัญญาเงินกู้เมื่อ.....ชำระคืนเมื่อ.....เป็นเวลา.....เดือน
- 5) หลักประกันเงินกู้คือ

☐ 1. ที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง	☐ 4. หลักทรัพย์ค้ำประกัน
☐ 2. บุคคลค้ำประกัน	☐ 5. ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน
☐ 3. กลุ่มค้ำประกัน	☐ 6. อื่นๆ ระบุ.....

19. เมื่อครบกำหนดสัญญาชำระคืนเงินกู้ระยะสั้นท่านค้างชำระหรือไม่

1. ไม่ค้างชำระเพราะใช้เงินทุนตนเองชำระหนี้
2. ไม่ค้างชำระเพราะกู้ยืมเงินมาชำระหนี้
3. ค้างชำระเพราะไม่ต้องการชำระหนี้
4. ค้างชำระเพราะไม่สามารถชำระหนี้ได้

20. ท่านเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. มาตั้งแต่ปี พ.ศ.....คิดเป็นระยะเวลา.....ปี

21. จำนวนครั้งที่กู้ตั้งแต่เป็นสมาชิกมา.....ครั้ง

ส่วนที่ 3 มิติ 5 ด้านของสินเชื่อเพื่อการเกษตรต่อการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

มิติ 5 ด้านของการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร ประกอบด้วย เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการได้รับสินเชื่อเพื่อการเกษตรเพื่อดูความแตกต่างของการเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร โดยทำเครื่องหมาย \surd ในช่องว่าง

(1 คือ น้อยที่สุด 5 คือ มากที่สุด)

3.1 ความสามารถควบคุมและการเข้าถึงทรัพยากร

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
1. การควบคุมรายได้	ท่านมีรายได้ของท่านเองซึ่งท่านสามารถใช้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากสามีมากนักน้อยเพียงใด													
2. การควบคุมเงินออม	ท่านมีสิทธิตัดสินใจในการนำเงินออกมาใช้ได้เมื่อจำเป็นมากนักน้อยเพียงใด													
3. โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน	ท่านมีโอกาสในการเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินที่อยู่อาศัยมากนักน้อยเพียงใด													
4. โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน	ท่านมีโอกาสในการมีที่ดินสำหรับการเกษตรและอยู่อาศัยเป็นของตนเองมากนักน้อยเพียงใด													
5. โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม	ท่านเป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือผลผลิตทางการเกษตรมากนักน้อยเพียงใด													

3.2 ความสามารถในการใช้จ่ายเงิน

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
1. มีอิสระในการซื้ออาหาร	ท่านมีอิสระในการซื้ออาหารที่ใช้บริโภคประจำวันในครอบครัวมากน้อยเพียงใด													
2. มีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน	ท่านมีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้านมากน้อยเพียงใด													
3. มีอิสระในการซื้อเครื่องนุ่งห่ม	ท่านมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับตนเองและครอบครัวมากน้อยเพียงใด													
4. มีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ในบ้าน	ท่านมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ในบ้านมากน้อยเพียงใด													
5. มีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ	ท่าน มีอิสระในการซื้อเครื่องประดับส่วนตัวมากน้อยเพียงใด													

3.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้านหรือสร้างบ้านที่ท่านอยู่อาศัยมากน้อยเพียงใด													
2.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการศึกษาบุตร	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องการศึกษามามากน้อยเพียงใด													
3.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัวมากน้อยเพียงใด													
4.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดินมากน้อยเพียงใด													
5.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มากน้อยเพียงใด													
6.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขายผลผลิตการเกษตร	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการขายผลผลิตการเกษตรมากน้อยเพียงใด													

3.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครัวเรือน (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
7.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตรมากน้อยเพียงใด													
8.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้า เช่น บ้าน รถยนต์ หรือ มอเตอร์ไซด์ มากน้อยเพียงใด													
9.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร	มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคารมากน้อยเพียงใด													
10.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงินมากน้อยเพียงใด													

3.4 การมีส่วนร่วมภายในชุมชน

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
1.การเป็นสมาชิกกลุ่ม	ท่านได้มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือชมรมในชุมชนมากน้อยเพียงใด												
2.การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน	ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชุมของกลุ่มหรือชมรมในชุมชนและมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด												
3.การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน	ท่านได้มีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน เช่น การทำบุญ งานลอยกระทง งานประเพณีสงกรานต์ เลือกลง เป็นต้น มากน้อยเพียงใด												

3.5 เสรีภาพในการเดินทาง

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
1.เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ	ท่านสามารถเดินทางไปเยี่ยมญาติได้โดย ลำบากตามความต้องการมากน้อยเพียงใด													
2.เสรีภาพในการไปในตัวเมือง	ท่านสามารถเดินทางไปในตัวเมืองได้โดย ลำบากตามความต้องการ เช่น ตลาด โรงพยาบาล เป็นต้น มากน้อยเพียงใด													
3.เสรีภาพในการไปเที่ยว	ท่านสามารถเดินทางไปเที่ยวในสถานที่ ต่างๆ ทั้งใกล้และไกลโดยลำบากตามความ ต้องการมากน้อยเพียงใด													

ส่วนที่ 4 ผลกระทบของการได้รับสินเชื่อเกษตร

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ	
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		
1. หนี้สินของครัวเรือน	การกู้เงินทำให้ครัวเรือนมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้นมากน้อยเพียงใด													
2. ความฟุ่มเฟือย	การกู้เงินทำให้สภาพครัวเรือนมีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยมากน้อยเพียงใด													
3. ความยากจน	การกู้เงินทำให้ครัวเรือนเกิดภาวะความยากจนมากน้อยเพียงใด													
4. สามี	การกู้เงินทำให้สามีมีโอกาสออกเที่ยวสังสรรค์นอกบ้านมากน้อยเพียงใด													
5. ยาเสพติด	การกู้เงินทำให้ชุมชนเกิดปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด มากน้อยเพียงใด													
6. ความน่าเชื่อถือ	การกู้เงินทำให้ความน่าเชื่อถือของครอบครัวต่อคนภายนอกมีมากน้อยเพียงใด													

ส่วนที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	คำถาม	ก่อนได้รับสินเชื่อ						หลังได้รับสินเชื่อ					หมายเหตุ
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
7. ความสุข	การกู้เงินทำให้ความสุขภายในครอบครัวมีอย่างน้อยเพียงใด												
8. ความเครียด	การกู้เงินทำให้เกิดความเครียดมากน้อยเพียงใด												
9. ความเสี่ยง	ท่านคิดว่าการกู้เงินทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด												

ภาคผนวก ข

คำสถิติในการประมวลผลปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเสริมสร้างศักยภาพแม่บ้านเกษตรกร

ตารางผนวกที่ 1 ตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์

มิติ	E_i (i=1, 2,...,26)	ตัวชี้วัด	คำอธิบายตัวชี้วัด
การควบคุมและ การเข้าถึง ทรัพยากร	E_1	(CINC)	การควบคุมรายได้
	E_2	(CSAV)	การควบคุมการออมเงิน
	E_3	(OHOUS)	โอกาสเป็นเจ้าของบ้าน
	E_4	(OLAN)	โอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน
	E_5	(OANIM)	โอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม
อิสระและ ความสามารถ ในการใช้จ่าย	E_6	(IFOOD)	มีอิสระในการซื้ออาหาร
	E_7	(IUTEN)	มีอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน
	E_8	(ICLOTH)	มีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
	E_9	(IFURN)	มีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน
	E_{10}	(IJEW)	มีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ
การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ภายในครัวเรือน	E_{11}	(DHOU)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน
	E_{12}	(DEDU)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษาบุตร
	E_{13}	(DHEAL)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว
	E_{14}	(DLAND)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน
	E_{15}	(DECRP)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์
	E_{16}	(DELVS)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์
	E_{17}	(DEEQP)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร
	E_{18}	(DECSM)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน
	E_{19}	(DECAC)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร
	E_{20}	(DELONE)	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน
การมีส่วนร่วม ภายในชุมชน	E_{21}	(PAGROP)	การเป็นสมาชิกกลุ่ม
	E_{22}	(PAVILL)	การมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน
	E_{23}	(PAACOM)	การมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน
เสรีภาพในการ เดินทาง	E_{24}	(MPAR)	เสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ
	E_{25}	(MCITY)	เสรีภาพในการไปในตัวเมือง
	E_{26}	(MTRAV)	เสรีภาพในการไปท่องเที่ยว

ตารางผนวกที่ 2 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตัวแปรอิสระ	คำอธิบายตัวแปรอิสระ
GENDER	เพศของผู้กู้ (แม่บ้านเกษตรกร =1 , อื่นๆ = 0)
AGE	อายุแม่บ้านเกษตรกร (ปี)
EDU1	ระดับการศึกษา (จบมัธยมศึกษาตอนปลาย = 1, อื่นๆ = 0)
EDU2	ระดับการศึกษา (จบปริญญาตรีขึ้นไป = 1, อื่นๆ = 0)
FAR	อาชีพ (ทำนา=1, อื่นๆ = 0)
ANIM	อาชีพ (เลี้ยงสัตว์=1, อื่นๆ = 0)
LABOR	สัดส่วนการพึ่งพิง
LAND	สัดส่วนการเช่าที่ดิน
NET	รายได้สุทธิ (พันบาท)
NOAG	รายได้นอกภาคเกษตร (พันบาท)
COST	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (พันบาท)
LOAN	ปริมาณสินเชื่อ ธ.ก.ส. (พันบาท)
BORR	การกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนอื่น (กู้ยืม = 1, ไม่กู้ยืม = 0)
POD	ระยะเวลาในการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. (ปี)
NUM	จำนวนครั้งในการกู้เงิน ธ.ก.ส. ตั้งแต่เป็นสมาชิก (ครั้ง)

ตารางผนวกที่ 3 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 1
ตัวชี้วัดการควบคุมรายได้

Dependent Variable: CINC

Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)

Date: 02/11/12 Time: 00:43

Sample: 1 403

Included observations: 403

Convergence achieved after 5 iterations

Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.222522	0.240636	0.924722	0.3551
AGE	0.037477	0.013530	2.769791	0.0056
EDU1	-0.390235	0.401387	-0.972214	0.3309
EDU2	1.480284	1.078266	1.372837	0.1698
FAR	-0.945387	0.356634	-2.650859	0.0080
ANIM	-0.333266	0.439318	-0.758598	0.4481
LABOR	0.273551	0.624741	0.437863	0.6615
LAND	-0.179831	0.290842	-0.618311	0.5364
NET	0.000161	0.001170	0.137525	0.8906
NOAG	0.009719	0.003766	2.580745	0.0099
COST	0.000153	0.000514	0.298681	0.7652
LOAN	0.003546	0.001269	2.794860	0.0052
BORR	0.295720	0.255616	1.156894	0.2473
POD	-0.018236	0.022982	-0.793481	0.4275
NUM	-0.004023	0.016362	-0.245901	0.8058
C	-1.128685	0.894881	-1.261268	0.2072
Mean dependent var	0.712159	S.D. dependent var	0.453319	
S.E. of regression	0.428952	Akaike info criterion	1.129407	
Sum squared resid	71.20794	Schwarz criterion	1.288174	
Log likelihood	-211.5755	Hannan-Quinn criter.	1.192262	
Restr. log likelihood	-241.8836	Avg. log likelihood	-0.525001	
LR statistic (15 df)	60.61614	McFadden R-squared	0.125300	
Probability(LR stat)	1.98E-07			
Obs with Dep=0	116	Total obs	403	
Obs with Dep=1	287			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 4 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 2
ตัวชี้วัดการควบคุมการออมเงิน

Dependent Variable: CSAV

Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)

Date: 02/11/12 Time: 00:45

Sample: 1 403

Included observations: 403

Convergence achieved after 5 iterations

Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	1.134907	0.255364	4.444266	0.0000
AGE	0.008411	0.013954	0.602733	0.5467
EDU1	0.643269	0.470305	1.367768	0.1714
EDU2	2.056822	1.098646	1.872142	0.0612
FAR	-0.487971	0.349276	-1.397093	0.1624
ANIM	-0.146622	0.435460	-0.336706	0.7363
LABOR	-0.427934	0.629338	-0.679975	0.4965
LAND	0.048306	0.308266	0.156703	0.8755
NET	0.001329	0.001221	1.088479	0.2764
NOAG	0.017795	0.004921	3.616066	0.0003
COST	-0.001359	0.000555	-2.448469	0.0143
LOAN	0.002171	0.001217	1.783461	0.0745
BORR	-0.449703	0.265970	-1.690806	0.0909
POD	-0.001913	0.024891	-0.076840	0.9388
NUM	0.056105	0.018183	3.085549	0.0020
C	-0.801902	0.957337	-0.837638	0.4022
Mean dependent var	0.709677	S.D. dependent var	0.454475	
S.E. of regression	0.409609	Akaike info criterion	1.060271	
Sum squared resid	64.93065	Schwarz criterion	1.219038	
Log likelihood	-197.6446	Hannan-Quinn criter.	1.123126	
Restr. log likelihood	-242.7834	Avg. log likelihood	-0.490433	
LR statistic (15 df)	90.27764	McFadden R-squared	0.185922	
Probability(LR stat)	8.80E-13			
Obs with Dep=0	117	Total obs	403	
Obs with Dep=1	286			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 5 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 3
ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของบ้าน

Dependent Variable: OHOUS
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:46
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.130543	0.222637	-0.586347	0.5576
AGE	-0.003235	0.012046	-0.268565	0.7883
EDU1	2.490068	0.627650	3.967287	0.0001
EDU2	1.875438	0.804456	2.331312	0.0197
FAR	0.217937	0.301468	0.722917	0.4697
ANIM	-0.482396	0.368578	-1.308805	0.1906
LABOR	-0.020695	0.583436	-0.035471	0.9717
LAND	-0.922011	0.271261	-3.398977	0.0007
NET	0.001215	0.001022	1.188467	0.2346
NOAG	0.001570	0.001240	1.266274	0.2054
COST	-5.76E-05	0.000442	-0.130442	0.8962
LOAN	0.002559	0.001054	2.428471	0.0152
BORR	-0.205384	0.230931	-0.889373	0.3738
POD	0.010623	0.021261	0.499638	0.6173
NUM	-0.017665	0.015185	-1.163331	0.2447
C	0.287437	0.815495	0.352470	0.7245
Mean dependent var	0.595533	S.D. dependent var	0.491399	
S.E. of regression	0.466006	Akaike info criterion	1.280876	
Sum squared resid	84.04170	Schwarz criterion	1.439643	
Log likelihood	-242.0966	Hannan-Quinn criter.	1.343731	
Restr. log likelihood	-271.9368	Avg. log likelihood	-0.600736	
LR statistic (15 df)	59.68048	McFadden R-squared	0.109732	
Probability(LR stat)	2.86E-07			
Obs with Dep=0	163	Total obs	403	
Obs with Dep=1	240			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 6 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 4
ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของกิจการเกษตร

Dependent Variable: OLAN
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:47
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.796610	0.221649	3.594020	0.0003
AGE	0.026106	0.011992	2.176951	0.0295
EDU1	0.030019	0.374245	0.080213	0.9361
EDU2	-0.687675	0.584608	-1.176301	0.2395
FAR	-0.159070	0.295313	-0.538648	0.5901
ANIM	-0.042894	0.361324	-0.118713	0.9055
LABOR	-0.600465	0.590796	-1.016366	0.3095
LAND	-1.179860	0.265088	-4.450823	0.0000
NET	-0.001201	0.000995	-1.206865	0.2275
NOAG	0.001900	0.001148	1.654610	0.0980
COST	0.000108	0.000435	0.247792	0.8043
LOAN	0.002641	0.001024	2.579892	0.0099
BORR	0.172943	0.227138	0.761403	0.4464
POD	-0.014057	0.020918	-0.672005	0.5016
NUM	-0.012878	0.015216	-0.846396	0.3973
C	-0.997991	0.801181	-1.245650	0.2129
Mean dependent var	0.498759	S.D. dependent var	0.500620	
S.E. of regression	0.470831	Akaike info criterion	1.306176	
Sum squared resid	85.79075	Schwarz criterion	1.464943	
Log likelihood	-247.1946	Hannan-Quinn criter.	1.369032	
Restr. log likelihood	-279.3371	Avg. log likelihood	-0.613386	
LR statistic (15 df)	64.28502	McFadden R-squared	0.115067	
Probability(LR stat)	4.56E-08			
Obs with Dep=0	202	Total obs	403	
Obs with Dep=1	201			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 7 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 5
ตัวชี้วัดโอกาสเป็นเจ้าของฟาร์ม

Dependent Variable: OANIM
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:48
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.215002	0.251487	0.854924	0.3926
AGE	0.043078	0.014380	2.995721	0.0027
EDU1	-0.157029	0.416922	-0.376638	0.7064
EDU2	-0.392262	0.695450	-0.564040	0.5727
FAR	-0.327679	0.340292	-0.962935	0.3356
ANIM	-0.427562	0.424442	-1.007351	0.3138
LABOR	1.080120	0.688579	1.568623	0.1167
LAND	-0.294364	0.304595	-0.966411	0.3338
NET	0.002242	0.001228	1.826430	0.0678
NOAG	0.011458	0.003203	3.577005	0.0003
COST	-0.001638	0.000557	-2.939540	0.0033
LOAN	0.009474	0.001551	6.108120	0.0000
BORR	-0.619350	0.270519	-2.289488	0.0221
POD	0.032904	0.025868	1.272017	0.2034
NUM	0.059798	0.018818	3.177614	0.0015
C	-4.228495	1.007557	-4.196780	0.0000
Mean dependent var	0.645161	S.D. dependent var	0.479059	
S.E. of regression	0.412064	Akaike info criterion	1.057274	
Sum squared resid	65.71146	Schwarz criterion	1.216040	
Log likelihood	-197.0406	Hannan-Quinn criter.	1.120129	
Restr. log likelihood	-262.1074	Avg. log likelihood	-0.488935	
LR statistic (15 df)	130.1336	McFadden R-squared	0.248245	
Probability(LR stat)	0.000000			
Obs with Dep=0	143	Total obs	403	
Obs with Dep=1	260			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 8 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 6
ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้ออาหาร

Dependent Variable: IFOOD
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:49
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.793695	0.242204	3.276968	0.0010
AGE	0.001198	0.013229	0.090548	0.9279
EDU1	0.873306	0.377432	-2.313809	0.0207
EDU2	0.548787	0.718333	0.763972	0.4449
FAR	-0.060899	0.320547	-0.189985	0.8493
ANIM	0.129793	0.404196	0.321114	0.7481
LABOR	-0.401429	0.623077	-0.644269	0.5194
LAND	0.056920	0.291934	0.194976	0.8454
NET	0.000337	0.001141	0.295233	0.7678
NOAG	0.002222	0.001514	1.467741	0.1422
COST	-0.000519	0.000487	-1.065245	0.2868
LOAN	0.003344	0.001162	2.878371	0.0040
BORR	-0.705755	0.254455	-2.773591	0.0055
POD	0.068864	0.024676	2.790709	0.0053
NUM	0.003128	0.016642	0.187950	0.8509
C	-0.649069	0.902562	-0.719141	0.4721
Mean dependent var	0.717122	S.D. dependent var	0.450958	
S.E. of regression	0.431667	Akaike info criterion	1.139124	
Sum squared resid	72.11234	Schwarz criterion	1.297890	
Log likelihood	-213.5334	Hannan-Quinn criter.	1.201979	
Restr. log likelihood	-240.0475	Avg. log likelihood	-0.529860	
LR statistic (15 df)	53.02818	McFadden R-squared	0.110454	
Probability(LR stat)	3.81E-06			
Obs with Dep=0	114	Total obs	403	
Obs with Dep=1	289			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 9 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 7
ตัวชี้วัดมีการอิสระในการซื้อเครื่องใช้ในบ้าน

Dependent Variable: IUTEN
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:50
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.781404	0.224949	3.473693	0.0005
AGE	0.001717	0.012033	0.142696	0.8865
EDU1	-0.550206	0.376297	-1.462158	0.1437
EDU2	-0.412641	0.583598	-0.707063	0.4795
FAR	-0.300795	0.303407	-0.991391	0.3215
ANIM	-0.303213	0.371030	-0.817219	0.4138
LABOR	0.370042	0.581241	0.636642	0.5244
LAND	-1.374319	0.272183	-5.049249	0.0000
NET	0.001036	0.001042	0.994169	0.3201
NOAG	0.002837	0.001588	1.785920	0.0741
COST	-0.000868	0.000454	-1.912178	0.0559
LOAN	0.002149	0.001050	2.046695	0.0407
BORR	0.243925	0.231817	1.052234	0.2927
POD	0.009622	0.021540	0.446701	0.6551
NUM	0.016056	0.015631	1.027166	0.3043
C	-0.007139	0.811264	-0.008800	0.9930
Mean dependent var	0.585608	S.D. dependent var	0.493229	
S.E. of regression	0.463017	Akaike info criterion	1.281245	
Sum squared resid	82.96700	Schwarz criterion	1.440011	
Log likelihood	-242.1708	Hannan-Quinn criter.	1.344100	
Restr. log likelihood	-273.4022	Avg. log likelihood	-0.600920	
LR statistic (15 df)	62.46272	McFadden R-squared	0.114232	
Probability(LR stat)	9.47E-08			
Obs with Dep=0	167	Total obs	403	
Obs with Dep=1	236			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 10 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 8
ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

Dependent Variable: ICLOTH
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:51
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.078129	0.227021	0.344149	0.7307
AGE	0.022385	0.012675	1.766118	0.0774
EDU1	-0.188988	0.377333	-0.500853	0.6165
EDU2	2.048832	1.075465	1.905065	0.0568
FAR	-0.627156	0.325539	-1.926515	0.0540
ANIM	-0.459862	0.392891	-1.170455	0.2418
LABOR	0.949531	0.635758	1.493541	0.1353
LAND	0.244714	0.275914	0.886922	0.3751
NET	0.000660	0.001096	0.602722	0.5467
NOAG	0.005852	0.002422	2.415814	0.0157
COST	-0.001704	0.000475	-3.585552	0.0003
LOAN	0.002225	0.001075	2.068934	0.0386
BORR	0.003172	0.236896	0.013390	0.9893
POD	-0.023438	0.021854	-1.072482	0.2835
NUM	0.025187	0.015689	1.605402	0.1084
C	-0.074280	0.850880	-0.087297	0.9304
Mean dependent var	0.667494	S.D. dependent var	0.471697	
S.E. of regression	0.454949	Akaike info criterion	1.236495	
Sum squared resid	80.10082	Schwarz criterion	1.395262	
Log likelihood	-233.1538	Hannan-Quinn criter.	1.299350	
Restr. log likelihood	-256.2835	Avg. log likelihood	-0.578545	
LR statistic (15 df)	46.25952	McFadden R-squared	0.090251	
Probability(LR stat)	4.83E-05			
Obs with Dep=0	134	Total obs	403	
Obs with Dep=1	269			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 11 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 9
ตัวชี้วัดการมีอิสระในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน

Dependent Variable: IFURN
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:51
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.038746	0.231607	0.167292	0.8671
AGE	0.008015	0.012739	0.629198	0.5292
EDU1	-0.143094	0.382468	-0.374133	0.7083
EDU2	-0.129763	0.618990	-0.209636	0.8340
FAR	-0.105154	0.317532	-0.331160	0.7405
ANIM	-0.499643	0.382232	-1.307174	0.1912
LABOR	0.799069	0.629791	1.268785	0.2045
LAND	-0.576615	0.278803	-2.068179	0.0386
NET	0.004237	0.001170	3.620334	0.0003
NOAG	0.006978	0.002788	2.502588	0.0123
COST	-0.002490	0.000503	-4.953110	0.0000
LOAN	0.002421	0.001093	2.213736	0.0268
BORR	-0.477425	0.242516	-1.968637	0.0490
POD	0.015568	0.022528	0.691040	0.4895
NUM	0.027508	0.015896	1.730486	0.0835
C	-0.093330	0.859666	-0.108565	0.9135
Mean dependent var	0.657568	S.D. dependent var	0.475113	
S.E. of regression	0.447065	Akaike info criterion	1.206810	
Sum squared resid	77.34872	Schwarz criterion	1.365577	
Log likelihood	-227.1722	Hannan-Quinn criter.	1.269665	
Restr. log likelihood	-258.9820	Avg. log likelihood	-0.563703	
LR statistic (15 df)	63.61962	McFadden R-squared	0.122826	
Probability(LR stat)	5.96E-08			
Obs with Dep=0	138	Total obs	403	
Obs with Dep=1	265			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 12 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 10
ตัวชี้วัดมีอิสระในการซื้อเครื่องประดับ

Dependent Variable: IJEW
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:52
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	4.828160	0.437379	11.03884	0.0000
AGE	-0.001482	0.018463	-0.080251	0.9360
EDU1	1.955615	0.554220	-3.528592	0.0004
EDU2	-0.197633	0.876765	-0.225411	0.8217
FAR	0.371769	0.451261	0.823845	0.4100
ANIM	0.528580	0.558485	0.946453	0.3439
LABOR	1.161173	0.893125	1.300124	0.1936
LAND	1.019050	0.416352	2.447570	0.0144
NET	0.007113	0.001629	4.367436	0.0000
NOAG	0.008282	0.002436	3.399412	0.0007
COST	-0.000130	0.000666	-0.195619	0.8449
LOAN	0.002962	0.001633	1.813873	0.0697
BORR	-0.367048	0.352106	-1.042437	0.2972
POD	0.011390	0.033053	0.344594	0.7304
NUM	0.015088	0.023545	0.640817	0.5216
C	-6.080009	1.369646	-4.439110	0.0000
Mean dependent var	0.511166	S.D. dependent var	0.500497	
S.E. of regression	0.300905	Akaike info criterion	0.695378	
Sum squared resid	35.04038	Schwarz criterion	0.854145	
Log likelihood	-124.1187	Hannan-Quinn criter.	0.758234	
Restr. log likelihood	-279.2378	Avg. log likelihood	-0.307987	
LR statistic (15 df)	310.2381	McFadden R-squared	0.555509	
Probability(LR stat)	0.000000			
Obs with Dep=0	197	Total obs	403	
Obs with Dep=1	206			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 13 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 11
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซ่อมแซมบ้าน/สร้างบ้าน

Dependent Variable: DHOU
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:52
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.455748	0.223862	2.035848	0.0418
AGE	0.026957	0.012493	2.157855	0.0309
EDU1	0.443294	0.387766	1.143201	0.2530
EDU2	0.537972	0.629942	0.854002	0.3931
FAR	0.035843	0.303508	0.118097	0.9060
ANIM	-0.298814	0.371599	-0.804131	0.4213
LABOR	0.889499	0.610750	1.456403	0.1453
LAND	-0.289612	0.270466	-1.070787	0.2843
NET	0.004876	0.001104	4.416439	0.0000
NOAG	-0.000651	0.001103	-0.590375	0.5549
COST	-0.001214	0.000444	-2.735178	0.0062
LOAN	0.000628	0.001007	0.623511	0.5329
BORR	-0.428964	0.233705	-1.835495	0.0664
POD	0.038691	0.021993	1.759262	0.0785
NUM	0.010012	0.015264	0.655879	0.5119
C	-2.274000	0.853404	-2.664623	0.0077
Mean dependent var	0.630273	S.D. dependent var	0.483331	
S.E. of regression	0.460299	Akaike info criterion	1.271917	
Sum squared resid	81.99561	Schwarz criterion	1.430684	
Log likelihood	-240.2913	Hannan-Quinn criter.	1.334772	
Restr. log likelihood	-265.5005	Avg. log likelihood	-0.596256	
LR statistic (15 df)	50.41838	McFadden R-squared	0.094950	
Probability(LR stat)	1.03E-05			
Obs with Dep=0	149	Total obs	403	
Obs with Dep=1	254			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 14 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 12
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการศึกษานูต

Dependent Variable: DEDU
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:53
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.334775	0.239873	-1.395637	0.1628
AGE	0.044548	0.013592	3.277599	0.0010
EDU1	-0.644016	0.370882	-1.736444	0.0825
EDU2	0.408507	0.691785	0.590511	0.5548
FAR	0.296208	0.309507	0.957032	0.3386
ANIM	0.151634	0.378852	0.400245	0.6890
LABOR	-0.058274	0.650434	-0.089592	0.9286
LAND	0.347497	0.289121	1.201906	0.2294
NET	-4.41E-05	0.001120	-0.039358	0.9686
NOAG	0.004398	0.001914	2.297254	0.0216
COST	-0.000731	0.000471	-1.551195	0.1209
LOAN	0.003097	0.001153	2.685888	0.0072
BORR	-0.296513	0.247485	-1.198103	0.2309
POD	0.012423	0.023160	0.536402	0.5917
NUM	-0.004413	0.016274	-0.271161	0.7863
C	-1.696335	0.888274	-1.909699	0.0562
Mean dependent var	0.727047	S.D. dependent var	0.446031	
S.E. of regression	0.434512	Akaike info criterion	1.165216	
Sum squared resid	73.06582	Schwarz criterion	1.323982	
Log likelihood	-218.7909	Hannan-Quinn criter.	1.228071	
Restr. log likelihood	-236.2280	Avg. log likelihood	-0.542906	
LR statistic (15 df)	34.87419	McFadden R-squared	0.073815	
Probability(LR stat)	0.002562			
Obs with Dep=0	110	Total obs	403	
Obs with Dep=1	293			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 15 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 13
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพครอบครัว

Dependent Variable: DHEAL
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:53
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.329128	0.243301	-1.352759	0.1761
AGE	0.025462	0.013240	1.923091	0.0545
EDU1	-0.266495	0.400107	-0.666059	0.5054
EDU2	0.432790	0.677759	0.638560	0.5231
FAR	0.001777	0.326365	0.005445	0.9957
ANIM	0.074720	0.404544	0.184703	0.8535
LABOR	0.125652	0.640710	0.196113	0.8445
LAND	-1.532210	0.301270	-5.085841	0.0000
NET	0.002812	0.001134	2.479519	0.0132
NOAG	0.001192	0.001433	0.832044	0.4054
COST	-0.001791	0.000474	-3.773999	0.0002
LOAN	0.000812	0.001088	0.746233	0.4555
BORR	-0.039779	0.252218	-0.157718	0.8747
POD	0.047443	0.024214	1.959319	0.0501
NUM	0.002084	0.016889	0.123377	0.9018
C	-0.113350	0.887783	-0.127678	0.8984
Mean dependent var	0.697270	S.D. dependent var	0.460010	
S.E. of regression	0.428650	Akaike info criterion	1.139594	
Sum squared resid	71.10770	Schwarz criterion	1.298360	
Log likelihood	-213.6281	Hannan-Quinn criter.	1.202449	
Restr. log likelihood	-247.1032	Avg. log likelihood	-0.530095	
LR statistic (15 df)	66.95015	McFadden R-squared	0.135470	
Probability(LR stat)	1.55E-08			
Obs with Dep=0	122	Total obs	403	
Obs with Dep=1	281			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 16 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 14
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่าที่ดิน

Dependent Variable: DLAND
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:53
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.541961	0.238660	2.270852	0.0232
AGE	-0.022048	0.013028	-1.692314	0.0906
EDU1	-0.112062	0.393704	-0.284635	0.7759
EDU2	-0.518236	0.641647	-0.807665	0.4193
FAR	-0.007396	0.315683	-0.023428	0.9813
ANIM	0.026393	0.396323	0.066595	0.9469
LABOR	-0.165607	0.610745	-0.271156	0.7863
LAND	-1.198550	0.292760	-4.093963	0.0000
NET	0.003738	0.001182	3.161943	0.0016
NOAG	-0.000413	0.001290	-0.320498	0.7486
COST	-0.000826	0.000485	-1.703243	0.0885
LOAN	0.005273	0.001230	4.284976	0.0000
BORR	0.040781	0.251080	0.162423	0.8710
POD	-0.020130	0.023253	-0.865707	0.3867
NUM	0.041690	0.017343	2.403904	0.0162
C	0.631205	0.868611	0.726683	0.4674
Mean dependent var	0.699752	S.D. dependent var	0.458936	
S.E. of regression	0.434512	Akaike info criterion	1.165484	
Sum squared resid	73.06599	Schwarz criterion	1.324250	
Log likelihood	-218.8450	Hannan-Quinn criter.	1.228339	
Restr. log likelihood	-246.2630	Avg. log likelihood	-0.543040	
LR statistic (15 df)	54.83604	McFadden R-squared	0.111336	
Probability(LR stat)	1.90E-06			
Obs with Dep=0	121	Total obs	403	
Obs with Dep=1	282			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 17 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 15
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

Dependent Variable: DECRP
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:54
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.234378	0.242235	-0.967565	0.3333
AGE	0.006550	0.013121	0.499205	0.6176
EDU1	0.094220	0.405963	0.232091	0.8165
EDU2	-0.129896	0.659815	-0.196867	0.8439
FAR	0.580674	0.311140	1.866277	0.0620
ANIM	0.072936	0.377198	0.193361	0.8467
LABOR	-1.390969	0.712396	1.952522	0.0509
LAND	-0.977887	0.292715	-3.340751	0.0008
NET	0.002536	0.001165	2.176551	0.0295
NOAG	0.000176	0.001289	0.136727	0.8912
COST	0.000259	0.000505	0.513010	0.6079
LOAN	0.003471	0.001229	2.824424	0.0047
BORR	-0.179368	0.253743	-0.706888	0.4796
POD	0.010046	0.024260	0.414077	0.6788
NUM	0.041518	0.018237	2.276574	0.0228
C	-1.550408	0.884498	-1.752867	0.0796
Mean dependent var	0.707196	S.D. dependent var	0.455615	
S.E. of regression	0.429156	Akaike info criterion	1.142631	
Sum squared resid	71.27583	Schwarz criterion	1.301398	
Log likelihood	-214.2401	Hannan-Quinn criter.	1.205486	
Restr. log likelihood	-243.6712	Avg. log likelihood	-0.531613	
LR statistic (15 df)	58.86218	McFadden R-squared	0.120782	
Probability(LR stat)	3.95E-07			
Obs with Dep=0	118	Total obs	403	
Obs with Dep=1	285			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 18 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 16
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อขายพืชและสัตว์

Dependent Variable: DELVSK
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:55
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.259562	0.242162	-1.071855	0.2838
AGE	0.038472	0.013436	2.863439	0.0042
EDU1	0.858698	0.480545	1.786926	0.0739
EDU2	1.056771	0.797382	1.325301	0.1851
FAR	0.238426	0.314240	0.758740	0.4480
ANIM	-0.012126	0.387226	-0.031314	0.9750
LABOR	0.529108	0.679800	0.778328	0.4364
LAND	0.355129	0.290849	1.221007	0.2221
NET	0.000651	0.001098	0.592650	0.5534
NOAG	4.01E-05	0.001136	0.035275	0.9719
COST	0.000717	0.000490	1.463963	0.1432
LOAN	0.002817	0.001210	2.327517	0.0199
BORR	-0.446813	0.252812	-1.767368	0.0772
POD	0.028234	0.023536	1.199627	0.2303
NUM	-0.003156	0.016576	-0.190407	0.8490
C	-2.586166	0.898009	-2.879889	0.0040
Mean dependent var	0.729529	S.D. dependent var	0.444756	
S.E. of regression	0.429365	Akaike info criterion	1.146387	
Sum squared resid	71.34503	Schwarz criterion	1.305154	
Log likelihood	-214.9970	Hannan-Quinn criter.	1.209242	
Restr. log likelihood	-235.2421	Avg. log likelihood	-0.533491	
LR statistic (15 df)	40.49014	McFadden R-squared	0.086061	
Probability(LR stat)	0.000382			
Obs with Dep=0	109	Total obs	403	
Obs with Dep=1	294			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 19 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 17
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร

Dependent Variable: DEEQP
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:55
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.105517	0.310919	0.339370	0.7343
AGE	-0.010318	0.017401	-0.592962	0.5532
EDU1	2.256041	1.089299	2.071096	0.0383
EDU2	1.596044	1.179334	1.353343	0.1759
FAR	-0.013096	0.439922	-0.029768	0.9763
ANIM	-0.126504	0.541811	-0.233484	0.8154
LABOR	-2.104228	0.964733	2.181149	0.0292
LAND	-0.392443	0.380158	-1.032316	0.3019
NET	0.004890	0.001762	2.776174	0.0055
NOAG	0.004464	0.003789	1.178293	0.2387
COST	-0.000401	0.000740	-0.540952	0.5885
LOAN	0.004659	0.001718	2.711712	0.0067
BORR	-0.258290	0.338392	-0.763286	0.4453
POD	0.046894	0.033646	1.393736	0.1634
NUM	0.048671	0.023997	2.028187	0.0425
C	-1.064235	1.187488	-0.896207	0.3701
Mean dependent var	0.851117	S.D. dependent var	0.356416	
S.E. of regression	0.327950	Akaike info criterion	0.764581	
Sum squared resid	41.62226	Schwarz criterion	0.923348	
Log likelihood	-138.0631	Hannan-Quinn criter.	0.827436	
Restr. log likelihood	-169.5692	Avg. log likelihood	-0.342588	
LR statistic (15 df)	63.01233	McFadden R-squared	0.185801	
Probability(LR stat)	7.60E-08			
Obs with Dep=0	60	Total obs	403	
Obs with Dep=1	343			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 20 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 18
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อสินค้าคงทน

Dependent Variable: DECSM
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:56
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.436220	0.267794	1.628939	0.1033
AGE	0.017726	0.014824	1.195811	0.2318
EDU1	1.640530	0.392331	-4.181497	0.0000
EDU2	0.331026	0.832103	0.397819	0.6908
FAR	-0.252356	0.374303	-0.674202	0.5002
ANIM	-0.071656	0.465545	-0.153918	0.8777
LABOR	-0.123931	0.688474	-0.180008	0.8571
LAND	-0.395042	0.323825	-1.219926	0.2225
NET	0.003219	0.001374	2.342793	0.0191
NOAG	0.004415	0.002775	1.590948	0.1116
COST	-0.001797	0.000539	-3.333573	0.0009
LOAN	0.005315	0.001349	3.940519	0.0001
BORR	-0.036461	0.283996	-0.128386	0.8978
POD	0.043954	0.027326	1.608543	0.1077
NUM	0.005260	0.018623	0.282432	0.7776
C	-0.748273	0.999562	-0.748600	0.4541
Mean dependent var	0.789082	S.D. dependent var	0.408467	
S.E. of regression	0.383841	Akaike info criterion	0.974381	
Sum squared resid	57.01832	Schwarz criterion	1.133148	
Log likelihood	-180.3379	Hannan-Quinn criter.	1.037237	
Restr. log likelihood	-207.6137	Avg. log likelihood	-0.447489	
LR statistic (15 df)	54.55174	McFadden R-squared	0.131378	
Probability(LR stat)	2.12E-06			
Obs with Dep=0	85	Total obs	403	
Obs with Dep=1	318			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 21 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 19
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปิดบัญชีธนาคาร

Dependent Variable: DEACCT
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:57
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	3.387560	0.328319	10.31788	0.0000
AGE	-0.014966	0.014959	-1.000405	0.3171
EDU1	-0.050356	0.474539	-0.106115	0.9155
EDU2	1.000302	0.870080	1.149667	0.2503
FAR	0.932891	0.378482	2.464826	0.0137
ANIM	-0.096891	0.454370	-0.213243	0.8311
LABOR	0.562569	0.723224	0.777863	0.4366
LAND	0.118142	0.340358	0.347112	0.7285
NET	0.003681	0.001412	2.606671	0.0091
NOAG	0.007159	0.003005	2.382624	0.0172
COST	-0.001125	0.000597	-1.885338	0.0594
LOAN	0.009110	0.001509	6.036687	0.0000
BORR	-0.098281	0.301831	-0.325616	0.7447
POD	-0.012065	0.026966	-0.447433	0.6546
NUM	0.009334	0.019060	0.489717	0.6243
C	-3.011211	1.031765	-2.918505	0.0035
Mean dependent var	0.612903	S.D. dependent var	0.487692	
S.E. of regression	0.361622	Akaike info criterion	0.893272	
Sum squared resid	50.60822	Schwarz criterion	1.052038	
Log likelihood	-163.9942	Hannan-Quinn criter.	0.956127	
Restr. log likelihood	-268.9750	Avg. log likelihood	-0.406934	
LR statistic (15 df)	209.9615	McFadden R-squared	0.390299	
Probability(LR stat)	0.000000			
Obs with Dep=0	156	Total obs	403	
Obs with Dep=1	247			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 22 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 20
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกู้ยืมเงิน

Dependent Variable: DELONE
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:57
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 6 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.000776	0.266130	-0.002916	0.9977
AGE	0.023347	0.014590	1.600176	0.1096
EDU1	0.401665	0.481680	0.833884	0.4043
EDU2	1.920221	1.132764	1.695165	0.0900
FAR	0.624419	0.347704	1.795835	0.0725
ANIM	0.318369	0.433568	0.734298	0.4628
LABOR	1.051433	0.730487	1.439359	0.1500
LAND	-1.337105	0.330961	-4.040065	0.0001
NET	0.002667	0.001367	1.950496	0.0511
NOAG	0.016030	0.005847	2.741419	0.0061
COST	0.000319	0.000592	0.539173	0.5898
LOAN	0.007054	0.001628	4.333998	0.0000
BORR	0.214542	0.286130	0.749806	0.4534
POD	0.012843	0.026002	0.493943	0.6213
NUM	-0.006339	0.018296	-0.346455	0.7290
C	-2.421150	0.979645	-2.471456	0.0135
Mean dependent var	0.756824	S.D. dependent var	0.429534	
S.E. of regression	0.388847	Akaike info criterion	0.967630	
Sum squared resid	58.51513	Schwarz criterion	1.126397	
Log likelihood	-178.9775	Hannan-Quinn criter.	1.030485	
Restr. log likelihood	-223.5495	Avg. log likelihood	-0.444113	
LR statistic (15 df)	89.14406	McFadden R-squared	0.199383	
Probability(LR stat)	1.43E-12			
Obs with Dep=0	98	Total obs	403	
Obs with Dep=1	305			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 23 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 21
ตัวชี้วัดการเป็นสมาชิกกลุ่ม

Dependent Variable: PAGROP
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:58
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.020130	0.224033	0.089852	0.9284
AGE	0.037636	0.012589	2.989727	0.0028
EDU1	0.439971	0.401979	1.094513	0.2737
EDU2	0.762962	0.688333	1.108419	0.2677
FAR	0.206952	0.297098	0.696578	0.4861
ANIM	0.584233	0.376691	1.550962	0.1209
LABOR	0.170171	0.595972	0.285536	0.7752
LAND	0.044096	0.270709	0.162889	0.8706
NET	-0.000603	0.001066	-0.565407	0.5718
NOAG	0.008720	0.002772	3.145578	0.0017
COST	-3.01E-05	0.000466	-0.064605	0.9485
LOAN	0.001923	0.001087	1.769282	0.0768
BORR	0.063327	0.234713	0.269806	0.7873
POD	0.037632	0.021920	1.716808	0.0860
NUM	-0.017717	0.015149	-1.169572	0.2422
C	-2.413806	0.847466	-2.848265	0.0044
Mean dependent var	0.655087	S.D. dependent var	0.475931	
S.E. of regression	0.460892	Akaike info criterion	1.262608	
Sum squared resid	82.20696	Schwarz criterion	1.421374	
Log likelihood	-238.4154	Hannan-Quinn criter.	1.325463	
Restr. log likelihood	-259.6290	Avg. log likelihood	-0.591602	
LR statistic (15 df)	42.42710	McFadden R-squared	0.081707	
Probability(LR stat)	0.000193			
Obs with Dep=0	139	Total obs	403	
Obs with Dep=1	264			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 24 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 22
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน

Dependent Variable: PAVILL
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:58
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.139436	0.248823	-0.560381	0.5752
AGE	0.022254	0.013522	1.645706	0.0998
EDU1	0.501103	0.446931	1.121209	0.2622
EDU2	1.374666	0.810166	1.696770	0.0897
FAR	0.378061	0.327727	1.153583	0.2487
ANIM	-0.363328	0.382623	-0.949570	0.3423
LABOR	-0.172919	0.663472	-0.260628	0.7944
LAND	0.010690	0.299049	0.035746	0.9715
NET	-0.000809	0.001175	-0.689004	0.4908
NOAG	0.005100	0.002057	2.479587	0.0132
COST	0.000838	0.000535	1.566673	0.1172
LOAN	0.002017	0.001155	-1.747174	0.0806
BORR	-0.206490	0.257389	-0.802247	0.4224
POD	0.095927	0.025607	3.746196	0.0002
NUM	-0.034581	0.016953	-2.039763	0.0414
C	-1.056947	0.910187	-1.161242	0.2455
Mean dependent var	0.751861	S.D. dependent var	0.432470	
S.E. of regression	0.417157	Akaike info criterion	1.098395	
Sum squared resid	67.34565	Schwarz criterion	1.257161	
Log likelihood	-205.3265	Hannan-Quinn criter.	1.161250	
Restr. log likelihood	-225.7934	Avg. log likelihood	-0.509495	
LR statistic (15 df)	40.93365	McFadden R-squared	0.090644	
Probability(LR stat)	0.000327			
Obs with Dep=0	100	Total obs	403	
Obs with Dep=1	303			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 25 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 23
ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมภายในชุมชน

Dependent Variable: PAACOM
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:59
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	-0.058706	0.261076	-0.224862	0.8221
AGE	0.035329	0.014803	2.386666	0.0170
EDU1	-0.416236	0.425437	-0.978373	0.3279
EDU2	1.666760	1.096919	1.519492	0.1286
FAR	-0.743848	0.388289	-1.915705	0.0554
ANIM	0.186029	0.494923	0.375874	0.7070
LABOR	1.195738	0.731908	1.633727	0.1023
LAND	-0.156937	0.314799	-0.498530	0.6181
NET	0.002340	0.001347	1.737177	0.0824
NOAG	0.007246	0.003559	2.035991	0.0418
COST	0.000230	0.000600	0.382827	0.7018
LOAN	-0.001074	0.001293	-0.831250	0.4058
BORR	0.439718	0.283192	1.552718	0.1205
POD	0.079905	0.027652	2.889667	0.0039
NUM	0.003948	0.018390	0.214656	0.8300
C	-2.340999	1.001455	-2.337597	0.0194
Mean dependent var	0.769231	S.D. dependent var	0.421849	
S.E. of regression	0.393328	Akaike info criterion	0.997514	
Sum squared resid	59.87166	Schwarz criterion	1.156281	
Log likelihood	-184.9990	Hannan-Quinn criter.	1.060369	
Restr. log likelihood	-217.7023	Avg. log likelihood	-0.459055	
LR statistic (15 df)	65.40645	McFadden R-squared	0.150220	
Probability(LR stat)	2.90E-08			
Obs with Dep=0	93	Total obs	403	
Obs with Dep=1	310			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 26 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 24
ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปเยี่ยมญาติ

Dependent Variable: MPAR
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:59
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.599392	0.228496	2.623210	0.0087
AGE	0.031638	0.012676	2.495802	0.0126
EDU1	0.487356	0.412068	1.182706	0.2369
EDU2	2.272021	1.071673	2.120069	0.0340
FAR	-1.292370	0.342297	-3.775585	0.0002
ANIM	-0.983721	0.408145	-2.410222	0.0159
LABOR	0.099624	0.592588	0.168116	0.8665
LAND	0.532933	0.277430	1.920965	0.0547
NET	0.000226	0.001063	0.212667	0.8316
NOAG	0.001644	0.001402	1.172985	0.2408
COST	-2.98E-05	0.000457	-0.065113	0.9481
LOAN	0.004015	0.001116	3.598303	0.0003
BORR	0.004682	0.237210	0.019736	0.9843
POD	0.011767	0.021819	0.539293	0.5897
NUM	-0.001177	0.015648	-0.075232	0.9400
C	-1.826050	0.864610	-2.111992	0.0347
Mean dependent var	0.617866	S.D. dependent var	0.486513	
S.E. of regression	0.455672	Akaike info criterion	1.231951	
Sum squared resid	80.35567	Schwarz criterion	1.390718	
Log likelihood	-232.2382	Hannan-Quinn criter.	1.294806	
Restr. log likelihood	-268.0350	Avg. log likelihood	-0.576273	
LR statistic (15 df)	71.59356	McFadden R-squared	0.133553	
Probability(LR stat)	2.32E-09			
Obs with Dep=0	154	Total obs	403	
Obs with Dep=1	249			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 27 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 25
ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปในตัวเมือง

Dependent Variable: MCITY
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 00:59
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 5 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.008990	0.250954	0.035822	0.9714
AGE	-0.006634	0.013925	-0.476423	0.6338
EDU1	0.821128	0.392339	-2.092903	0.0364
EDU2	-0.367953	0.620683	-0.592820	0.5533
FAR	0.291890	0.338967	0.861116	0.3892
ANIM	0.397076	0.427919	0.927924	0.3534
LABOR	-0.033941	0.682104	-0.049759	0.9603
LAND	0.283426	0.303045	0.935261	0.3497
NET	0.002504	0.001150	2.176725	0.0295
NOAG	-0.001230	0.001133	-1.085387	0.2778
COST	-0.002316	0.000487	-4.759567	0.0000
LOAN	0.003509	0.001161	3.021352	0.0025
BORR	0.084469	0.266648	0.316781	0.7514
POD	0.100662	0.027159	3.706448	0.0002
NUM	0.000586	0.017970	0.032630	0.9740
C	-0.224644	0.950390	-0.236370	0.8131
Mean dependent var	0.744417	S.D. dependent var	0.436731	
S.E. of regression	0.405395	Akaike info criterion	1.065497	
Sum squared resid	63.60152	Schwarz criterion	1.224264	
Log likelihood	-198.6977	Hannan-Quinn criter.	1.128353	
Restr. log likelihood	-229.0596	Avg. log likelihood	-0.493047	
LR statistic (15 df)	60.72373	McFadden R-squared	0.132550	
Probability(LR stat)	1.89E-07			
Obs with Dep=0	103	Total obs	403	
Obs with Dep=1	300			

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 28 ค่าสถิติในการประมวลผลแบบจำลอง Binary Logit ในแบบจำลองที่ 26
ตัวชี้วัดเสรีภาพในการไปท่องเที่ยว

Dependent Variable: MTRAV
Method: ML - Binary Logit (Quadratic hill climbing)
Date: 02/11/12 Time: 01:00
Sample: 1 403
Included observations: 403
Convergence achieved after 4 iterations
Covariance matrix computed using second derivatives

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
GENDER	0.191962	0.224795	0.853945	0.3931
AGE	0.008985	0.012260	0.732882	0.4636
EDU1	0.076003	0.392632	0.193573	0.8465
EDU2	0.083680	0.613385	0.136424	0.8915
FAR	-0.816699	0.331724	-2.461984	0.0138
ANIM	-0.617888	0.397584	-1.554105	0.1202
LABOR	-0.085761	0.587180	-0.146055	0.8839
LAND	0.048857	0.269096	0.181561	0.8559
NET	0.001475	0.001076	1.370374	0.1706
NOAG	0.003089	0.001916	1.612007	0.1070
COST	0.000129	0.000465	0.278268	0.7808
LOAN	0.001379	0.001071	1.287195	0.1980
BORR	0.510170	0.234569	2.174925	0.0296
POD	0.064740	0.022146	2.923296	0.0035
NUM	-0.020875	0.015229	-1.370789	0.1704
C	-1.016798	0.840178	-1.210217	0.2262
Mean dependent var	0.647643	S.D. dependent var	0.478298	
S.E. of regression	0.457583	Akaike info criterion	1.259812	
Sum squared resid	81.03084	Schwarz criterion	1.418579	
Log likelihood	-237.8522	Hannan-Quinn criter.	1.322668	
Restr. log likelihood	-261.5042	Avg. log likelihood	-0.590204	
LR statistic (15 df)	47.30394	McFadden R-squared	0.090446	
Probability(LR stat)	3.29E-05			
Obs with Dep=0	142	Total obs	403	
Obs with Dep=1	261			

ที่มา: จากการคำนวณ

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาวพรวิภา พรหมจีน
วัน เดือน ปี ที่เกิด	5 สิงหาคม พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	เจ้าหน้าที่สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช 2551 เจ้าหน้าที่โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการ ใหม่ (New Entrepreneurs Creation: NEC) บริหารโครงการ โดย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2553 ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการศึกษาประสิทธิภาพตลาด ขายส่งและขายปลีกสินค้าพืชผักผลไม้ปลอดภัย ของมูลนิธิโครงการหลวง และความต้องการ พืชผักและผลไม้ปลอดภัยของผู้บริโภค ปี 2553 ผู้ช่วยนักวิจัย บริษัท เบลฟิคอล จำกัด 2553- 2554 เหรียญกณะกรรมการองค์การบริหารนิสิต ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี การศึกษา 2553